

XXVII. évfolyam, 1. szám

2020. február 15.

PRİETENIA

PRZYJAŹN

ПРІЯТЕЛСТВО

URTÁSIJÉ

PRIJATELSTVA

PRİATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРІЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРІЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsönös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:

Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:

Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:

Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:

Mayer Éva

Olvasószerkesztő:

Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:

Szépál Éva

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége

1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsag@upcmail.hu

eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége

Barátság folyóirat számlaszámán:

11743057-26413457

OTP Bank Dél-dunántúli Régió,

7570 Barcs, Séta tér 5.

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Terjeszti az ONÖSZ

és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatia Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Horváth Csaba ügyvezető igazgató

www.croatika.hu

Online szerkesztő:

Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését

a Miniszterelnökség

Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért

Felelős Államtitkársága,

a Közhazsnú Hermann-Niemann Alapítvány,

az Országos Horvát Önkormányzat

és a Bethlen Gábor Alapkezelő

támogatta.

Ferkovics József alkotásaiból

Mise után (olaj, vászon, 50x50 cm)

A Szombathelyen élő Ferkovics Józsefnek 2020. január 31-én nyílt kiállítása Budapesten, az Országos Idegen-nyelvű Könyvtár kiállítótermében, ahol bemutatásra került egy album, melyet a Szülőföld Kiadó jelentett meg. A kötet rendszerezve mutatja be a roma festőművész elmúlt tíz évének legjellegzetesebb alkotásait. Ferkovics József grafikusként vált ismertté, de olthatatlan vágya színek kavalkádjá iránt önképzéssel teljesedett ki. Mind a táj-, mind a figurális ábrázolás erőssége; festményei közt vannak jeles szakrális, szimbolikus, akt- és portré képek. Kedvelt témái: az emberek, a szegénység és a természet. Számos stílusban alkot, mégis van egy saját, csak rá jellemző egyéni kifejezőmódja. Grafikai közül a holokausztot ábrázoló sorozata a leghíresebb, amely többek között a Pávai utcai Holokauszt Emlékközpontban is kiállításra került. Tematikus és csoportos kiállításokon szerepeltek képei, Budapesten, Magyarország vidéki városaiban és külföldön, Berlinben, Londonban, Nápolyban, Pekingben és Washingtonban. Művei megtalálhatók a Roma Parlament Képtárában, a Néprajzi Múzeumban, magángyűjtőknél és a Roma Képzőművészeti Gyűjteményben. Számos grafikáját és festményét beválogatták a 2009-es Magyar festészet című reprezentatív albumba.

Címlapunkon: Ferkovics József: Alkony

olaj, vászon, 60x60 cm

Télűző busók

Gohér Krisztina felvételei

TARTALOM

KÖZÖS EURÓPÁNK

Magyarországi Németek Emléknappja, Mány	9904
Magyarországi Német Önkormányzatok	
Napja	9906
70 éves a Nicolae Bălcescu Iskolaközpont	9908
Méhkeréki gyógyítók	9911
A „kétnyelvű” színészek lehetőségei	9918

KITÜNTETETTEK

Nemzetiségekért díjazottak	9922
2019. évi Justitia Regnorum Fundamentum díjazott az ONÖSZ	9925

ÉVFORDULÓ

30 éves a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete	9927
„Egy nyelv akkor él, ha használják.” Beszélgetés Gyivicsán Annával	9930

GYEREKEKNEK

Írópalánták mesélnek	9933
----------------------	------

KÖNYV

Egy köszöntőkönyv margójára	9944
-----------------------------	------

KIÁLLÍTÁS

Gerbeaud és a szerbó	9948
Kihűlt világ	9950

TARTALOMJEGYZÉK 2019	9952
----------------------	------

HÁZAINK TÁJA

Farsangi finomságok	9956
---------------------	------

INHALT, CONTENTS	9958
------------------	------

BORÍTÓINKON:

Hátsó borítóinkon Télűző busók és képek a Német Önkormányzatok Napján rendezett gálaműsorból

Tompa Mihály

Farsangban

Mint a szélvész, repül a szánka
A csillogó fehér havon;
Virgonc ifjakkal ülve rajta
Sok szép menyecske s hajadon.
Farsangol a világ! kinek nincs:
Feleséget keresni jó;
Mellőle megszökik, kinek van...
Oh boldog farsangi idő...!

Csapongó kedv a táncteremben!
Hol a kedélyes nősereg
Egymás arcát, mezét, családját
Ajk-pittyegve szólja meg;
Hol annyi drága rizspor elfogy...
És sok mámorban pihegő
Leány a másvilágra táncol...
Oh boldog farsangi idő!

Az öreg úr otthon köhécsel,
És bodza-herbatét iszik,
Mig vígadozni a menyecskét
Rég jól ösmert karok viszik;
És amivel vigasztalásul
Férjéhez tér a drága nő:
Hosszú árjegyzék... kurta hűség...
Oh boldog farsangi idő!

Oltár elé állítja végre
Az ifju, szíve kedvesét:
És véle, a várt százezernek,
Megkapja majd kilencedét.
Nagy kastélyt képzel a
menyecske...
S imé: szerényen tűn elő
A kis bogárhátú öreg ház...
Oh boldog farsangi idő!

Mint a szélvész, repül a szánka
S e mindenféle tarkaság
Engem harsány kacajra indít:
Igy szép az élet... a világ...!
Most korholó, hideg vagyok, – majd
Vig pajtás, hűtlen szerető;
Igy bolonditjuk benned egymást,
Oh boldog farsangi idő!

„Az a legfontosabb, hogy összetartsunk”

Magyarországi Német Önkormányzatok Napja

Immár 24. alkalommal tartották meg a Magyarországi Német Önkormányzatok Napját, amit minden évben január második szombatján – az első ízben 1994 decemberében megválasztott kisebbségi önkormányzatok megalakulásának évfordulóján – ünnepelünk. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (MNOÖ) ez alkalomból 2020. január 11-én a pécsi Kodály Központban gálaműsort rendezett.

Az ország különböző szegleteiből érkezett vendégeket az MNOÖ elnöke, Englenderné Hock Ibolya köszöntötte. Huszonöt esztendeje annak – emlékeztetett beszédében –, hogy Magyarországon megalakultak a nemzetiségi önkormányzatok. Annak idején nagy reményekkel tekintettünk a politikai és kulturális autonómiánk kibontakozása elébe. A 24 évvel ezelőtt megrendezett első gálaműsorunk legújabb kori történetünk egyik érzelmi csúcspontja volt – mondta –, amellyel ország-világ számára azt üzentük, tovább szeretnénk létezni. Az önkormányzati rendszer kétségtől erősítette a jelenlétünket és lendületet adott a tevékenységünknek.

Az MNOÖ elnöke köszöntőbeszédében utalt a tavalyi nemzetiségi önkormányzati választások eredményeire is, majd összefoglalta az MNOÖ 2020-ra kitűzött céljait. Még több segítséget szeretnénk adni – jelentette ki – a települési német önkormányzatok által fenntartott intézményeknek, folytatjuk a pedagógus-ösztöndíj programunkat, az oktatási területen pedig új tantervek készülnek. Azt tervezük, hogy még intenzívebben támogatjuk az ifjúsági munkát, az egyesületeink, kultúracsoporthaink pedig továbbra is számíthatnak a segítségünkre. Lehetőség, hogy nem minden tervünk valósul majd meg, esetleg az erőfeszítéseink ellenére néha-néha kudarcot vallunk, ám azt gondolom, az a legfontosabb – fűzte hozzá –, hogy összetartsunk, hogy mindenkiben értékeljük a tenni akarást, és mindnyájan ennek szellemében dolgozzunk.

Az efféle ünnepek a munkám legkellemesebb részét képezik – kezdte ünnepi beszédét Ausztria magyarországi nagykövete, Elisabeth Ellison-Kramer a legfrissebb gazdasági mutatók tükrében kiemelte, hogy az osztrák-magyar kétoldalú kapcsolatok kedvezőek, főként a kereskedelem, a turizmus, valamint a kultúra és a politika területén. Beszédét a kisebbségek védelmének fontosságával folytatva kifejtette: a kisebbségek a maguk kultúrájával az egész társadalom kultúráját gazdagítják, az adott népet nyitottabbá, toleránsabbá, színesebbé teszik. A Magyarországon élő német népcsoport tagjai – költők, polgárok, iparosok, értelmiségiek, földművesek – az államalapítás óta jelentős hatással voltak az ország történelmére, kultúrájára. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata ezen örökség továbbvitelében települési önkormányza-

Englenderné Hock Ibolya

*Színes képösszeállításunk
a hátsó borítón látható.*

May Péter felvételei

Elisabeth Ellison-Kramer

Vincze Loránt

tok, egyesületek, kulturális csoportok százainak ernyőszervezeteként rendkívül fontos szerepet játszik – állította határozottan. Beszéde végén megköszönte a színvonalas munkát és kiemelkedően jó együttműködést. Az Önök munkája – mondta – Magyarország kulturális sokszínűsége tekintetében hihetetlen jelentőségű!

A magyarországi német közösség Európa német kisebbségei számára megbízható és számottevő partner – hangsúlyozta beszédében az Európai Nemzetiségek Föderális Uniójának (FUEN) elnöke. Vincze Loránt elmondta, hogy az MNOÖ egykori elnöke, Heinek Ottó rendkívül sokat tett azért, hogy a FUEN-en belül létrejöhetett a Német Kisebbségek Munkacsoportja. Utalt arra, hogy hazánkban példáulértékű a nemzetiségek helyzete, majd kiemelte, fontos, hogy e népcsoportok megőrizték, ápolják

önazonosság-tudatukat. Az egyént elsősorban az anyanyelve, az anyanyelvű kultúrája határozza meg, az a szellemi közösség, amelynek része. E mellett megfér a többi identitása – fejtette ki. Nem is lehet rangsorolni az identitásokat – állította –, hiszen a többes identitás senkitől semmit nem vesz el, nem okoz meghasonulást, hanem sokkal inkább gazdagítja, erősíti az egyént, a közösséget, a régiót és az egész országot.

Az ez évi gálán tizenhetedik alkalommal vehették át magyarországi német középiskolás, illetve friss diplomás fiatalok a *Koch Valéria-díjat*. Az elismerést kiemelkedő iskolai teljesítményük és a nemzetiségi területen végzett munkájuk alapján, illetve német nemzetiségi témában megírt kiváló diplomamunkájukért ítelték oda számukra.

Az idei díjat a veszpremi *Cziráki Bálint* (Lovassy László Gimnázium, Veszprém), a csátaljai *Hedrich Natália* (Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja, Baja), a dunaharaszti *Kreisz Gréta* (Kossuth Lajos Gimnázium, Budapest), valamint az újbaroki *Nagy Viktória* (az Eötvös Loránd Tudományegyetem végzett hallgatója) kapta.

Az országos német önkormányzat most először adományozta két fiatal tudósnek az MNOÖ 2018-ban elhunyt elnökéről elnevezett *Heinek Ottó-díjat*. Ezt az idén *dr. Bechtel Helmut Herman* és *dr. Márkus Beáta* vehette át. Előbbi az idegennek mint motívumnak a jelenkori magyarországi német irodalomban való megjelenéseit kutatja, utóbbi kitüntetett pedig a magyarországi német civil lakosság 1944-1945-ben a Szovjetunióba történt deportálásáról készítette disszertációját.

A gálaműsor keretében adták át a *Magyarországi Németiségért Arany Dísztit*, a német nemzetiség legmagasabb kitüntetését is.

A 2020. évi díjazottjai *Horváth Etele*, *Láng Ferencné* és *dr. Tóth Ágnes* voltak.

Horváth Etele, a magyarországi német néptáncmozgalom meghatározó alakja, aki a Baranya megyei Véménd német nemzetiségi hagyományainak és népviseletének ápolása, valamint a faluközösség építése-összetartása érdekében csaknem fél évszázada vállalt áldozatos munkát. 1973-ban alapított a faluban gyermek- és felnőttcsoportból álló német táncgyűtest, amelyet mind a mai napig ő vezet, és amelynek rendkívüli színvonaláról megszámlálhatatlanul sok fellépés és kitüntetés tanúskodik. A csapat egykori és jelenlegi tagjai a német nemzetiségi hagyományok tudatos és elkötelezett ápolói-vá váltak, erős magyarországi német identitásukat gyermekeikre-unokáikra is átörökölték. Horváth Etele 30 éven át vezette a település kulturális központjaként szolgáló faluházat, s mindezek mellett a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa Táncszekciójának elnökségi tagja.

Láng Ferencné, a hazai német óvodapedagógia kiemelkedő egyénisége. 25 évig szülőfalujában, Dunabogdányban dolgozott óvónóként. Eközben szakfelügyelőként patronálta a Pest, Nógrád és Békés megyei, valamint a fővárosi német nemzetiségi óvodákat, továbbá az Országos Pedagógiai Intézet német referenseként a magyar és osztrák óvodák közti kapcsolatokat, az intézet szaktanácsadójaként pedig a Pest megyei német nemzetiségi óvodákat támogatta. 1990-től három évig vezetett egy magyarországi német magánóvodát, majd a közép-magyarországi s budapesti oktatási körzet szakfelügyelőjeként és oktatásügyi főtanácsosként felelt a német mint nemzetiségi nyelv oktatásáért. Ezt követően nyugdíjazásáig az Országos Köznevelési Szolgálat Iroda munkatársaként a német óvodapedagógia ügyéért dolgozott. A részben általa megalapított, magyarországi német óvodákat és iskolákat támogató egyesület révén pedagógusok munkáját segíti információkkal, továbbképzésekkel, tanulmányutakkal.

Dr. Tóth Ágnes történész, egyetemi oktató, az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézetének tudományos főmunkatársa, a Pécsi Tudományegyetem Német Történelem és Kultúra Délkelet-Közép-Európában Alapítványi Tanszékének vezetője. Akasztórol származik, magyar-történelem szakon végzett Szegeden, majd a Bács-Kiskun Megyei Levéltárban dolgozott – egy idő után annak vezetőjeként. Ez idő tájt kezdett el foglalkozni az észak-bácskai falvak XX. századi történetével, majd kezdte kutatni a németek elűzését, annak területi különbségeit. Szakterülete többek között a magyarországi németek legújabb kori története. E témában írt kötetei fordulópontjai a téma feltárásának (Telepítések Magyarországon 1945–1948 között; Pártállam és nemzetiségek; Hazatértek; Dokumentumok a magyarországi németek történetéhez 1944-1953). Legfontosabb kutatási területei: Magyarország és Kelet-Közép-Európa XX. századi történetén belül különösen a régió nemzetiségei; a magyarországi nemzeti-etnikai kisebbségek a XXI. században; az 1956-os forradalom – elsősorban Bács-Kiskun megyei – eseményei.

Immár hagyomány, hogy a gálaműsor közreműködői a *legszínvonalasabb német nemzetiségi együttesek, illetve kulturális fesztiválokon elismerést szerzett kultúrcsoportok* közül kerülnek ki. Az idei fellépők: a Totál Brass Együttes, nyelvjárási történeteket előadó tanulók (*Koczor Emma*, *Gerner Hannes*, *Tallér Nikolett*, *Megyesi Renáta*), a Koch Valéria Ifjúsági Kórus, a Solymári Gyermektáncsoport, a Vecsési Ifjúsági Fúvószenekar, a Magyarországi Német Színház társulata, a Blumenstrauß Kórus, az Alte Kameraden Zenekar, a Fünfkirchen-Leőwey Táncgyűttes és a Ritter Zenekar.

LdU Presse

70 éves a gyulai Nicolae Bălcescu Román Gimnázium

A gyulai Román Gimnázium 1949 szeptemberében nyitotta meg kapuját. A hetvenéves évfordulóról 2019 végén, kulturális programmal emlékeztek meg. A számos egykori s jelenlegi diák, tanár és meghívott vendég jelenlétében zajló eseményt a viszontlátás és a közös nosztalgia öröme tette teljessé.

A szerző felvételei

A rendezvényt a *Pro Musica* és a *Lira* román kórusok nyitották meg Magyarország, Románia és az Európai Unió himnuszaival, majd házigazdaként Czeglédiné dr. Gurzó Mária igazgatóasszony elevenítette fel az elődök emlékét, felidézve az intézmény történetének jelentősebb mozzanatait. A román gimnázium 1953 óta viseli a román forradalmár és gondolkodó Nicolae Bălcescu nevét. 1974-ben, fennállása negyedszázados évfordulója alkalmából, a bukaresti N. Bălcescu Gimnázium adományozta azt a Bălcescu mellszobrot, mely a mai napig az iskola épülete előtt köszönti a betérőket. Fontos eseményt hozott az iskola életében az 1981-es év is, amikor a régi, Városház utcai épületből mai, modern otthonába költözhetett az intézmény, mely a Nagyrománváros elnevezésű kerület egyik jelentős román közösségi centruma lett.

A gimnáziumban végzett első nemzedékből már csak hárman élnek. Közülük ketten – Csóka Tivadar né ny. tanítónő és Petrucza Tivadar ny. tanár – részt vettek az ünnepségen. A régi tanárok közül Tyirityán Katalin tanárnő, aki ugyan 89 évesen már nem tudott személyesen megjelenni, azonban meleg szavú üdvözlőlevelet küldött minden diáknak és tanárnak. A hetven év alatt a román gimnáziumot hat igazgató vezette: Wild Frigyes, Szilágyi Péter, Balogh József, Szántó Katalin, Budai János és Czeglédiné Gurzó Mária.

Az intézményt fenntartó Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának elnöke, Kozma György, a gimnázium volt diákjaként arról is beszélt, hogy „ez a hetvenéves évforduló az egész közösségünk ünnepe, hiszen ez az intézmény nemzetiségünk fejlődésének egyik fontos építőeleme. Számunkra ez az iskola a román kultúra forrása, egy spirituális tér, ahol a legtöbben, köztük én is, kialakítottuk a hazai román közösséghez való kapcsolódásunkat. Nem véletlen, hogy nagyon jól felkészült tanáraink vannak, akik ők maguk is ebben az intézményben tanultak, és számos olyan volt diákunk, akik szakmailag nemzeti szinten is elismert személyiségek”.

A tizenkettedikes gimnáziumi tanulók irodalmi műsorában hazai román szerzők versei hangzottak el, majd a tánccsoport méhkeréki és eleki táncokkal bűvölte el a közönséget.

Az emlékezések sorát egy fotó- és dokumentumkiállítás követte, amit a volt igazgató, Budai János ajánlott a jelenlévők figyelmébe. Az évfordulós torta felszeletelése előtt a jelenlévők még egy képzőművészeti kiállítás megnyitóján is részt vettek, melynek tematikájáról és alkotóiról Martyn Emília muzeológus beszélt. A kiállító művészek a román gimnázium egykori diákjai voltak: Oroján István, Nyisztor János, Prekup János, Gál Tibor, Cséffán Tibor, Kiss Adél, Puj Irén, Sajti Csaba és Machhour Julianna.

Simon Éva

Kiállításmegnyitó a 70 éves gyulai gimnázium ünnepi tárlatán

Tisztelt Vendégeink, kedves hajdani és jelenlegi diákok!

Egy nem mindennapi, rendhagyó és különleges csoportos kiállítás megnyitóján vagyunk. Rendhagyó azért, mert nem a tematika, a művészi szemlélet, vagy az egy irányzathoz tartozás köti össze a kiállítókat, hanem a közös iskola, a középiskola, melynek ma ünnepeljük megalakulása hetvenedik évfordulóját.

A máig egyetlen magyarországi román középiskola, a Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, működésének hetven éve alatt több ezer diáknak volt második otthona. Olyan intézmény, amely köztudottan kimagasló továbbtanulási eredményekkel dicsekedhet, és amelynek padjaiból kikerülő diákok később orvosok, pedagógusok, magasan képzett szakemberek lettek az élet számos területén. Többen vannak közöttük, akik az alkotómunkában találták meg hivatásukat vagy kedvtelésből kezdtek el rajzolni, festeni, formázni. Változatos korosztályok, különböző stílusok képviselőinek munkáit láthatjuk tehát a *Gyarmati* Gabriella művészettörténész által rendezett kiállításon.

*Oroján István*ról azt hiszem, egyikünk sem tudna elfogultság nélkül beszélni, hiszen jellegzetes jegyeket viselő munkáit számos kiállításon megcsodálhattuk, és szeretjük. Az *Oroján-életművet* neves művészettörténészek elemezték kötetekben, tanulmányokban, felsorakoztatva természetesen a művész megszámíthatatlan egyéni, csoportos és közös kiállítását. Ha az interneten rákeresünk *Orojánra*, akkor az első találatban azt olvashatjuk, hogy híres

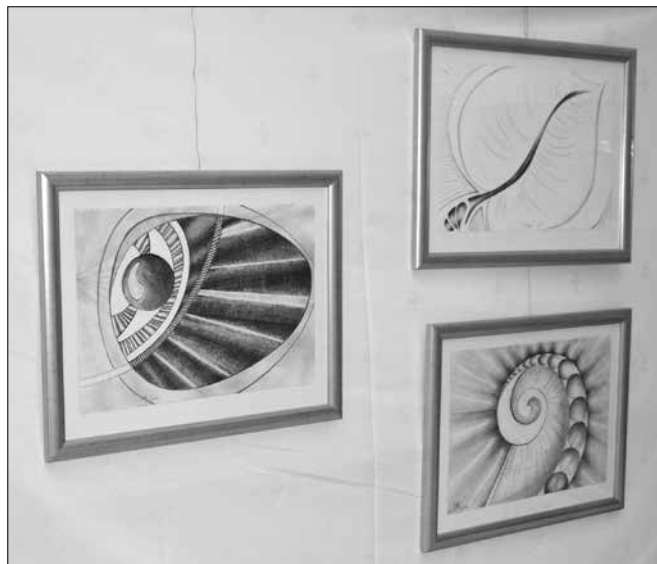
magyar festőművész, grafikus. Az artportal magazinban *Wehner Tibor* író, művészettörténész írását találjuk, melyben így fogalmaz róla: „*Konstruktív szellemű, elvont, geometrikus elemekből építkező, líraian árnyalt táblaképek, pasztellek, grafikák és fából kivitelezett kispasztikák készülnek műhelyében.*”

Ki ne ismerné Gyulán a Prekup-házat, a Vár utcai hajdani kollégiummal szembeni épületet, amely *Prekup János* otthona volt, aki huszonkét éves koráig élt a városban és már gyermekkorától rajzolt. A Vár utcai ház csakúgy, mint a vár, Gyula hangulatos utcái, szép épületei, a tanyák és a Körös-part oly mértékig hatottak *Prekup János* személyiségére, hogy ezek festményei alapvető és visszatérő motívumai lettek. A táj- és emlékképeken a városból régóta elköltözött autodidakta alkotó szülőhelyhez kötődő nosztalgiája fejeződik ki.

Gál Tibor itt a román iskolában, *Oroján István* szakkörében szerette meg a rajzolást, festést. Talán nem véletlen, hogy munkáit románul, *Tiberiu Gál*-ként jelzi. A festés számára nyugodt lelkiállapotot teremt, és örömet jelent. Alkotásait magyarországi, amerikai, svájci és németországi magángyűjtők vásárolják, kiállításokkal eddig Gyulán és szülőfalujában, Körösszakálban mutatkozott be. Csendéletei alapvetően képzeletvirágokat, azaz nem valós, hanem egy elképzelt világ álom szülte virágait ábrázolják, tájképeit fotók alapján vagy a természetben festi.

Cséffán Tibor *Gál Tibor*hoz hasonlóan autodidakta alkotó, aki főként csoportos kiállításokon mutatta be eddig munkáit. A képein megjelentett tematika

és ábrázolásmód megismerhető az interneten nagy számban szereplő alkotásaiból. Azt láthatjuk, hogy főként a tájképek és virágcsendéletek festése jelent örömet az alkotónak, akinek festésmódját a nagyon aprólékos kidolgozottság, ábrázolásmódját pedig a meseszerűség jellemzi.

Nyisztor János festő és grafikus, sokoldalú alkotó, ezért nagyon nehéz összefoglalóan és röviden jellemezni. Laikusként azt mondanám, hogy tematikákban gondolkodik, folyton elmélkedik, így szinte minden eddigi kiállítása úgy volt más, hogy közben nagyon jellegzetesen, sajátosan „nyisztoros”. Úgy őrzi meg egyedi stílusjegyeit, hogy folyamatosan változtat, formailag és technikailag egyaránt fejlődik. Úgy újul meg, hogy ugyanolyan marad. Látványosan képes ötvözni a tartalmat és formát, például amikor gyermekkori emlékképeket idéz a számítógépes grafikai eljárással készült zöld biciklis alkotásokon. Az utóbbi évtizedben végzett kiadványtervezői tevékenysége is kiemelkedő.

Kiss Adél a kolozsvári Képzőművészeti és Formatervezési Egyetemen végzett grafikus, formatervező, festő, akinek számos egyéni és csoportos kiállítása nyílt itthon s külföldön egyaránt. Ha Adél munkáira gondolok, elsősorban az aprólékos kidolgozása, finom grafikai munkái jutnak eszembe, amelyek szinte mindig bájosak, humorosak, groteszkek és tartalommal telítettek. Soha nem öncélúak, kommunikálnak a közönséggel, hatnak és üzennek. Gyarmati Gabriella művészettörténész megfogalmazása szerint: „Az ő emberi történeteket mesélő művei tele vannak érzelmekkel, gondolatokkal, amelyeket kendőzetlen őszinteséggel oszt meg velünk.”

Puj Irén vidám, kissé bohém természete már gyermekkorában megmutatkozott, amikor amatőr szobrász édesapjával közösen vett részt az alkotótáborokban. Gyermekkori élményei bizonyára meghatározóak voltak későbbi döntésében, hogy szenvedélyét, a képzőművészetet válassza fő hivatásaként. A temesvári egyetem képzőművészeti karán eltöltött évek igazolták döntése helyességét. Munkáinak jellemzője, hogy a közlésre méltó lényeg nem el-

sősorban formák, hanem színek által közvetíti. Különösen felfokozott lelkiállapotban tud festeni, az alkotás számára megnyugvást hoz. Egyik interjújában így nyilatkozott erről: „Minden képben van valami belőlem, valami, ami csak engem jellemez. A színek a pillanatnyi lelkiállapotomat tükrözik.”

Szakmai önéletrajza alapján azt láthatjuk, hogy a szintén a temesvári egyetem képzőművészeti karán végzett fiatal képzőművész, Sajti Csaba útja egyenesen vezetett a számítógépes látványtervezés irányába. Már általános iskolásként alkotótáborok résztvevője volt: rajzolt, festett, agyagozott, viaszszobrokat készített, a gimnáziumi évek pedig határozottan a művészeti pálya felé irányították. Ehhez az is hozzájárult, hogy már ekkor számos lehetőséget kapott az alkalmazott grafika területén mutatkozó tehetsége kibontakoztatására: plakátokat, szórólapokat, logókat, könyvborítókat tervezett.

Machhour Julianna Aradon és Temesváron végzett dizájn, illetőleg termékdizájn szakon, jelenleg pedig Battonyán s itt a gyulai román általános iskolában, gimnáziumban tanárként ismerteti meg a diákokat a vizuális kultúrával. A tanítás mellett továbbra is alkot, munkáit több kiállításon volt alkalma bemutatni. Meglátja a világban, a természetben a szépet, és azt ahhoz méltó módon ábrázolja, a forma és a tartalom teljes összhangját teremtve meg. Képes a valóságtól elvonatkoztatni és hangulatokat közvetíteni a formákkal és színekkel.

A ma itt kiállító alkotók közös nevezője a román gimnázium. Hogy mennyire meghatározó egy képzőművész alkotómunkájában a nemzetiséghez tartozás, azt Oroján István fogalmazta meg túlpontosan egy, ötvenéves születésnapja alkalmával adott interjúban: „A művészet mindenképp létezik, nem ismer határokat és származást. Ha valaki művész, akkor elsősorban művész, majd ember, s talán éppen román...”

Ezekkel a gondolatokkal kívánok a ma itt bemutató művészeknek, alkotóknak sok örömet és sikereket. Önöket pedig arra kérem, hogy fogadják szeretettel a kiállítást.

Martyin Emília

Méhkeréki gyökerű gyógyítók/ Medici cu rădăcini în Micherechi

Ezzel a címmel jelent meg 2019-ben Gyulán a kétnyelvű, magyar–román kiadvány. Szerkesztői annak az érdekes helyzetnek járnak utána, miként alakult a mintegy kétezer lakosú Méhkerék élete úgy, hogy a község fiataljai évtizedek óta oly szívesen választják hivatásuknak az egészségügy szolgálatát. A szerkesztők a kiadványban ötvennyolc orvos, tizennégy fogorvos, nyolc állatorvos, és kilenc gyógyszerész életútját mutatják be. A kiadványban egy tanulmány is megjelent **Bayer Árpád, Bódonyi Orsolya, Lajkó Gergely és Vida Bence** tollából, mely az orvossá válás útját és népszerűségét kutatja a településen.

Összeállításunkban betekinthetünk az izgalmas könyvbe. Csakorba szedtük néhány méhkeréki kötődésű gyógyító vallomását is. Ismerjék meg őket!

Előszó

„Mindannyian, minden alkalommal párbeszédet folytatunk az őseinkkel, és talán még inkább, még titokzatosabb módon, az utódainkkal.”

(Martin Heidegger)

Ahogy telnek az évek, egyre többet gondolok gyermekkoromra, a szüleimre és a szülőfalumra, Méhkerékre. E Békés megyei községben kétezer ember lakik, akik három-négy évtizeddel ezelőtt közel 100%-ban román származásúak voltak. Ez volt Magyarország leghomogénebb román községe, az utcán az emberek egymással kizárólag románul beszéltek, az idősebbek közül sokan (köztük apai nagymamám) nem is tudtak magyarul.

A helyi termelőszövetkezet a gyenge minőségű, szikes talaj miatt nem tudott kellő megélhetést nyújtani a falu szorgalmas lakóinak. Az 1960-as években ezért indult el a főlíázás, mely az akkori szinten elfogadhatóbb jövedelmet adott, és országos hírévé tette az itt termelt uborkát. Ezzel párhuzamosan váltak nemzetközileg is elismertté a méhkeréki táncok (amiben Kovács Tivadar hegedűjátékának és Nyisztor György nagybátyám táncművészetének volt mulhatatlan szerepe).

Közben teltek az évek, sokat változott a világ és így a falunk is, de a román gyökerek, a táncok és az uborka megmaradtak. Ezek jelentőségével talán nem mérhető össze, de figyelemre méltó és érdekes, hogy a község jelenlegi és korábbi lakói, vagy azok gyerekei között igen sok az orvos, az állatorvos, a gyógyszerész.

Többünkben felmerült a kérdés, hogy milyen okok húzódnak meg emögött. Lehet, hogy valami különös, csak egy ilyen divat alakult ki a faluban. Ezek a szakmák elvégre biztos megélhetést is nyújtanak a művelőik számára. Ugyanakkor valószínűleg – falusi románként – sokunkban ott bujkált egy bizonyítani akarás is. Már harmincnyolc éve dolgozom orvosként a gyulai kórházban és mindig belső büszkeséggel töltött el, ha falumbéli orvost dicsértek. Nem méhkeréki származású kórházi munkatársak

is felhívták a figyelmemet arra, hogy ez a kis falu mennyi orvossal büszkélkedhet.

Simon-Jova Éva újságíróval és Nagyné Martyn Emília muzeológussal elhatároztuk, hogy összegyűjtjük és rendszerezzük az ide kötődő orvosokat, fogorvosokat, állatorvosokat és gyógyszerészeket. 2018 júniusában kezdtünk erről beszélni. Azóta is befejezték néhányan a tanulmányaikat, de bevettük az egyetemistákat is, hisz előbb-utóbb ők is ide tartoznak majd. Nehéz kérdés volt,

hogy ki számítsa méhkerékinek. Aki ott született vagy ott nőtt fel? Aki egyszer is lakott ott, vagy akinek a szülei, esetleg nagyszülei laktak a községben? A válogatás szempontja végül az lett, hogy azokat tekintjük méhkerékinek, akik úgy érzik, hogy vannak méhkeréki gyökerei. Először csak egy jegyzéket kívántunk összeállítani az érintettekről, később felmerült, hogy egy kérdőívet töltsünk ki, majd utóbb, Simon-Jova Éva javaslata alapján úgy döntöttünk, hogy egy könyvet szerkesztünk az anyagból. Azt, hogy ez mennyire jó ötlet volt, most látom a szerkesztés alatt, mert a kiadvány révén megismerem a fiatal kollégákat, megtudom, hogy mit gondolnak a világ dolgairól. Bízom abban, hogy e kötet lehetőséget teremt a benne szereplőknek is egymás mélyebb megismerésére, és érdekes információkkal szolgál minden olvasó számára.

A kötetben szereplő valamennyi kollégának méhkeréki gyökerei, román ősei vannak. Ahogy a motóként írt heideggeri mondat sejteti, az ősök jelenléte ott lebeghet minden gondolatunk, tevékenységünk mögött. Sokat tanultunk, elvégeztük az egyetemet, s – József Attila szavaival szólva – látjuk, „mit ők nem láttak, mert kapáltak”, de ott vannak, amikor verset írunk, ők fogják ceruzánkat. Az egyéni boldogulás szempontjából a román gyökereknek 2018-ban el-

hanyagolható a jelentősége. Ugyanakkor a község büszke lehet arra, hogy ennyi orvos, fogorvos, állatorvos, gyógyszerész kötődik ide.

Megkértünk mindenkit, hogy írjon magáról, a munkájáról, a községhez, illetve hazai románsághoz kötődéséről. Nem szabtuk lényeges terjedelmi és formai korlátokat, mindenki azt írhatta, amit akart. A beküldött anyagot mi szerkesztettük egységes egészé. A bemutatás sorrendjét a különböző szakmákban az egyetem befejezésének (a még nem végzetek esetében a születés) éve határozta meg.

Egy magyar szociológiai felmérés szerint a huszonévesek többsége nehezen, vagy csak részben tudja az identitását meghatározni. Háttha ez a felmérés

segít az olvasónak elhelyezni magát a világban. Nekem, hatvan év felett is segített, és nagy szeretettel végeztem ezt a munkát. Remélem az olvasó is legalább ekkora szeretettel forgatja majd az elkészült kötetet.

Mivel nem szokványos, hogy a kétezer fős közösségből ilyen sokan választják ezeket a pályákat, megkérdeztünk szakértőket is arról, hogy lehet-e ennek valamilyen tudományos (szociológiai és más társadalomtudományi, lélektani vagy néprajzi) vetülete. Elindult a téma tudományos feldolgozása, melynek kezdeti eredményeit az e kötet végén olvasható igényes írás mutatja be.

Dr. Márk László

Dr. Kozma János (1933)

Beosztás: házi gyermekorvos

Jelenlegi lakóhely: Hódmezővásárhely

Szüllők: Kozma János (1899), Csotye Mária (1906)

Szüllők méhkeréki lakcíme: Méhkerék, Kossuth u. 42.

Középiskola: Arany János Gimnázium, Nagyszalonta; Erkel Ferenc Gimnázium, Gyula

Diploma megszerzésének helye: Szegedi Orvostudományi Egyetem

Diploma megszerzésének éve: 1958.

Szakterület: Csecsemő-gyermekgyógyászat

Jelenlegi munkahely: 1. sz. gyermekkorzet, Hódmezővásárhely, Lázár u. 10. (1963 novemberétől máig)

Az ország délkeleti részén, a román határhoz közeli Méhkeréken születtem 1933. január 25-én. Ez a kb. 1800-2000 lelkes település több mint 90%-ban román eredetű, zárt nyelvi közösség volt. Apai részről román, anyai ágon román-szlovák származásúnak vallhatom magam, ezek után én már csak „tiszt magyar” lehetek. Szüleim egyszerű, puritán falusi emberek voltak. Édesapám hétgyermekes, nagyon szegény, napszámos szülők második gyermeke volt, édesanyám pedig két testvérevel együtt félárván nőtt fel, mert édesapja az I. világháborúban odaveszett.

Négyen voltunk testvérek, nővérem után a három fiú közül én jöttem elsőként világra. Sajnos már sem szüleim, sem Mária, György és Mihály testvérem nem él, a szűk családból egyedül maradtam.

Az elemi (akkor így hívták!) iskola első négy osztályát a szülőfalumban jártam, majd – mivel állítólag jófejű, jó tanuló voltam –, tanítóim kérésére és biztatására szüleim (nem kis anyagi áldozatot hozva), beírtak a nagyszalontai Arany János Gimnáziumba, melynek 1943 szeptemberétől vonattal naponta bejáró diákja lettem. 1944 őszén ért el bennünket a háború. Nagyszalonta Romániához került, így az első osztály elvégzésével gimnazista életem egy időre véget ért. Több mint két évig nem tanultam, az otthoni, falusi munkában vettem én is részt, mint kortársaim (vízhordás, jószágok ellátása, kapálás, aratásban való részvétel, krumpliültetés és szedés stb.).

A hosszú kihagyás után 1947-ben szüleim beírtak a gyulai gimnáziumba, különbözeti vizsgák teljesítése után mindjárt a negyedik osztályba (nyol-

cosztályos gimnázium volt). A kezdeti nehézségek után lassan, de javultak az eredményeim és 1952-ben sikeresen érettségiztem. Akkor természetesen a családban is téma volt a további sorsom, jelentkezek-e egyetemre?

Humán beállítottságú voltam, ezért elsősorban a tanári, jogászi, esetleg az orvosi pálya jött szóba. Nem lennék őszinte, ha azt mondanám (egyesek mintájára), hogy „már fiatal gyermekként is orvos szerettem volna lenni”. Emlékezetem szerint – noha sovány, válogatós gyerek voltam, de örökmozgó – egész gyerekkoromban orvost sem láttam közelről, leszámítva a gimnáziumi iskolaorvost. Szinte soha nem voltam beteg, így sem pozitív, sem negatív élményem nem volt az orvoslással kapcsolatban. Az, hogy végülis a szegedi Orvostudományi Egyetemre jelentkeztem, inkább ösztönös elhatározás volt, bár négy elemi végzett édesapámtól gyakran hallottam, hogyha ő tanulhatott volna, sebészorvos szeretett volna lenni. Akkor sem, azóta sem tudom, hogy édesapámban miért, s hogyan élt ez a vágy, hiszen soha nem operálták, kórházban is legfeljebb látogatóként járhatott.

1958-ben tisztességgel, jó eredménnyel elvégeztem az egyetemet, általános orvosi diplomát kaptam. Büszke és boldog voltam; egyrészt, hogy édesapám vágyát legalább részben teljesítettem (később sem lettem sebész), másrészt tudomásom szerint én voltam az első méhkeréki, aki orvos lett. Azóta őszinte öröömömre, sok jó nevű, kiváló orvos került ki Méhkeréről.

Az egyetem utolsó, úgynevezett szigorló évét a hódmezővásárhelyi kórházban abszolváltam. Miért éppen Vásárhely? Egyszerű oka volt, menyasszonyom, későbbi feleségem (Bordács Erzsébet, 1936 – Mezőtúr) még egy évig Szegeden tanult a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, matematika-fizika szakon szerzett „vörös diplomát” 1958-ban.

Vásárhely: teljesen idegenként érkeztem ide, előtte soha nem jártam itt. Rövid időn belül egyre jobban éreztem itt magam, egyre jobban tetszett a város, a barátságos emberek, az Ótemplom környéke, a sárga keramittéglás főutcák, a nyári belváros kissé poros, „álmos” hangulata, ami valami különös bájjal vonzotta magához az idegent.

A diploma megszerzése után a kórház és a gyermekosztály vezetője marasztaltak, állást ajánlottak, amit örömmel fogadtam el, így 1958. október 1-től a gyermekosztály orvosa lettem. Még ebben az évben megnősültem, vagyis menyasszonyommal végleg összekötöttük az életünket. Könnyített a sorsunkon, hogy feleségem is végzettségének megfelelő, jó állást kapott, és nyugdíjba vonulásáig a városban tanított. Közben igazi család lettünk, három gyermekünk született: 1959-ben László, aki jogász lett és 1963-ban az ikerlányok. Judit óvónő, Ágnes tanítónő. Gyermekünk az évek során tizenhárom unokával ajándékoztak meg bennünket, nagy-nagy örömeinkre.

Öt évig dolgoztam a kórház gyermekosztályán, közben 1962-ben „Csecsemő és gyermekbetegségek”-ből tettem sikeres szakvizsgát. Vásárhelyen már 1963 őszén kezdték szervezni – a felnőtt körzetek mintájára – a gyermekkörzeteket, hogy az ezekben dolgozó gyermekorvosok magasabb szintű ellátást biztosítsanak a gyerekek számára. Ez az új feladat engem is vonzott, így lettem 1963. november 1-jétől az I. számú gyermekkörzet orvosa. Már régóta nyugdíjasként, de még ma is főfoglalkozású házi gyermekorvos vagyok, sok családnál már a harmadik nemzedéket gondozom, gyógyítom. 1982 és 1995 között saját körzetem ellátása mellett a város körzeti gyermekorvosainak csoportvezető főorvosa voltam.

Az elmondottak – leírtak is jelzik, hogy orvosi diplomám megszerzése óta egyetlen munkahelyem volt, van, a vásárhelyi gyermekegészségügyben dolgozom immár majd’ hatvan éve (!).

Szerencsésnek tartom magam, hogy a szakmai és városi vezetés is méltányolta sok éves munkámat és az évek során több elismerésben részesültem, melyek közül a jelentősebbek: Hódmezővásárhelyi gyermekegészségügyéért díj, a Pro Urbe kitüntetés, a Pro Familiis díj és a Kárpát-medence házi gyermekorvosa elismerés, melyeket részben szakmai feltevéseim, de döntően a volt és jelenlegi pácienseim, illetve szüleik szavazatai alapján ítéltek oda.

Dr. Rokszi Tibor (1957)

Beosztás: osztályvezető főorvos

Jelenlegi lakóhely: Gyula

Szültők: Rokszi Tivadar (1932), Nettye Mária (1931)

Szültők méhkeréki lakcíme: Damjanich utca

Középiskola: Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Gyula

Diploma megszerzésének helye: Szegedi Orvostudományi Egyetem

Diploma megszerzésének éve: 1982

Szakterület: sebészet, érsebészet

Jelenlegi munkahely: Békés M. Központi Kórház Pándy Kálmán Tagkórház, Gyula, Érsebészeti Osztály

A szüleimmel nyolc éves koromban elköltöztünk Méhkerékről Gyulára. A Bălcescu Gimnáziumban érettségiztem. Eredetileg állatorvosi egyetemre készültem. A pályamódosításom hátterét egy praktikus és ma már szentimentálisnak ítélt ok képezte. A történet lényege, hogy a pályaválasztások környékén egy nagyra becsült orvos közölte velem, hogy nagyapámnak csak hónapjai vannak, mert olyan beteg. Hál’ istennek nem lett teljesen igaza a hónapok mennyiségét illetően. Az én kíváncsiságomat azonban az orvostudomány felé irányította. Ugyanakkor egy életre megtanultam, hogy felesleges jóslatokba nem bocsátkozunk, úgy gondolom, hogy mind a mai napig nem tudjuk biztonsággal megmondani, hogy ki meddig él. A pályaválasztásban nem voltak példaképeim, engem a megismerés és a tudás vágya ösztönzött. Mindenre kíváncsi voltam és vagyok. Mind a mai napig sok mindennel foglalkozom.

A gimnázium harmadik osztálya utáni nyáron döntöttem el, hogy orvosi egyetemre jelentkezem. Szerencsére a szüleim képesek voltak biztosítani számomra, hogy egyetemre járhatok. Kitartó, úgynevezett „bulldog típus” vagyok, az orvoslás nagyon nagy kitartást igényel.

Szeretek mindig új dolgokkal szembesülni. Szerencsére a gyógyászat területén sok új dologgal találkozunk nap, mint nap. Ez azonban arra is figyelmeztet, hogy milyen keveset tudunk magunkról és a világról.

Az egyetem elvégzése után a mezőtúri kórház sebészeti osztályára kerültem, majd a gyulai érsebészetre, ahol az utóbbi években osztályvezető vagyok.

Arról, hogy miért is választotta ilyen sok méhkeréki gyökerű személy az orvosi pályát, azt gondolom, hogy orvosnak, állatorvosnak vagy gyógyszerésznek lenni rátermettséget és főleg megfelelő mentális

képességet igényel. A méhkerékiek között talán több hasonló tulajdonságokkal rendelkező ember van. Valószínű, hogy a település kedvezőtlen gazdasági

és geopolitikai helyzete is több leleményességet igényel az ott lakóktól, ami a mentális képességekre jó hatással van.

Dr. Ticudean Nikoletta Janina (1994)

Szigorló orvostanhallgató

Jelenlegi lakóhely: Méhkerék

Szülei: Ticudean Ioan Beniamin Carmin (1973), Juhász Flóra (1974)

Szülei méhkeréki lakcíme: Kölcsey u. 6.

Középiskola: Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Gyula

Egyetem: Szegedi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar

Szüleim első gyermekeként a gyulai kórházban születtem. A gyermekkoromat Méhkeréken töltöttem, és azóta is az szolgál állandó lakhelyemül, bár az egyetemi évek alatt többet tartózkodtam Szegeden. 2012-ben érettségiztem a gyulai Nicolae Bălcescu Román Gimnáziumban, ezt követően a Szegedi Tudományegyetemen folytattam tanulmányaimat. Jelenleg a szigorló évemet töltöm a Békés Megyei Központi Kórházban, ahol reményeim szerint a diploma megszerzése után munkába állhatok.

Az orvosi pálya választásában nem tudom meghatározni, pontosan mi is motivált, mert az orvossá válás gondolata mindig is ott lappangott bennem. Arra jól emlékszem, hogy gyermekkoromban szerettem az orvos szerepét eljátszani, a betegek szerepét pedig a babáim vagy a kisebb testvéreim töltötték be. Véglegesen a gimnázium harmadik osztályában döntöttem el, hogy az orvosi pályát választom, ekkor jött el az ideje annak, hogy a jövőmön komolyabban elgondolkozzam, és egy irányt válasszak magamnak a tanulmányokban is. Fakultatív órákat vehettünk fel a gimnáziumban, így én a biológiát és a kémiát választottam. A szüleim erősen támogattak a döntésemben. Bár az akarat megvolt bennem, az

ő támogatásuk nélkül nem biztos, hogy elindultam volna ezen az úton.

Arról, hogy miért választotta ilyen sok méhkeréki gyökerű személy az orvosi pályát, azt gondolom, hogy a méhkeréki emberek szorgalmasak és törekvők, ezért számomra nem meglepő, hogy sokan olyan pályát választanak, ahol lehetőség van az önfejlesztésre, a saját korlátok átlépésére egy magasabb szociális státusz eléréséhez.

A román nyelv ismerőjeként úgy érzem, hogy tanulmányaim során könnyebb volt a latin nyelvű kifejezéseket elsajátítanom, mivel a két nyelv nagyon hasonló. A jövőmet a gyulai kórházban tervezem, a román határhoz közel lévén nagy előnyt jelent, hogy beszélem a nyelvet.

Visszanézve az elmúlt öt évre azt tudom mondani, hogy minden nehézség ellenére sem bántam meg a döntésemet. Egyetértek a mondással, miszerint az orvosi pálya nem csak egy szakma, hanem olyan hivatás, amelynek egyik legnagyobb szépsége az, hogy tudunk segíteni az embereknek. Ha gyógyírral nem is mindig szolgálhatunk, egy megértő gesztus, egy kedves szó mindig akad, ez is sokat javíthat a betegek állapotán.

Dr. Hoczopán Dániel (1957)

Beosztás: főtanácsos, állatorvos

Jelenlegi lakóhely: Gyula

Szülei: Hoczopán János (1930), Pojendán Ráchel (1933)

Szülei méhkeréki lakcíme: Vasút u. 5.

Középiskola: Ady Endre Gimnázium, Sarkad

Diploma megszerzésének helye: Állatorvostudományi Egyetem, Budapest

Diploma megszerzésének éve: 1980

Szakterület: állatorvos doktor

Jelenlegi munkahely: Magán állatorvosi rendelő

Méhkeréken jártam általános iskolába, és a mai napig is csodálattal, tisztelettel gondolok vissza általános iskolás tanáraimra, az első tanítónőmre: Martyin Györgynére, aki komolyan vett minket; erősítette az

önbizalmunkat, és érdekfeszítő volt a tanítási módszere. Sokat gondolok vissza azokra az időkre, ahogyan az akkori lehetőségeket kihasználva egészséges versenyeztetéseket hoztak létre osztályon belül.

A tananyag megkérdőjelezhető volt, s ez új vitákra, az ezekre való felkészülésre serkentett minket. Mivel falun éltünk, akkoriban minden családnak voltak állatai. Így nekem is mindennapjaim része volt a velük való foglalkozás, a fiasztatás, a beteg állatok gondozása. Az ezekben mutatkozó sikereim hamar az állatorvoslás irányába terelték az érdeklődésemet.

Mindig szerettem olvasni. A legvonzóbbak számomra a bátyám könyvei voltak, így én már akkor beleszerettem a biológia tudományába, amikor az még nem volt számomra kötelező. Aztán azon vettem magam észre, hogy élvezettel és nagyon nagy érdeklődéssel olvasom az orvosláshoz kapcsolódó tudományok alapjait.

Egész pontosan tízéves koromban kezdtem úgy igazán azt gondolni, hogy állatorvos szeretnék lenni. Amikor azonban a középiskolások országos matematika versenyén ötödik lettem, a tanáraink abba az irányba tereltek volna. Később az országos biológiai tanulmányi versenyen tizedik helyezést értem el, így már tudtam, hogy ez az én utam. A szüleim a humán orvoslás lehetőségét is többször felvetették, de ma is meggyőződéseim, hogy nekem száz százalékosan sikerült megtalálnom azt a munkakört, ami számomra több mint munka.

Ebben példaképem dr. Ruzsa György – akkoriiban frissen végzett állatorvos – volt, aki új, sokszínű kezelési módszereivel kiváltotta csodálatomat. Az állatorvoslásban gyerekkoromban a természettudo-

mányok rendszerességét találtam legvonzóbbnak, az egymásra fantasztikusan épülő összefüggések összességét, amik a legnagyobb hatással voltak rám. Ma is vonz ezek felhasználása, a folyamatos fejlődés lehetősége, a sikeresség, a megoldások és az eredmények a mindennapokban.

Az, hogy saját nyelve volt a településünknek, mindenképp egy nagy közösséghez való tartozás érzését adta. Mindenki számára fontos a biztonság érzése, a támogatás és a biztatás. Ha ez megvan az életünkben, akkor vagyunk képesek igazán fejlődni és nagyobb eredményeket elérni.

A román nyelv birtokában könnyedén tanultam meg más nyelveket, így már egyetemista koromban is külföldön (Németország, Lengyelország) töltöttem el a kötelező nyári gyakorlatokat, majd több országba nyertem tanulmányutat. Nem okoz gondot a külföldi szakirodalom olvasása. Előny a román nyelv ismerete abban is, hogy a román határ melletti településen működtetem a magán-praxisomat, ahová sokan járnak át Romániából.

Bennem is sokszor felmerült a gondolat, hogy miért választotta ilyen sok méhkeréki gyökerű személy az orvosi pályát. Az én időmben zajló ottani oktatásnak tudom be ezt a szerepet: az önbizalom kellő megerősítésének, és ami a legfontosabb, az alapok biztos lehelyezésének. Az utóbbi időkben ehhez hozzájárul a romániai egyetemeken való továbbtanulás lehetősége.

Dr. Gurzó Mária Magdolna (1968)

Beosztás: fogszakorvos

Jelenlegi lakóhely: Orosháza

Szülei: Gurzó László (1933), Iszály Anna (1938)

Szülei méhkeréki lakcíme: Rákóczi u. 59.

Középiskola: Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Gyula

Diploma megszerzésének helye: Carol Davila Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem, Fogorvostudományi Kar, Bukarest

Diploma megszerzésének éve: 1989

Szakterület: fogorvos

Jelenlegi munkahely: Gurzó Fogászati Kft.

Én valóságosan is Méhkeréken születtem, a mai napig is méhkerékinek érzem és vallom magam. Egy 4 gyermekes család legkisebb gyermekeként nőttem fel, két bátyámmal (László, Zoltán) és nővéremmel (Anna) együtt. Már gyermekkorban magunkba szívtuk nyelvünket, hagyományainkat, szokásainkat, vallásunkat, nem utolsósorban a munkához való szorgos hozzáállást. Az óvodától a nyolcadik osztályig az akkori Méhkeréki Hagyományőrző Román Néptánc Együttesben táncoltam. Ezt a Nicolae Bălcescu Román Gimnáziumban töltött éveim alatt is folytattam, a gimnázium táncsoportjában megszeretve a táncot, a kultúránkat.

Abban, hogy az orvosi pályát választottam, nagy szerepet játszott Zoltán bátyám példamutatása, aki

már akkor végzett orvos volt. Érdekelte az embereken való segítségnyújtás lehetősége, az orvosokat körülvevő tisztelet, a megbecsülés, a biztos megélhetés. A fogorvosi munkában a valós cselekvő tevékenység vonzott. Már akkor tisztában voltam azzal, hogy jó kézügyességgel rendelkezem, és úgy véltem, előnyömre válhat, ha a fogorvosi pályát választom.

A román nemzetiséghez való tartozásom segített megvalósítani az álmaimat! A magyar állami oktatásba nem vettek fel, de román nemzetiségiként a román egyetem kapui nyitva voltak számomra. Az egyetemre való bejutás így sokkal könnyebb volt.

Az orvosi egyetemet a bukaresti Carol Davila Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem Fogorvostudományi Karán végeztem 1989–1994 között, a magyar

és a román állam ösztöndíjasaként. Diplomám honosítása után Mezőkovácsházán kezdtem dolgozni. A mezőhegyesi polgármester többszöri felkérésére, 1996. augusztus 1-jétől fogorvosi tevékenységemet Mezőhegyesen folytattam, mintegy húsz évig. 2016. júliusától a békéscsabai 9. számú fogorvosi körzetben dolgozom.

1998. november 28-án tettem le az első szakvizsgát „Fog- és szájbetegségek” témából a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Fogorvostudományi Karán, a másodikat pedig „Konzerváló fogászat és fogpótlástan”-ból 2008-ban a Szegedi Orvostudományi Egyetem Fogorvostudományi Karán.

Érdeklődési területem az esztétikai fogászat és a mosolytervezés. Kétszer tartottam előadást a SZOTE Fogorvostudományi Karának belső továbbképzésén és egyszer a SOTE Fogorvostudományi Karán, szintén belső továbbképzés keretében. Témáim a direkt héj készítése és az üvegszálak fogászati lehetőségei voltak. Ennek kapcsán egyszer a Szegedi Körzeti Stúdió Hírműsorában interjút készítettek velem, és az MTV1 nemzetiségekkel foglalkozó műsorában is szerepeltem. Az igazi megtiszteltetés a Magyar Orvosi Kamara hivatalos lapjában megjelent két cikkem. 2018. szeptember 22-én „Az üvegszállal megerősített direkt hidak” címmel tartottam előadást Budapesten.

Férjemet, Ianos Mariust az egyetem évei alatt ismertem meg. 1994-ben kötöttünk házasságot, két

gyermekünk van. Nyolc éven keresztül mindketten a Mezőhegyeshez legközelebb lévő Battonyai Román Általános Iskola vendégtanulói voltak, mivel nagyon fontosnak tartottuk a román nyelv írásának, olvasásának elsajátítását, a román kultúránk megismerését, ezzel együtt a román identitásunk megerősítését. Ennek tanúbizonyságaként a nyolcadik osztály befejeztével mindkét gyermekem letette a román középfokú nyelvvizsgát. 1996-ban született fiunk, Ianos Marius jelenleg Bécsben tanul az Universitat Wien Nemzetközi Közgazdaságtan Karán. 1999-ben született lányunk, Ianos Mária pedig jelenleg elsőéves orvostanhallgató a Szegedi Orvostudományi Egyetem Általános Orvosi Karán.

A méhkeréki gyökerű emberek legfontosabb erénye, hogy szorgalmasak, dolgozók, kitartóak és segítőkészek. Nem gondolom, hogy feltétlenül okosabbak vagy intelligensebbek az átlagembereknél, de ezek a jellemvonások szorgalom és kitartás nélkül mit sem érnek! A családokban, az iskolában a tanulás és a munka fontosságára való oktatást és a példamutatást is fontosnak vélem. A román nyelv ismerete természetesen sokat segít más nyelvek megtanulásában. A mi kis román nemzetiségünkhöz tartozás – és ezzel együtt a román nyelv ismerete – lehetőséget biztosított nagyon sok ember számára, mint nekem is, a romániai egyetemeken való továbbtanulásra.

Dr. Ruzsa Nóra (1991)

Beosztás: gyógyszerész

Jelenlegi lakóhely: Gyula

Szülei: Ruzsa Emil (1966), Szilágyi Judit (1969)

Nagyszülei méhkeréki lakcíme: Köztársaság u.

Középiskola: Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Gyula

Diploma megszerzésének helye: Carol Davila Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem, Bukarest

Diploma megszerzésének éve: 2014

Szakterület: gyógyszerészet

Jelenlegi munkahely: Patika és Gyógyszertár, Békéscsaba

Méhkeréki származásom nagyapámra, Ruzsa Mihályra vezethető vissza, akinek a vezetéknevét viselem. Én sosem laktam Méhkeréken, és még nagyapám is csak a gyerekkorát töltötte ott. Viszont rokonaink közül sokan ott élnek, valamint gyerekkori barátságok fűznek ehhez a kis faluhoz.

Mindig is szerettem volna segíteni az embereken. Az orvosi pálya nem vonzott sosem, inkább a gyógyszeresek általi gyógyítást választottam. A gyógyszerészet, érdekes, izgalmas, logikán épülő összetett hivatás. Ezen sokrétűség miatt választottam, és nem is tudnék mást elképzelni magamnak. A végső döntést erről gimnáziumi éveim alatt hoztam meg. Tizenegy és tizenkettedik évfolyamban már tudatosan is készültem az egyetemi évekre. Különórákat vettem a reál tantárgyakból, nyelvi órákra jártam, amikben szüleim és nagyszüleim teljes mértékben támogattak.

Nem emlékszem, hogy bárki befolyásolta volna pályaválasztásomat. A gimnáziumi osztályból senki nem jelentkezett erre a szakra. Szüleim és nagyszüleim nem orvosok, a tágabb családban sem végzett senki gyógyszerészi, illetve orvosi karon. Nem volt befolyásoló tényező számomra a román nemzetiségem sem, csak abból a szempontból, hogy Romániában folytattam a felsőfokú tanulmányaimat.

Egyszerű családból származom. A szüleim bár nem befolyásolták a döntéseimet, viszont mindig segítettek, támogattak. Ezúton is szeretném megköszönni nekik mindazt, amit kaptam, s kapok tőlük minden nap. Ők a példaképeim, valamint a nagyszüleim, akik sajnos már nincsenek köztünk.

Akinek még nagyon hálás vagyok, az egyetem elvégzése utáni első munkahelyi főnököm. Az ő véleményét a mai napig kikérem, legyen bár az szakmai

vagy magánéleti. Ő dr. Török Noémi. Köszönöm a kezdetektől való támogatását és barátságát.

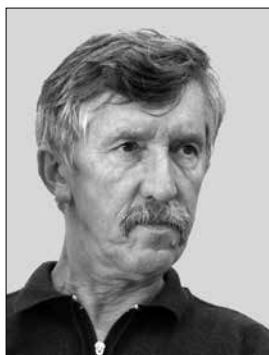
Ami a gyógyszerészi hivatásban legvonzóbb számomra, az az egymásnak való önzetlen segítségnyújtás. Nagyon jóleső érzés, amikor a betegek elégedetten térnek vissza, hálásak, hogy orvosi beavatkozás nélkül tudtunk nekik segíteni, és még a váróterembe se kell elmenniük. Ezekért az apró pozitív dolgokért érdemes minden nap dolgozni menni.

Nem tudom, miért van ilyen sok méhkeréki gyökerű ember az egészségügyi pályán, de azt gondolom, hogy a kimagasló tehetség ugyanúgy megmutatkozhat minden nemzetiségnél. Ami egy jobb, könnyebb jövőképet ad.

A határ menti városokba sok román anyanyelvű beteg jár át. Vannak bizonyos gyógyszerek, amikből nagyon keveset gyártanak, vagy nem is gyártanak Romániában. Így ők arra kényszerülnek, hogy a külföldi recepttel Magyarországon váltsák ki a gyógyszereiket.

Vannak esetek, amikor a román betegek átjönnek a mi kórházainkba, és igénybe veszik a szolgáltatásokat, persze magánúton. Az esetek nagy többségében recepttel távozik a kórházból, ahonnan a patikába vezet az útja.

Aki nem beszél magyarul, jó néven veszi, ha egy kis idő után áttérek a román nyelv használatára (azért nem azonnal, mert szeretek megbizonyosodni, hogy valóban román nemzetiségű-e a beteg). Sajnos a hazai román betegek a patikában már nem használják a román nyelvet. Az új szakszavak miatt magyarul konzultálunk, talán így jobban ki tudják fejezni magukat. A másik előnye a román nyelvtudásnak az, hogy a latin nyelvcsalád része. Könnyen tudunk nyelvet tanulni, ezáltal Európa minden országában el tudunk helyezkedni. Sokszor keresnek meg külföldi munkalehetőséggel. Ami itthon tart, hogy én a hazámban, itthon, a kétnyelvűséggel szeretnék sikereket elérni és a mi népünket kívánom gyógyítani.

Dr. Rokszi György (1958)

Beosztás: szakgyógyszerész

Jelenlegi lakóhely: Méhkerék

Szültők: Rokszi György (1933), Kóra Virág (1935)

Szültők méhkeréki lakcíme: Köztársaság u. 21/a.

Középiskola: Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Gyula

Diploma megszerzésének helye: Szegedi Tudományegyetem – Gyógyszerésztudományi Kar

Diploma megszerzésének éve: 1982

Szakterület: gyógyszergazdálkodás, gyógyszerértékesítés, szakgyógyszerész (1988)

Jelenlegi munkahely: Farmacie-Patika Bt. Méhkerék. Korábbi munkahelyek: Sarkadi Gyógyszertár

Én aztán igazán méhkerékinak mondhatom magam, hiszen 1958. november 10-én Méhkeréken, a Tanya 6. sz. alatt születtem, első gyermekként a családban. Hétéves koromig onnan jártam óvodába, majd beköltöztünk a faluba az akkori Sztálin utcába. Általános iskolai éveimet is Méhkeréken töltöttem, majd a Nicolae Bălcescu Román Gimnáziumba jártam, ahol Gurzó Misivel, Rokszi Tibivel és Márk Gyurival, az osztálytársammal (mindhárman orvosok lettek) sok időt töltöttünk a biológia szertárban. Lehet, ez a dolog is hatással volt rám, amikor gyógyszerészhallgatónak jelentkeztem Szegedre. Bár a fő ok régebből eredeztethető.

Általános iskola hetedik osztályába jártam, amikor édesanyám beteg lett, és az orvos gyógyszerért írt föl receptre. Mivel akkor Méhkeréken nem volt gyógyszertár, kölcsönkértem nagyapám rozsdás kerékpárját, amivel Sarkadra mentem. Nyár volt,

úgyhogy az akkori divatnak megfelelően trikóban, fekete gatyában, harmincforintos strandpapucsban kerékpároztam át a 7 km-re lévő településre. A gyógyszerkiváltást követően indultam haza. Igen ám, de jött egy nyári zápor, és rettentően megázott. Amennyiben ez nem lett volna elég, Sarkadról kijövet egy három-négy kutyaiból álló falka utánam eredt. Kerékpárversenyzőket meghazudtoló módon tekertem, hogy meglephessek. Akkor határoztam el, hogy gyógyszerésznek fogok tanulni, és építke egy patikát Méhkeréken.

A Szegedi Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának elvégzése után 1982-ben Sarkadon helyezkedtem el. 1984-ben alapítottam családot. Feleségem gyógyszerértékesítési szakasszisztens. Két lányom van: Mónika pszichológus, Ildikó pedig szintén gyógyszerész. három csodálatos unokám született, akikkel szeretnék minél több időt tölteni.

A „kétkultúrájú” művészek lehetőségei és reményei

Beszélgetés Rusz Milánnal

A Magyar Érdemrend lovagkeresztjével kitüntetett színművész pályára lépésétől kezdve számos honi közhelyi előadásban szerepelt. Ugyanakkor szerb gyökerű művészként évtizedek óta sokat tesz az újkori magyarországi Szerb Színház működtetéséért, amelynek egyik alapítója, egyben vezetője. Rusz Milán az Origónak adott interjújában egyebek között elmondja, hogy milyen hatással volt a délszláv háború kitörése a magyarországi szerb-horvát nemzetiségi színházak működésére, illetve miként sikerült a Szerb Színháznak saját játszóhely nélkül is fennmaradni. Arról is szól, hogy a nemzetiségi színházak az elmúlt években soha nem tapasztalt támogatást élvezhettek, valamint esélyesnek látszik egy korszerű, befogadó színházként működő Nemzetiségi Színház megvalósulása is.

– Miként kerültek a szerbek Magyarországra?

– Szerbia csak a tizenkilencedik század elején szabadult fel a török megszállás alól. Még tartott az uralmuk, amikor az itt élő szerbek ősei, nagyjából negyvenezer család, megindult a jelenlegi Koszovó területéről, mely a történelmi Szerbia része volt. Ki akartak jutni az iszlám szorításából, s olyan hazát kerestek, ahol gyakorolhatják a keresztény hitüket, megőrizhetik nyelvüket, folklórjukat, minden hagyományukat. Magyarország befogadó volt, támogatta az ide érkező szerbeket. Budapesten alakult meg a Matica Srpska, a Szerb Tudományos Akadémia elődje, s már a monarchia idején szerb iskolák, templomok épülhettek. Sok szerb művész kezdte Budapesten a hivatását, a város támogatta a szerb kultúra fejlődését.

– Az első szerb színielőadás is Magyarországon jött létre?

– Budapesten készült el a produkció, mégpedig szoros szimbiózisban a magyar színészekkel, miközben a magyar nyelvű színház még háttérbe szorult a német nyelvűhöz képest. A Magyar Színház Társaság, melyet Kelemen László, majd Balog István vezetett, csak a Rondellában – vagyis a lőportoronyban – kapott játéklehetőséget az osztrák intendatúrától. Ott is rajtuk tartották a szemüket. Balog István írta a Czerni Gyűrű, vagy Belgrád bevételéről című darabot, amelyet az osztrák hatóság már a harmadik előadás után betiltott, mivel a császár kibékült a szultánnal. Az itt élő szerbek közül ugyanakkor többen megnézték a népüket hősként ábrázoló előadást. Utóbb, amikor Balog direktor besétált a Váci utcába – melyben akkoriban főként zsidó és szerb kereskedők működtek –, mire a végére ért, úgy nézett ki, mint egy karácsonyfa, mert a hálás szerb kereskedők teleaggatták ajándékokkal. Balog Istvánnak volt az egyik szerb barátja Joakim Vujić, akit később a szerb színház atyjának neveztek. Balog, a magyar színházvezető és Vujić, egy szentendrei szerb paptanár fia együtt írták alá 1813. július 22-én azt a József nádorhoz címzett beadványt, amelyben a Pesten tanuló szerb egyetemi ifjúság nevében engedélyt kérnek egy szerb színielőadás

megtartására. Az engedély birtokában adták elő augusztus 24-én August Kotzebue művét, Kreštalica címmel. A darabot Balogék korábban magyarul is színre vitték, csak akkor a címe is magyar volt: A papagáj.

– Kik voltak a játszóké?

– Egyrészt bevonták az előadásba Vujić néhány főiskolai diákját. Ugyanakkor Balog István is játszott benne, ahogy a húga, Júlia is, aki mindamellett a német színházban is primadonna volt. Ugyancsak a szereplők között volt Fehér Tamás, a Magyar Színház Társaság színmestere – aki fellépései mellett a pirotechnikai feladatokért felelt, díszleteket, jelmezeket tervezett, kivitelezett. Az akkori pest-budai kulturális miliőben természetes volt, hogy egy polgárember a magyar és a német mellett még a szerb nyelvet is beszélte.

– Hogyan folytatódott Joakim Vujić színházteremtői működése?

– A budapesti előadásokat követően először Szegedre ment, ahová elvitte magával Balog Pesten betiltott darabját, a Czerni Gyűrűt, amelyet az ottani városházán mutattak be. Szeged után Temesváron és Újvidéken is szerb nyelven játszó társulatot alapított. Aztán Kragujevacba ment – ott székelt akkoriban a szerb királyi udvar, élén az Obrenovics-dinasztiával –, és megalapította az első saját jogú, hivatásos szerb színházat. Vujić már a Kreštalica színrevitele előtt számos előadást megnézett. Felismerte, hogy a színház olyan modern művészeti forma, amely erős hatással bírhat a társadalomra.

– A magyarországi szerb színház a Kreštalica 1813-as bemutatója óta töretlen?

– A Kádár-kor nagy pauzát jelentett. A rendszerváltás után, 1992-ben indítottuk újra, két évvel az után, hogy megszereztem a színészdiplomámat Sziinetár Miklós osztályában. A Bor József és Illés István vezette győri színházban kezdtem a pályát. Remek szerepeket kaptam, s ahogy az egy vidéki színházban természetesen, éppen úgy játszhattam drámában, mint operetben, illetve számos más színházi mű-

fajban. Mindemellett folyamatosan azon törtem a fejem, hogy miként lehetne újraindítani a magyarországi szerb színjátszást. Mert aki két kultúrát visz, az úgy érzi: egy lábon áll, ha csak az egyiket gyakorolja.

- Szerb gyökerű színházi családból indult?
- Szerb gyökerű orvoscsaládból.

– *Hogyan került színházi pályára?*

– Kissrác koromban Szeged mellett éltünk Deszken, ahol máig van egy kicsi, de erős szerb közösség. Általános- és középiskolás éveimben felváltva jártam szerb és magyar tantervű intézményekbe. Már középiskolásként szerb színházat akartam csinálni. Amikor bekerültem a fővárosi Rózsák terén működő szerb-horvát gimnáziumba, több előadást is rendeztem. Csakhogy édesanyám és édesapám azt szerették volna, hogy az ő hivatásukat választva én is orvos legyek. Ezért két évet elvégeztem az Újvidéki Egyetem orvostudományi karán, ahol megszerveztem a medikus színpadot. Ám amikor a szüleim Algériában vállaltak munkát, én a távollétükben sikerrel felvételiztem az Újvidéki Művészeti Akadémia színészszakára, valamint a budapesti főiskolára. Az első három évet Újvidéken végeztem, az utolsó kettőt Magyarországon.

– *Ne kerüljük meg: mi vonzotta olyan erősen a színházi világ felé?*

– Már hatéves koromban megcsapott a kulisszá illat. Szegeden praktizáló szüleim vittek el a város rangos balettiskolájába, amelyet a Markó Ivánnal névrokon Markó Andrea vezetett. A vizsgákat a Szegedi Nemzeti Színházban tartották. Máig őrzöm azt az ötvenéves jelmezt.

– *Miért váltott országot, egyben tanintézményt harmincéves színészhallgatóként?*

– Nem éreztem jól magam az akkori Szerbiában. Már benne volt a levegőben mindaz, ami hamarosan elvezetett a háborúig. Káosz volt, mindennapos diáktüntetések, szervezetlenség a társadalom minden területén. De ha már szóba került, akkor azt is el kell mondanom: Szerbia ma már ott tart, hogy adott esetben bizonytalankodás nélkül választja a helyes irányt, dönt az értékekről. Magyarországgal való kapcsolata sem volt még ilyen jó. Ebben komoly szerepe van a jelenkori politikának.

– *Ami a magyarországi Szerb Színházat illeti: hol indult el 1992-ben?*

– A zuglói lakásomban. Évekig ott is működött, már ami az adminisztrációt, a próbák egy részét illeti. Egyébként eredetileg kétnemzetiségű teátrumnak szántuk.

– *Kikkel?*

– Például négy éve elhunyt, korábban a pécsi színháznál alkotó Vidákovics Antal táncművész-ko-reográfussal álmodtunk egy szerb-horvát színház-

ról. Sławomir Mrożek Emigránsok című darabjával indultunk a pécsi Anna utcai játszóhelyen. Hamarosan a budapesti Madách Kamarát – a mai Örkeny Színházat – is kibéreltük a pesti bemutatóra. Ablonczy László, a Nemzeti Színház akkori igazgatója – egyben a rendszerváltás után újrászerveződő nemzetiségi színjátszás egyik fő patrónusa – 1992-ben telefonon mondta el: az Emigránsok bekerült a Nemzetiben megrendezésre kerülő Nemzetiségi Színházi Fesztivál programjába.

– *Horvátországban akkor már lőttek?*

– Lőttek. És lőttek a horvát-szerb közös színjátszásnak is. Mindenesetre ma már Szerb Színházunk van Budapesten, a pécsi Anna utcában pedig a Horvát Színház működik, mégpedig vadonatúj épületben.

– *Konkrétan mely pillanattól eredeztetni a Szerb Színház rendszerváltás utáni működésének kezdetét?*

– Az újkori magyarországi Szerb Színház ősbemutatója a Szentendrei passiójáték volt. Az adott hozzá ötletet, hogy korábban benne voltam a Kerényi Imre rendezte Csíksomlyói passióban, majd az István, a királyban több karaktert is eljátszottam. Azt gondoltam, írni kellene egy szerb passiójátékot is. Megtettem.

– *Egyetlen színműve?*

– Később szerb rockoperát is írtam társszerzőként, ahogy én jegyzem az első szerb operett szövegkönyvét is. De vannak más darabjaim, irodalmi munkáim is.

– *A Szentendrei passiójátéknak milyen volt a fogadtatása?*

– Még Szerbia legjelentősebb színházi fesztiváljára, a Sterijára is meghívták, amely esemény a hazai POSZT-hoz hasonlítható. Más kérdés: nem tudtunk kimenni, mert akkor már Boszniában is lőttek. Ám akkoriban merült fel a gondolat, hogy az ad hoc jelleg helyett – a lakásom mellett, az Ablonczy vezette Nemzeti Színház biztosított például próbalehetőséget – intézményesíteni kellene az itteni szerb színjátszást.

– *Simán ment?*

– Akkoriban az állam a települési önkormányzatoknak utalta a kulturális támogatásra fordítható összeget, ezért 1995-ben, első körben – a magyarországi szerb közösségi kapcsolatok szervezésében Pomáz lett a „háttérközségünk” azóta vagyunk hivatalosan elismert hivatásos teátrum. Amúgy elég hamar kiderült: Pomáz valójában nem tud számkra megfelelő infrastruktúrát biztosítani. Az intézmény bázisa továbbra is a zuglói lakásomon volt. Végül 1999-ben Alexov Lyubomir polgármester úr – aki jelenleg a magyarországi szerbek országgyűlési szószólója – áthívott minket Lórévra. Azóta Lórév biztosít nekünk adminisztratív háttérrel, de gyakorlatilag a Szerb Országos Önkormányzat Nagymező

Rusz Milán, magyar színművész, rendező, író (Polyák Attila felvételei)

utcai Kulturális és Dokumentációs Központjának kicsiny játszóhelyén tartjuk az előadásainkat, de hazánk és anyaországunk más településein is felépünk. A lórévi támogatásért pedig úgy mondunk köszönetet, hogy a közsgben rendezünk nyaranként egy, a kapolcsihoz hasonló, de kisebb méretű, egyhetes fesztivált.

– *Ha jól értem: Magyarországnak hivatalosan 1995-től van kisebbségi szerb színháza, amelynek valójában nincs saját játszóhelye.*

– Saját, korszerű játszóhelye a magyarországi nemzeti kisebbségek közül csak a horvátoknak van Pécsen, a németeknek Szekszárdon, a szlovákoknak Szarvason. Mi a szerb önkormányzat támogatásával használhatjuk kulturális központjuk színpadát. De az intézmény arra is nyitott, hogy más nemzeti kisebbségek is lehetőséget kapjanak a színházi traktusában. Nemrég az örmények léptek fel, most a szlovákok próbálnak, illetve Jónás Judit cigány színháza tartott bemutatót másfél éve.

– *Nagy lehet a forgalom.*

– Ezért is lenne jó, ha a mind a tizenhárom nemzetiség számára létrejöhetne egy nemzetiségi színház. Egy tágas, több próbaterű, modern scenikai apparátussal felszerelt, adminisztratív háttérrel is biztosító, befogadó jelleggel működő teátrum. Olyan, amelyben mindemellett a határon túli magyar színházak is rendszeresen felléphetnének.

– *Szép álom.*

– Több annál. Az elképzelés Gergely Lászlónak, a szlovák színház igazgatójának – a Nemzetiségi Színházi Szövetség elnökének fejében született meg. Nekik ugyan van színházuk, de pesti játszóhelyük nincs, és annak kapcsán jutott eszébe: olyan fővá-

rosi ingatlanban kell gondolkodni, amely az összes színházat működtető nemzeti, etnikai kisebbségnek hasznára lehet. Hiszen remek társulatok vannak közöttük. Amióta Gergely László három éve egy baleset során váratlanul elhunyt, azóta mi is tovább ápoljuk a nemzetiségi színházzal kapcsolatos szellemi örökségét. Halála előtt több lehetőségről is eszmét cserélt Fekete Péterrel – aki időközben színi direktorból kulturális államtitkár lett, ugyanakkor maradt ízig-vérig színházi ember –, valamint Szabó Lászlóval, a Magyar Teátrumi Társaság főtítkárával. Mindketten támogatták Gergely László elképzelését, amit máig fontosnak tartanak. Nekik köszönhető, hogy a kormányzat hamarosan szándéknyilatkozat formájában is elősegítheti a terv megvalósulását.

– *Alkalmas épület is van erre a célra?*

– Elképzelések vannak. Olyan megoldás is szóba jöhet, amilyenre korábban a Merlin, a Bárka, vagy a Tivoli szolgált példaként. Egy használaton kívüli, illetve funkcióját veszített, de színházi működésre alkalmas ingatlan korszerűsítése. Az is elképzelhető, hogy a Nyugati pályaudvar mellett tervezett cirkusz és üzleti negyed szomszédságában jutna hely a teátrumnak.

– *Miből futná az intézmény fenntartására?*

– Úgy érzem, arra is van megoldás. Az elmúlt évben többszörösére növekedett a nemzetiségi színházak támogatása. L. Simon László kezdett lobbizni az érdeünkben, Fekete Péter, illetve Soltész Miklós egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkár is nagyon sokat tett értünk. Köszönettel tartozunk a már említett Szabó Lászlónak és Vidnyánszky Attilának, a Nemzeti Színház igazgatójának is. Ő nemcsak a helyszínt biztosítja, de anyagilag is támogatja a Szerb Színház szervezé-

sében évente megrendezésre kerülő, a nemzetiségi színházaknak szélesebb közönség előtti megmutatkozását biztosító Jelen/Lét fesztivált. A világon nincs még egy ország, amelynek nemzetiségei egy egész hétre megkapnák a nemzet színházát.

– *A nemzetiségi színházak mennyire nyitottak a nyelveket nem beszélő, magyar anyanyelvű közönség felé?*

– Mi például – főként kortárs szerb szerzők esetében – sok előadást magyarul is eljatszunk. Vannak eleve magyar nyelvű előadásaink is, főként olyan személyiségekről, akik kapcsolatba hozhatók a nemzetiségekkel. Ilyen például a Kovács Apollóniáról, vagy a Karády Katalinról szóló színdarab. Mindkettőt magam írtam.

– *Jelenleg milyen bemutatókra készül?*

– Párhuzamosan készülünk két bemutatóval. Az egyik egy kortárs szerb szerző darabja, melynek egyik főszerepét a Vígszínház ifjú, szerb származású színésze, Ember Márk alakítja. A másik Nino Manfredi Könnyű erkölcsök című darabjának ősbemutatója lesz, Dégi János rendezésében. Az egyik szerepet a horvát származású Gyurity István játssza, aki az Budapesti Operettszínháznak volt tagja egy évtizeden át, s ma már minden létező operett-társulat a magáénak tudja. A másik karaktert egy most végzett fiatal színésznő, Csórics Tina alakítja.

– *A Szerb Színház mennyi időt enged önnek a magyar nyelvű színházi jelenlétre?*

– Mindig párhuzamosan futott a pályám. Most is játszom a József Attila Színház Feketeszárú cseresznye és a Turay Ida Színház Indul a bakterház című

darabjában, ahogy vannak feladataim a debreceni Csokonai Színházban is. Arra is jut idő, hogy gyakoroljak a tangóharmonikámon. A rendezők előszere-ttel használják fel ezt a képességemet a különböző produkciókban.

– *Magánéletre jut idő?*

– Harminc évig éltem házasságban, de a magánélet valóban megszenvedi, ha valaki elsősorban a hivatásának él. Nyolcszor mentem végig a híres spanyolországi El Caminón. Három éve útközben ismertem meg egy ifjú orosz rendezőhallgató hölgyet. Erős kötést jelent a közös szakmai háttér. Van egy felnőtt fiam is, huszonöt éves, informatikus. Általános iskolásként minden diákelőadásban szerepelt, a gimnáziumban szavalóversenyeket nyert, ám idővel más irányba fordult az érdeklődése, amit nem bántam.

– *Lógva maradt egy kérdés. Mit szóltak a szülei, amikor Algériából hazatérve azzal szembesültek: fiúk az orvosi egyetemet hátrahagyva színésztanoncnak csapott fel?*

– Az első sokk után vigaszt találhattak öcsém pályafutásában, aki kiváló orvos lett. Másik két fivérem is komoly ember: karrier-diplomaták. Mindketten az Európai Parlamentben dolgoznak. Azért hozzáteszem: amikor a győri színházban az első komolyabb sikeremet arattam Ábrahám Pál Viktória című operettjének Jancsi cigányaként, akkor a szüleim több előadást is megnéztek. Amikor meghajoltam a tapsnál, édesanyám büszkén mutatta a nézőtársainak: „Ő a mi fiunk!”

Sztankay Ádám
(origo.hu)

Olvassa a BARÁTSÁG-ot! Fizessen elő most 2020-ra!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség), félévre: 1500 Ft

A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu
honlapunk: <http://nemzetisegek.hu>

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!

Nemzetiségekért Díj, 2019

Az ENSZ 1992. december 18-án fogadta el a Nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozatot. Ez volt az első olyan átfogó nemzetközi dokumentum, amely az államok számára előírja a kisebbségek létének, identitásának védelmét, rendelkezik a kisebbségek saját kultúrához, hitéhez és nyelvhasználatához való jogáról, a kisebbségeket érintő ügyek eldöntésében való érdemi részvételről, a határokon átívelő szabad kapcsolattartásról. A magyar kormány 1995. szeptember 21-én döntött arról, hogy december 18-a a kisebbségek napja lesz, és ekkor alapították a Kisebbségekért Díjat is. 2012. április 16-án az országgyűlés a napot a nemzetiségek napjának, az ez alkalomból odaítélt díjat pedig a Nemzetiségekért Díjnak nevezte át. Az elismerést, annak alapítása óta 198-an kapták meg.

Az 2019. évi díjátadó ünnepségén **Semjén Zsolt** miniszterelnök-helyettes, nemzetpolitikáért, egyházügyekért és nemzetiségekért felelős tárca nélküli miniszter mondott beszédet. **Soltész Miklós**, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára szintén köszöntött mondott, majd a miniszterelnök-helyetessel közösen átadta az elismeréseket. Az ünnepséget a Kossuth-díjas Vujicsics Együttes és a magyarországi német folklór meghatározó képviselője, a pécsi Leőwey Táncegyüttes műsora tette még emlékezetesebbé.

Semjén Zsolt
Soltész Miklós

Bajtai László és Gohér Krisztina felvételei

Az őshonos nemzetiségek a magyar nemzet elszakíthatatlan részei; a magyar állam feladata pedig az, hogy fejlődésükhöz, gazdagodásukhoz és értékmegőrzésükhöz biztosítsa a feltételeket – mondta Semjén Zsolt a Nemzetiségekért Díjak átadásakor. A nemzetiségekért is felelős kormányfőhelyettes kiemelte: Magyarország alaptörvénye kimondja, hogy az őshonos nemzetiségek államalkotó tényezők és a magyar politikai nemzet integráns részei. „Ahogy a magyar nemzet elszakíthatatlan része a külhoni magyarság, ugyanígy elszakíthatatlan részei az őshonos nemzetiségek” – hangoztatta. A miniszterelnök-helyettes a nemzetiségek különleges feladatának és felelősségének nevezte, hogy az általuk hozott kultúra olyan egyszeri és megismételhetetlen értéket teremtsen, amit csak ők adhatnak az egyetemes emberiségnek, anyaországuknak és Magyarországnak is.

Kijelentette: a magyar állam feladata, hogy az őshonos nemzetiségek fejlődéséhez, gazdagodásához és értékmegőrzéséhez biztosítsa a szükséges feltételeket. 2010-hez képest – emlékeztetett rá – ötszörösére nőtt a támogatásuk, továbbá örömdíjjal nő azok száma is, akik nemzetiségi gyökereiket felvállalják: legutóbb a magyar társadalom 6,5 százaléka nyilatkozott úgy, hogy valamely őshonos nemzeti-séghez tartozik.

Megfogalmazása szerint a nemzetiségek gazdagodásáért „mindenki megtette a magáét”. Az állam az intézményi és anyagi feltételek biztosításával, de a tisztelet és megbecsülés a nemzetiségeket illeti, ugyanis ezekkel a keretekkel élve őrzik meg kultúrájukat – fűzte hozzá.

Soltész Miklós, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára Semjén Zsolt szavaihoz is kapcsolódva óriási válto-

zásnak nevezte, hogy egyre többen merik felvállalni Magyarországon a nemzetiségüket. Erre a tendenciára utalva úgy vélekedett: Magyarország ezzel azt üzeni a közép- és kelet-európai nemzetek vezetőinek, hogy a nemzetiségek nem ellenfelek, hanem gazdagítják, sokkal inkább erősebbé teszik azt az országot, amelyben élnek. „Nincs más lehetőségünk Közép- és Kelet-Európában [...], mint őket erősíteni, segíteni és támogatni” – hangoztatta. Nemzetiségekért Díjban azok részesülhetnek, akik „a magyarországi nemzetiségek érdekében a nemzetiségi közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban, a gazdasági önszerveződés területén példaértékű tevékenységet” végeznek.

(MTI)

A 2019. évi Nemzetiségekért Díj miniszterelnöki elismerésben részesült személyek és szervezetek

Ábel János nyugalmazott német nemzetiségi pedagógus

A baranyai Magyarszákon, majd a komlói Kenderföldi Általános Iskolában tanított. A nemzetiségi gyermekekért végzett lelkiismeretes tevékenysége nem állt meg az iskolai falainál. Közössége anyaországi kapcsolatainak motorja, mely a komlói nemzetiségi önkormányzattól a megyein keresztül a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának soraiba repítette.

A díjat a baranyai német közösségben végzett tanítói és közösségépítő munkája, valamint a helyi, a megyei és az országos német nemzetiségi közéletben betöltött tevékenysége elismeréseként kapta.

Batyai Róbert a *SziRom*, szimfonikus romazenekar vezetője

A grazi és a pécsi zeneművészeti főiskolán, majd Karlsruhéban szerzett diplomát, ezután Münchenben végezte el a szimfonikus mesterkurzust. Számos ország színpadán lépett fel nagy sikerrel, majd 2016-ban megalapította a SziRom szimfonikus romazenekart. Az együttesben komolyzenei tanulmányokat folytató hallgatók és végzett zenészek egyaránt szerepelnek, hangsúlyozva a romák társadalmi szerepvállalását, és segítve a tehetségeik felkarolását.

Bonev Jordán a pécsi bolgárság képviselője

Kisgyermekként került hazánkba, ahol az édesapja által Pécsen megalapított Bolgár Iskolában tanult. Életét Pécs és környéke bolgárjainak szolgálatába állította, hagyományörző eseményeket szervezett, saját költségén tartotta fenn a helyi bolgár kápolnát. Közösségét a pécsi bolgár önkormányzat elnökeként, valamint a Bolgár Országos Önkormányzat tagjaként is szolgálta. A hazánkban hősi halált halt bolgár katonák síremlékeinek megőrzése révén elvülhetetlen érdemeket szerzett a szülőhazája és Magyarország közötti baráti kapcsolat fenntartásában.

A díj odaítélése után váratlanul elhunyt. Az elismerést az elhunyt díjazott fia, *Bonev Anton* vette át.

Dechandt Antal képzőművész

Szobrai, képzőművészeti alkotásai a hazai német nemzetiség közösség életének és történelmi múltjának állítanak emléket. Természetközeli, fából készült köztéri alkotásai, mint például a tolnai Kakasdon található Együttélés/Zusammenleben, a szatmári Várlajon található Ulmi bárka vagy a Malenkij-robotra elhurcoltak Mecseknádasdon (Baranya) megtekinthető emlékműve nagyban hozzájárul a német nemzetiség megismeréséhez és elfogadásához.

Gáspárné Kerner Anna német nemzetiségi pedagógus

Saját diákjai jelölték a díjra, ami híven tükrözi pedagógiai és közösségépítő munkájának sikerét, ember-séges, példamutató magatartását. A tanítás mellett a kispesti német önkormányzat elnöke. Irodalmi programok, színházi előadások szervezésével segíti közössége és a tanítványok hagyományörző tevékenységét, akik hazai és anyaországi nemzetiségi versenyeken, illetve külföldi találkozókra vehettek részt az ő segítségével.

Jónás Judit színművész-színházalapító

1983-ban „Ki mit tud”-ot nyert, majd a Színház és Filmművészeti Főiskola elvégzése után a Pécsi Nemzeti Színháznál kezdte pályáját. Számos filmszerepben a hazai filmvilág nagyjaival dolgozott együtt. A roma tehetségek felkarolásának, és a cigány szerepek hiteles alakításának igénye a Duende Színházi Társulat, majd a Czinka Panna Cigány

Színház megalapítására sarkallták, melyek segítségével nagyban hozzájárult a romák társadalmi életének bemutatásához, megítélésük javulásához. Rádiós és a roma nemzetiségi televíziós műsorokban szerkesztő-műsorvezetőként is nemzetisége elfogadásáért fáradozott.

Kimpián Péter *nyugalmazott román nemzetiségi rádiós szerkesztő*

A Magyar Rádió Szegedi Körzeti Stúdiója Román szerkesztőségének egykori vezetőjeként, stúdió-vezető-helyetteseként a hazai románság életéről, néprajzi hagyományairól, történelmi múltjáról közvetített műsoraival, jelentősen hozzájárult nemzetisége kulturális önazonosságának megőrzéséhez. A Nemzetiségi médiában végzett munkáját egyéni és csoportos Nívódíjjal is elismerték. A Temesvári Rádióval közösen létrehozott „Európa Hullámhosszán” című eurorégiós rádióműsora eddig több mint hatszáz adást ért meg.

Nagy Mária *nyugalmazott piliscsévi polgármester*

Az egészségügyben végzett többéves munkáját követően került vissza szülőfalujába Piliscsére, ahol két évtizedig vezette faluközösségét. Közben a helyi szlovák hagyományok megőrzéséért és továbbadásáért is tevékenykedett. Kezdeményezte a helyi néprajzi gyűjtemény létrehozását, elindította a tájház múzeumpedagógiai programját, s a településen kezdeményezésére kerültek ki a kétnyelvű feliratok. Nemzetiségi közéleti szerepvállalása egy nemzetiségi civil szervezettől indult, majd a megyei önkormányzat vezetésén át, az Országos Szlovák Önkormányzatnál végzett bizottsági elnökségi tevékenységben teljesedett ki.

Papageorgiu Andrea *festőművész*

A Képzőművészeti Egyetem festő szakán diplomázott, majd az Amadeus Alkotóház tagja lett. Művei és sikerei a hazai görögök kulturális teljesítményének ismertségéhez járulnak hozzá, ezzel is erősítve a hazai görögség nemzetiségi öntudatát. Idehaza számos csoportos és egyéni kiállításon vett részt, de külföldön is bemutatkozhatott, képei Béctől Pekingig számos kiállításon szerepeltek. Több rangos díjat, köztük a Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának Díját is elnyerte.

Tabán Szerb Folklórcentrum Egyesület

Az idén negyedszázados egyesület megalakulása óta töretlenül ápolja a hazai szerb kultúrát. Nemzetisége néptánc- és népdalkincse megőrzésében

és bemutatásában szerzett múlthatatlan érdemet. A hazai szerb kulturális események és fesztiválok állandó résztvevője. Hazai és határon túli fellépéseiket számtalan elismeréssel jutalmazták, többek között Kiváló Minősítéssel, Szent Száva-díjjal, Szent Száva-kereszttel, Őszentsége Pávre Pátriárka elismerésével, a XIII. Európai Szerb Néptáncszemle Arany plakett díjával, és harmadik helyezéssel a World Folk Dance Festivalon.

Taragyia Györgyné Klaics Emilia
horvát nemzetiségi újságíró, szerkesztő

Magyar-szerbhorvát szakos diplomájával rövid ideig tanárként dolgozott, majd a Pécsi Rádió nemzetiségi szerkesztőségébe került újságíró-szerkesztőnek. Közösségi munkája során tagja, alapítója, vezetője volt több horvát nemzetiségi egyesületnek, klubnak, dalkörnek, és a helyi nemzetiségi önkormányzatban is tevékenykedett. Legbüszkébb mégis a Zornica, horvát nyelvű katolikus folyóirat megalapítására. A pécsi egyházmegye Pasztorális Helynökségéről ment nyugdíjba, ahol a hazai horvát hívek ügyeivel foglalkozott.

Varga Erika *iparművész-tervező*

A Romani Design márka megalapítójaként a ruházat mellett iparművészeti termékeket is tervez. Brandjével a hagyományos roma népviseleti kincs megmentésén fáradozik, és a világ minden táján népszerűsíti azt. Sokrétű tevékenysége a cigány-magyar kulturális párbeszéd fejlesztésétől, a gyermekeknek tartott ötvös- és aranyműves foglalkozásokon át, olyan oktatási segédanyag szerkesztéséig terjed, amely révén lehetősége nyílik bemutatni a roma történelem, hagyomány, és kultúra értékeit. Tevékenységét több elismeréssel, többek között a Glamour „Az év hősnője” vagy Európa Polgár Díjjal is elismerték már.

Wolfart Jánosné *német nemzetiségi pedagógus*

Közel ötven éve munkálkodik a német nemzetiség önazonosság-tudatának megőrzésén, valamint a nyelvoktatás terén. Pedagógiai tevékenysége több szintre is kiterjedt, gimnáziumban tanított Budapesten, Pilisvörösváron, Pécsen, továbbá oktatott az ELTE Germanisztikai Intézetében is. A tanítás mellett sváb színjátszó kört szervezett, és darabokat is írt. Közreműködött a Magyarországi Német Nyelvatlasz és Tájszótár elkészítésében, valamint a népismereti tantárgy követelményrendszerének kidolgozásában.

Gratulálunk
a kitüntetteknek!

Átadták a 2019. évi Justitia Regnorum Fundamentum díjakat

Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala 2019. december 9-én rendezte meg a Justitia Regnorum Fundamentum díjak átadó ünnepségét a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Szent II. János Pál pápa termében.

A rendezvényen dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa köszöntőbeszédében külön megemlékezett az emberi jogok világnapjáról. A Justitia Regnorum Fundamentum díjat dr. Kozma Ákostól, az alapvető jogok biztosától dr. Juhász-Laczik Albin OSB, a Pannonhalmi Bencés Gimnázium igazgatója, dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébettől, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettesről az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége egyesület, illetve annak jelenlegi elnöke, Hollerné Racskó Erzsébet vehette át. Dr. Bándi Gyula, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes dr. Farkas Istvánnak, a Magyar Természetvédők Szövetsége társelnökének adta át az elismerést.

Az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége méltatása

Az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetségét a Justitia Regnorum Fundamentum díj 2019. évi nemzetiségi tagozatának díjazottjaként köszöntjük. A díj elismerése annak a fáradhatatlan munkának, amelyet a szervezet immár tíz éve folytat a magyarországi nemzetiségek jogainak magas szintű érvényesítése érdekében. A Szövetség tevékenysége nagyban elősegítette és elősegíti az Alaptörvényben, a nemzetiségek jogairól szóló sarkalatos törvényben, valamint a kapcsolódó jogszabályokban a nemzetiségek intézményei és tagjai számára garantált jogok, érdekérvényesítési lehetőségek optimális kihasználását.

A díj köszönetnyilvánítás az országos nemzetiségi önkormányzati elnököknek – köztük különösen a szervezetet korábban vezető Hepp Mihálynak és jelenlegi elnökének, Hollerné Racskó Erzsébetnek –, akik ebben az évtizedben aktív alakítói voltak a hazai nemzetiségi közéletnek, s hozzájárultak a hazai nemzetiségek és a társadalom más csoportjai közötti párbeszéd ösztönzéséhez. Az elismerés egyben biztatás is az eddigi tevékenység jövőbeli folytatására: az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége aktív alakítója és nélkülözhetetlen szereplője a hazai nemzetiségi közösségek együttműködésének és egyben hasznos egyeztető fórum a nemzetiségi jogok érvényesítésének folyamatában. Munkája elősegíti és erősíti azt is, hogy a nemzetiségi közössé-

Az ONÖSZ jelenlegi és korábbi elnökei:
Hollerné Racskó Erzsébet és Hepp Mihály,
Szalayné Sándor Erzsébet helyettes
ombudsmannal

Somogyi Zsuzsa felvételei

gek fiataljai egyre aktívabban bekapcsolódnak a közös feladatok ellátásába.

Napjainkban az európai államok többsége egyetért abban, hogy a nemzetiséghez tartozók kulturális identitása az emberi méltóságuk része, ezért abszolút védelmet érdemel. Az is elismert tény, hogy bár nagyon fontos, de mégsem elegendő csupán a többségi társadalom és a nemzetiségi közösségek egyenlő bánásmódjának biztosítása, hanem szükség van a nemzetiségi közösségek számára speciális jogosultságok megadására is. Az egyéni nemzetiségi jogok segíthetnek megőrizni, valamint megjeleníteni az érintett személy identitását és környezete sajátos nemzetiségi jegyeit, de a teljes közösség helyzetét a kollektív közösségi jogok is nagymértékben befolyásolják. A kulturális önazonosság megőrzésének, képviseletének és továbbadásának kulcsa egy jól működő érdekképviseleti és oktatási-kulturális intézményrendszer kialakítása.

A hazánkban 1993-ban megszületett – napjainkra már a települési, területi és országos érdekeket egyaránt reprezentálni képes – nemzetiségi önkormányzati rendszer egyedülálló eszköz és lehetőség a nemzetiségi kulturális autonómia kereteinek megteremtésére. Pozitív jogi, illetve dogmatikai értelemben is olyan megbízható alappal rendelkezik, amely biztosítja, hogy a nemzetiségi önkormányzatok léte, valamint működése a magyar állami és társadalmi berendezkedés része maradjon.

A történelem azonban bizonyította, hogy az Alaptörvényben és a nemzetiségek jogairól szóló törvényben biztosított széles körű jogosultságok

igénybevételéhez folyamatosan szükség van az egyes közösségek sajátos igényein túlmutató, közös önkormányzati érdekek megfogalmazására és érvényre juttatására minden olyan ügyben, amely az önkormányzatok jogállását, szerepét s lehetőségeit érinti.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok vezetői bölcsen ismerték fel, hogy az egyesülési jog további érdekképviselési lehetőségeket is kínál számukra, hiszen a nemzetiségi közösségek közéletben való kollektív részvételének joga megvalósulhat civil szervezetek alapításával és működtetésével is: ezt az önszerveződéshez való kiemelt lehetőséget egyéni és kollektív jogként egyaránt garantálja a nemzetiségi törvény.

A Szövetség pártoktól független, önálló, önfenntartó szervezet, amelynek tagja lehet minden olyan országos nemzetiségi önkormányzat, amely az önkéntesség, a tagok jogegyenlősége, a szolidaritás, a konszenzusra való törekvés, a közös teherviselés, a jövőre orientáltság, a szakszerűség, a szövetségi tevékenység és az önkormányzatiság tiszteletben tartása mellett együtt kíván működni a szövetség tagjaival. A szervezet a szolidaritás és a szakmaiság jegyében – más önkormányzati érdekképviselésekkel együttműködésre törekedve – vállalja az önkormányzati érdekek képviselését és érvényesítését a jogalkotásban, illetve más állami döntések meghozatalában, és részese kíván lenni az országos érdekegyeztető tevékenységnek. Erre tekintettel szorgalmazza, hogy tagjai önállóságuk fenntartása mellett működjenek együtt és törekedjenek közös álláspontok kialakítására.

A szövetség közvetíti a tagként csatlakozott önkormányzatok álláspontját a képviselési, politikai, kormányzati szervek, valamint a nemzetiségi közösségek és a többségi társadalom nyilvánossága felé. A nemzetiségi jogokkal és a nemzetiségi közösségek sokszínűségével kapcsolatos társadalmi tudatformáló tevékenység fontos eleme, hogy az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége 2018. január 1-jével átvette a Filantróp Társaság Ba-

ráság Egyesületétől a BARÁTSÁG folyóirat kiadását, valamint a nemzetisegek.hu weboldal szerkesztését. A folyóirat Magyarország egyetlen olyan, évente hat alkalommal megjelenő lapja, amely beszámol a hazai nemzetiségek jelentősebb kulturális rendezvényeiről, hagyományőrző ünnepeiről, valamint válogatást közöl képzőművészeti és irodalmi alkotásokból, aktuális összművészeti és tudományos teljesítményekről. Emellett fontos szerepet vállal a nemzetiségpolitikai közélet alakításában is, hiszen a nemzetiségeket érintő állami intézkedésekkel kapcsolatban, különösen a nemzetiségi jogterületet érintő szabályozások megjelenése kapcsán politikusokat, köztisztviselőket és nemzetiségi szakembereket szólaltat meg, ezzel gyakorlati segítséget nyújtva a jogalkalmazók számára.

Az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége napjainkra a hazai nemzetiségi közélet központi tényezője lett: a nemzetiségi politikával foglalkozó kormányzati szervek állandó konzultációs partnere és az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságával, a nemzetiségi képviselővel és a szószólókkal is szoros szakmai együttműködésben látja el feladatát. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, különösen pedig a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes és a Szövetség között az elmúlt években kialakított magas szintű munkakapcsolat jelentősen hozzájárul a hazai nemzetiségek jogai érvényesülésének figyelemmel kíséréséhez és az e jogok sérelmével szembeni ombudsmani fellépés lehetőségeinek bővítéséhez.

A Justitia Regnorum Fundamentum díj a magyarországi nemzetiségek jogainak széles körű érvényesítése érdekében végzett tíz évnyi elkötelezett munka elismerése, és ösztönzés arra, hogy a szervezet a jövőben is fáradhatatlanul folytassa a valamennyi hazai nemzetiségi közösség javára vállalt, értékalapú érdekvédő és érdekképviselési tevékenységét.

A kitüntetéshez gratulálunk. A Szövetségnek és tagjainak a nemzetiségi közösségek érdekében végzett munkához további sikereket kívánunk!

ténelem Tanszéke, Besztercebánya). Genealógiai kutatások – a szlovákok vándorlásának, XVIII-XIX. századi alföldi letelepedésének kontextusában, beleértve az 1946-1948 között Szlovákiába áttelepült szlovákokat is (partner: a SZTA valamint MTA Történettudományi Intézete, Bél Mátyás Egyetem Történelem Tanszéke, Besztercebánya).

A szlovák nyelv tanításának helyzete és elemzése napjainkban Magyarországon (partner: SZTA Társadalomtudományi Intézete, Kassa).

Nyelvészeti program:

A magyarországi szlovák nyelvhasználat, a szlovák-magyar kétnyelvűség, nyelvi attitűdök, nyelvi önéletírások, interferenciajelenségek és nyelvi tájkép szociolingvisztikai vizsgálata (partner: az SZTA és az MTA Nyelvtudományi Intézete).

Dialektológiai kutatások (partner: az SZTA Nyelvtudományi Intézete).

Onomasztikai kutatások a névtan különböző területein: a magyarországi szlovákok család- és csúfneveinek, a szlovák települések földrajzi neveinek és földrajzi közneveinek kutatása (partner: az SZTA Nyelvtudományi Intézete).

Néprajzi program:

A tárgyi és szellemi népi kultúra, a folklór, a szokások és hagyományok, valamint változásai, átalakulásuk, jelenben való továbbélésük kutatása (partner: az SZTA, az MTA Néprajztudományi Intézete és a Magyar Néprajzi Társaság).

Kiadói tevékenység

A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete tudományos tevékenységével az érdeklődők elsősorban a publikációk révén ismerkedhetnek meg. Az intézet saját könyvei mellett olykor más szerzők műveit is megjelenteti, hiszen könyvkiadóként is működik. Az MSZKI megalapítása óta összesen 85 könyvet és két elektronikus könyvet (e-book) – 50 szlovák, 11 magyar és 26 kétnyelvűt – adott közre a magyarországi szlovákok történelméről, jelenéről, népi és modern kultúrájáról, nyelvéről, beleértve az oktatási segédeszközöket is. 2008-2014 között társkiadója volt a szerbiai, romániai és magyarországi szlovákok *Dolnozemskej Slovak* című folyóiratának. A kutatóintézet *Kor/ridor* elnevezésű saját szlovák-magyar történeti folyóirat létrehozásával is próbálkozott, mely azonban az első évfolyam igen kedvező hazai és szlovákiai fogadtatása ellenére a 2014-ben egyszerre megjelenő első négy szám után elsősorban anyagi okok miatt megszűnt.

Arra törekszünk, hogy a kutatók, szakemberek és érdeklődők minél hamarabb megismerkedjenek legújabb kiadványainkkal, ezért rendszeresen szervezünk könyvbemutatókat. Ezt a célt szolgálják legújabb kezdeményezéseink is. 2018-tól könyveink

elektronikus változatait (e-books) közzétesszük a honlapunkon, s a könyvbemutatókról szóló tájékoztatást az intézet facebook oldalán. Az Országos Idegennyelvű Könyvtárnak köszönhetően 2005-2008 között rendszeresen szerepeltek könyveink a budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon, a XV. jubileumi fesztiválon kettőt be is mutattak közülük. Kár, hogy ez az elismerésre méltó gyakorlat abbamaradt. (Bizonyára így vélekedik a többi nemzetiség is.) Szlovákiában, a pozsonyi (bratislavai) könyvvásáron 2002-2004 között szintén jelen voltak, s 2012 óta ismét ott vannak a kiadványaink.

Tudományos

és tudományos ismeretterjesztő programok

A szlovák kutatóintézet 1991-től fő szervezője a kollektív néprajzi, mára interdiszciplináris kutatótáboroknak. A Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségétől vette át, „örökölte” ezt a feladatot, amely 1977 óta rendszeresen szervezte azokat hazánk szlovákok lakta településein. A kutatások résztvevői a szlovákiai és magyarországi akadémiai intézetek, felsőoktatási intézmények kutatói, tudományos munkatársai, diákjai. 2019-ben Piliscsén szerveztük meg a 36. interdiszciplináris kutatótáborot. Ugyanebben az évben jelent meg a kutatások eredményeit bemutató, új sorozatunk, a *Studia interdisciplinaria* első kötete is, ami Tardosról készült tanulmányokat, műhelytanulmányokat tartalmaz.

Intézetünk rendszeresen szervez nemzetközi tanácskozásokat, szimpóziumokat. Az idei konferencia (2020. február 13-14.), amelyet az intézmény fenntartása 30. évfordulója és első igazgatónője, Gyivicsán Anna jubileumi születésnapja alkalmából szerveztünk, már a tizenhetedik a sorban.

Kutatóműhelyünk számos egyéb tudományos program rendezésében is részt vett más intézményekkel együttműködve.

A *tudomány szemszögéből / Z pohľadu vedy* című tudományos ismeretterjesztő előadássorozatot 2002-ben azzal a céllal vezettük be, hogy tájékoztassuk a széles közvéleményt külső és belső kollégáink kutatási eredményeiről, hogy ismertté tegyük a kutatóintézet munkáját. Az előadások (hozzászólások is) döntő többségükben szlovák nyelvűek, melyeket általában tartalmas vita követ. A sorozat keretében idáig több mint száz előadást tartottunk.

Az MSZKI által szervezett tudományos diák kutatóprogramok, vetélkedők célja az utánpótlás-nevelés, valamint az, hogy felkeltsük a fiatalokban a kutatómunka iránti érdeklődést. A vetélkedőket három kategóriában, 7-8. osztályos általános iskolások, gimnazisták és felnőtt fiatalok számára hirdetjük meg. Az önálló kutatási feladatok megoldása után szlovák nyelvű pályamunkákat kell készíteniük és leadniuk. Az országos találkozóan a résztvevők szóban is bemutatják, „megvédik” a dolgozatukat, s ezután alakul ki a díjazottak végső sorrendje. Idén április 24-én Sátoraljaújhelyen lesz a 15. diákkutató vetélkedő.

Diákverseny
Tótkomlóson

Kapcsolatok

Tudományos kutatómunkánk során szlovákiai és magyarországi kollégáink, az akadémiai, illetve felsőoktatási intézmények, könyvtárak szakmai együttműködése, támogatása pótolhatatlan segítséget jelent számunkra. Az intézet folyamatosan bővíti, illetve erősíti kapcsolatait a hazai és külföldi tudományos, kulturális és oktatási intézményekkel. A 2006-os esztendő mérőföldkőnek számít a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete történetében, ebben az évben együttműködési megállapodást írtunk alá a Szlovák Tudományos Akadémiával. Ez a szerződés jelentősen javította a tudományos kutatómunkánk feltételeit.

Az MSZKI mellett Tudományos Tanács működik. Elnöke az intézmény megalapítását kezdeményező Sipiczki Mátyás. A tagok a szlovákiai, illetve hazai akadémiai intézeteket képviselik. A Tudományos Tanács évente kétszer ülésezik, folyamatosan értékeli és véleményezi, javaslataival és határozataival segíti az intézet munkáját.

Az intézet megalapításakor megfogalmazott célok továbbra is jelenvalók, sok még a feltáratlan terület, folyamatban lévő vagy befejezetlen tudományos téma és feladat. A magyarországi szlovák települések, intézmények, neves személyiségek története, az interetnikus kapcsolatok, az etnikai identitás, oktatás, kultúra, szokások, nyelvi helyzet változásai mind-mind nagyon érdekes és időszerű tudomá-

nyos kérdések. A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, az új kutatási területek megjelenése mellett, napjainkban is elsősorban az eredeti célkitűzéseknek és elvárásoknak kíván megfelelni. Teljesítésüket a jövőben is fő feladatának tartja.

A kutatóintézet munkájáról több információ szerezhető:

DIVIČANOVÁ, Anna – CHLEBNICKÝ, Ján (eds.): *Prvé desaťročie Slovenského výskumného ústavu – A Szlovák Kutatóintézet első évtizede. 1990 – 2000.* Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku 2003. 199 s. ISBN 963-10-036-0

DIVIČANOVÁ, Anna – UHRINOVÁ, Alžbeta (eds.): *15 rokov Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Pamätnica venovaná Výskumnému ústavu Slovákov v Maďarsku (1990 – 2005) – A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete 15 éve. A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete jubileumi kiadványa (1990 – 2005).* Békešská Čaba: VÚSM 2005. 459 s. ISBN 963-86573-5-9

UHRINOVÁ, Alžbeta / UHRIN, Erzsébet (ed.): *20 rokov Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku – A magyarországi Szlovákok Kutatóintézete 20 éve – 20 Years of the Research Institute of the Slovaks in Hungary.* Békešská Čaba: VÚSM 2010. ISBN 978-963-88583-2-0
<http://vusm.slovaci.hu/sk/> ; <http://vusm.slovaci.hu/hu/> ; <https://www.facebook.com/VUSM.MSZKI/>

Uhrin Erzsébet

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu

„Egy nyelv akkor él, ha használják...”

Beszélgetés Gyivicsán Annával

Gyivicsán Anna – egyetemi tanár, néprajztudós, kulturológus, szlovakista, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetének első igazgatója. Igazi tekintély, munkásságát számos rangos kitüntetéssel is elismerték. Kihívást jelent találkozni és munkájáról beszélgetni egy olyan emberrel, akit lexikonban jegyeznek, és akinek életművét szinte mindenki ismeri. Köztudott róla, hogy az újságíróknak soha nem engedett betekintést magánéletébe. Nem egyszerű tehát felkérni egy beszélgetésre, hiszen pár évvel ezelőtt azt is megfogadta, hogy többé már senkinek nem ad interjút.

Tótkomlóson született 1940. január 15-én. Vajon milyen gyermekkori emlékeket őriz? Milyen lehet magánemberként? Mit tart fontosnak az életben, hogyan dolgozik, miként pihen? Mit hagyományoz gyermekeire, a fiára és lányára, a tanítványaira? Ezek a kérdések kavargtak a fejemben, amikor mégis csak sikerrel jártam. A rossz véletlen azonban úgy hozta, hogy első alkalommal mégis sikerült megtartania az interjúadásra vonatkozó évekkorábbi elhatározását, ugyanis megbetegedett, így beszélgetésünk akkor megghiúsult. Pár nap múlva azonban szerencsére meggyógyult, és nemcsak, hogy ráállt az interjúra, hanem ő maga jött el a Eudové noviny szerkesztőségébe. Üdén, kedvesen, jólelkűn és szívélyesen.

Miniszteri kitüntetés után írány az egyetem

– Tótkomlóson születtem, de aztán elköltöztünk. Szatymazon, egy Szeged közeli kis faluban, szolgálati lakásban laktunk az állomáson. Szörnyű volt. Éjszakánként még ma is hallom a vonatokat. Apám már a háború előtt is a vasútnál dolgozott, később átment a teherfuvarozáshoz, miközben folyamatosan képezte magát, hogy a lehető legjobban felkészüljön a munkájára.

Gyerekként kíváncsi voltam mindenre. Piacra – ahogy nálunk mondják „plác’ra” – jártam anyukámmal. Ezeken a piacokon olyan jó nagy cipókat árultak, amilyeneket az Alföldön sütöttek. Anyukám is olyan kenyeret készített. Megdagasztotta a tésztát és elvitte a pékhez, hogy az megsüsse a kemencében. Egyszer valaki kiabálva szaladt hozzánk a péktől. „Gyivicsán néni, jöjjön, baj van, jöjjön, galiba történt!” A kenyér olyan hatalmasra dagadt, hogy nem lehetett kivenni a kemencéből. Attól fogva anyukám már csak kis kenyereket, vekniket sütött, hogy ne szoruljanak be a kemencébe.

Érdekes volt, hogy Szatymazt kulákközségnek nyilvánították. Az ilyen községeket általában a Hortobágyra költöztették, de Szatymazt nem, mivel a lakosai híres őszibarack-termesztők voltak. Jókora

ültetvények terpeszkedtek az út mellett, nagy zöld őszibarackokkal. Hat évvel idősebb nővéremmel együtt jártunk őszibarackot válogatni. A legcsekélyebb hiba sem lehetett rajtuk. Aztán éjszaka jöttek a repülőgépek, és a méret szerint becsomagolt gyümölcsöt Nyugatra szállították. Titokban!

Elég hosszú ideig laktunk ott, talán olyan hatodikos koromig. Anyukám nem nagyon tudott magyarul, és eléggé megszenvedte, hogy magyar környezetben laktunk. Nővérem magyarul beszélgetett a jól szituált iparos családokból származó barátnőivel, én meg szlovákul a magyar szomszéd gyerekekkel, de így is megértettük egymást. Aztán a békéscsabai szlovák gimnáziumba mentem tanulni. Nagyon jól éreztem ott magam. Mivel kiváló tanuló voltam, miniszteri kitüntetést is kaptam.

Ez megnyitotta a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem kapuit Gyivicsán Anna előtt.

– Bevallom, nem tudom, miért jelentkeztem történelem szakra. Aztán kibontakozott a fejemben, és történelem professzorom segítségével hála, elkezdhettem szláv nyelveket tanulni. Kevés volt a hallgató abban az időben, és csak akkor indítottak évfolyamot, ha legalább hárman-négyen jelentkeztek. Olyan évfolyamtársnőim voltak, akik később a kulturális élet jeles személyiségeivé váltak. Egyikük Maulik Klárka, akinek a fivére több cikluson keresztül a XIV. kerületi szlovák önkormányzat elnöke volt, a másik Lőrincz Irén, aki orosz édesanyjának köszönhetően kitűnően felkészült volt oroszból, és később további szláv nyelveket tanult.

A szlovák érettségimnek köszönhetem, hogy csatlakozhattam ezekhez a lányokhoz. Bárkányi Zoli meg Majnek Attila egy évvel később jött. Mindketten szlovák szakra jelentkeztek, abban az évben azonban nem akartak indítani szlovákot, csak csehet. Kniezsa István, az Árvából származó kiváló nyelv-tudós volt akkoriban a szláv nyelvek tanszékvezetője. Egyfajta ellenérzést váltott ki bennem akkor, hogy itt vannak ezek a szlovák gyökerekkel rendelkező embereink, és nem tanulhatnak szlovákot. A fiúk úgy döntöttek, inkább a csehet tanulják, sem hogy egy évet várjanak.

Az egyetem elvégzése után úgy látszott, hogy – amint az annak idején szokás volt – központi döntés alapján a párt és a haza Tatabányára vezényli orosz nyelvet tanítani. Az egyetem vezetőinek, akik erről döntöttek, egyáltalán nem jelentett gondot, hogy a pályakezdő egyetemi diplomás nem tud oroszul. Tud szlovákul, ami hasonló nyelv,

aggodalomra semmi ok – gondolhatták. Ebből a kellemetlen helyzetből a szegedi Juhász Gyula Főiskola Szlovák nyelv és irodalom Tanszéke meghívásának köszönhetően keveredett ki.

Drahos Ágoston professzor volt akkor ott a tanszékvezető, és Szincsek György családi okok miatt távozott az iskolából. A döntés azonban nem volt egyszerű, mivel Gyivicsán Anna éppen férjhez menni készült. Végül megállapodtak, s így a fiatal oktató s kutató három és fél évet töltött Szegeden. Nem bánta meg. Mint mondta, csodálatos és inspiratív időszak volt.

Nagyon sok diák tanult a főiskolán. Bejárta az összes alföldi települést és várost. Mindenhol a helyi kulturális hátteret kutatta, összevetette a hagyományost a jelenlegivel, feltárta a változásokat, melyek a szlovákoknak az Alföldre érkezése óta történtek. Megírta első tankönyvét a szlovák folklórról.

Azután új munkahelyek következtek...

Bár a professzor asszony fenntartotta magának a jogot, hogy a magánéletéről nem beszél, mégsem állhattam meg, hogy fel ne tegyem a kérdést, miként jutott a nevéhez. A békéscsabai és tótkomlói nevek kutatása és eredete tudniillik éppen az ő kezdeményezésére lett a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete egyik tudományos programjának fő témája. Így aztán kiderült, a magánéletre vonatkozó kérdés is felfogható tudományosan.

– Apai nagyanyám után kaptam az Anna nevet. Duska Annának hívták, erősen lutheránus kötődésű volt. A nővérem pedig anyai nagyanyám nevét örökölte, akit Máriának neveztek. Egyébként ez a nagyamam nagyon haladó szellemű és elkötelezett volt. Úgy vélte, a szlávoknak össze kell tartaniuk, és amikor 1919-ben itt maradtak az orosz foglyok, ő szervezte meg, hogy járjanak nekik főzni, mert segíteni kell a szlávoknak. Alapító tagja volt a polgári nőegyletnek. Mária lánya, az én édesanyám ebben követője lett, tagja volt a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége helyi szervezetének. A tagsági igazolványát kölcsönadtam valakinek egy kiállításához. Eszembe kell jutni, hogy kinek, mert sajnálnám, ha elveszne.

De térjünk vissza a nevekhez! Ha nem édesanyám lett volna a legidősebb, akkor még az ő édesanyja nevét is örökölhettek volna. Ahol több lánygyermek volt, hagyományosan a Mária, Anna, Zsuzsanna, Erzsébet nevet viselték. Ezek voltak a legelterjedtebbek. Kedvelt név volt még az Éva, Ádám, Ilonka, Jancsi, Pali, István – ahogy nálunk mondják, Pista –, András, és a Mihály.

– Az ön gyermekeit hogy hívják?

– A fiamat Andrásnak. A nagybátyám felesége meg is jegyezte: ugyan hogy adhattatok neki ilyen paraszti nevet? Andris, micsoda paraszti! A lányomat Annának neveztük el, de nem én utánam kapta a nevét, hanem férjem nagynénje, Galavics Anna után. Idős volt már, sajnos ő és a lányom nem találkozhattak egymással.

Gyivicsán Anna (Tótkomlós, 1940-)

fotó: Ludové noviny/www.luno.hu

A békéscsabai Szlovák Gimnáziumban érettségizett. Szlovák nyelv és irodalom-történelem szakon szerzett diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Pályafutását a szegedi Juhász Gyula Főiskolán kezdte (1963-1967) és Budapesten a Társadalomtudományi Intézet Közép-európai Munkacsoportjában (1967-1969) folytatta. Ezután a Művelődési Minisztériumban (1969-1974), majd 2010. évi nyugdíjba vonulásáig az ELTE Bölcsészettudományi Karán tevékenykedett, ahol irodalmi és kultúrtörténeti tantárgyakat adott elő. E mellett az ELTE Szláv Filológiai Tanszék Doktori Iskolájában témavezetői tevékenységet folytatott, valamint számos doktori disszertáció opponense volt.

A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete alapító igazgatója (1990-2002) és hét éven át tudományos főtanácsadója, valamint az intézmény Tudományos Tanácsának tagja volt.

1975-ben „A magyarországi szlovákok társadalmi és kulturális helyzete és intézményei 1958-1968” című doktori disszertációjának megvédésével bölcsészdoktori címet szerzett. „Nyelv – kultúra – közösség. Etnokulturális változások a szlovák nyelvterületeken” című kandidátusi értekezésével, amely előbb magyarul majd szlovákul jelent meg, 1988-ban elnyerte a történelem- és néprajztudomány kandidátusa címet. Professzori – Dr. hab. – címét a „Nyelv és kultúra kapcsolata, kétnyelvű kultúra” című szociolingvisztikai értekezésével szerezte 1997-ben.

Tudományos tevékenysége a magyarországi szlovákok kultúrájára, történelmére, irodalmára és nyelvére összpontosul. Ráirányítja a figyelmet a népi, az egyházi és a magas kultúra dimenzióira, a többségi és a kisebbségi kultúra kapcsolatára, az akkulturációs folyamatokra, a kulturális konfliktus és a kulturális változások kérdéskörére, a multikultúra rétegeire, a nyelv, a kultúra és a társadalom egymásra hatására, az egyház és a kisebbségek, valamint a nemzetiség és gazdaság kontaktusaira.

Tizenegy monográfia, továbbá szlovák és magyar nyelven írt könyvek szerzője, recenzió, megannyi kiadvány szerkesztője, társszerkesztője.

Kiemelkedő munkásságát Pro Ethnographia Minoritatum, Pro Minoritate, Pro Renovanda Cultura Hungariae, Pázmány Péter-díj, Za našu národnost, Zlatá medaila Cyrila a Metóda, Kisebbségért Díj – ismerték el itthon és Szlovákiában. Tótkomlós díszpolgára.

Elveszett hagyományok címmel egyébként írtam egy cikket arról, hogyan változtak meg a hagyományos nevek. Szlovákiában jelent meg. Arra a következtetésre jutottam, hogy a hagyományos keresztnévek hátrányára a legtöbb keresztnévváltozás az Alföldön, Békéscsabán és Tótkomlóson, valamint a szlovákiai magyarok körében történt. A legkevesebb pedig a pilisi településeken.

Gyivicsán Anna névtörténetéhez hozzátartozik, hogy a magyarországi szlovák közegben csakúgy, mint Szlovákiában szlovákul (Anna Divičanová) használja a nevét. Sőt, a Ludové noviny-ban is D-vel nyomtatták ki a nevét, amikor még első gimnazistaként cikkeket írt az újságba. Édesanyja is így írta a nevét, amikor a Szlovákiában élő rokonaikkal levelezett, csak azzal a különbséggel, hogy ő a D betűt lágyítójellel: Ď (ejtsd: „gy” – a fordító) írta.

A vezetéknev-átírás semmiség – vélheti valaki –, a professzorasszony azonban fontosnak ítéli. Amikor a Szlovák Néprajzi Társaság Slovenský národopis című folyóiratában átírták a nevét Gyivicsán Annára, kilépett a szerkesztőségi tanácsból. Jelenleg a Strážnicében megjelenő Národopisná revue című morva folyóirattal működik együtt. Ott senki nem vonja kétségbe, hogy a budapesti illetőségű Anna Divičanová így írja a nevét.

Beszéltünk arról, milyen mélyen megbántotta őt, amikor valaki, pont a mi köreinkből, amiatt támadta, hogy a Magyarországi Szlovákok Szövetsége Alapítványának elnökeként az Anna Divičanová aláírást használta, nem pedig a hivatalos – Galavics Gézáné – nevét.

Ő azonban nem változtatja az identitását a divatirányzatok szerint. Így tanították otthon. Szerencséje volt, hogy olyan vidéken, olyan közösségben nőtt fel, ahol fontosak voltak ezek az értékek. Erősen lutheránus környezetben nőtt fel, a szlovák kultúrához kötődve. Ahogy a professzor asszony mondta, meglehet, a lutheránizmus volt az erősebb.

Emberség és megértés

– Ön szerint mit tehetünk azért, hogy megőrizzük a szlovák nyelvet Magyarországon? Már az én kortársaim is – a fiatalabb nemzedékekről nem is szólva – többnyire csak küzdenek a nyelvvel, ahelyett, hogy dolgoznának vele, vagy legalább köznyelvi szinten használnák.

– Az alapvető probléma a társadalmi érték hiánya. Egy nyelv akkor él, ha mozgásban van a társadalomban. Így van ez a világon és Európában is. Függetlenül attól, hogy nemzetről vagy nemzetiségről van szó, általános érvényű tény, hogy tagjainak csupán tíz százaléka aktív kulturálisan. Szoktam is mondani, hogy könnyű szlováknak lenni Késmárkon vagy Pozsonyban. Ott akkor is megmarad szlováknak az illető, ha semmit nem tesz a szlovák kultúráért. Akiknek a szakmája a nyelvhez kötődik, azoknak is sokat kellett tanulniuk azért, hogy nyelvtudásuk szakmai színvonalú legyen. Én a gyerekeimmel három éves korukig szlovákul is beszéltem. A férjem is megtanult szlovákul. Segíthetne, ha közölünk többen tennének így.

Gyivicsán Anna élettörténetéhez újságunk teljes terjedelme sem lenne elég. Beszélgetésünk során szót ejtettünk arról is, hogy rendkívül büszke a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete eredményeire, az intézmény érvényesülésére itthon és Szlovákiában. Az is szóba került, mennyire képes érvényesülni a többségi szakmai társalomban a nemzetiségi kultúra témakörével foglalkozó tudós. Áldozatnak számít-e, hogy kizárólag a nemzetiségi kultúrának szentelnie magát? Ebben az esetben a kérdés pusztán akadémikus volt – életútja válasz –, elvégre a professzor asszony a kezdetektől a szlovák kultúra kutatásával foglalkozik.

Bár nyugdíjas, ma is egyfolytában dolgozik. Művészettörténész férjével sokat utazik a világban, nemzetközi konferenciákra, kiállításokra. A nap huszonnégy órájában persze nem tudós. Jóllehet már nem főz olyan gyakran, mint régebben, csak hetente egyszer-kétszer, de még ma is örömmel teszi. Reggelire főleg kiadós és könnyen emészthető kásaételeket készít. Későbbre leveseket. Alföldieket, aludttejes zöldbalevest, borsólevest és gombalevest is, bár az nem alföldi, de a sógora szenvedélyes gombász. Meglencselevest füstölt hússal és kolbásszal, olyankor az egész család összegyűlik. Sütni és befőzni nem szokott, azt már rögtön a lakodalom után megbeszélték, de karácsonyra mindig készít mákos gubát.

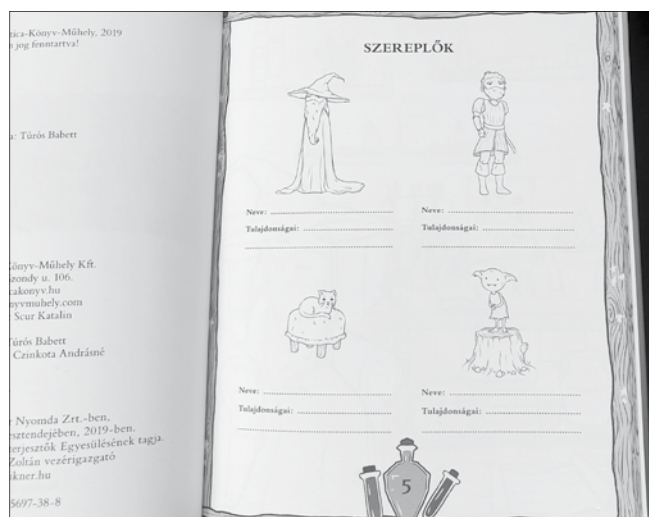
Január közepén jeles születésnapját ünnepelte. Erről azonban majd egy másik alkalommal...

Trenka Erika

Árgyelán Erzsébet Katalin fordítása

Meseíró palánták

2019 szeptemberében a Katica-Könyv-Műhely Könyvkiadó meseíró pályázatot hirdetett 9-14 éves korú gyermekek számára. A résztvevő gyerekeknek mesét kellett írniuk. A pályázat célja az örömszerző írás népszerűsítése volt. A mai digitális világban, amikor a gyerekek túlnyomórészt a billentyűket nyomkodják, visszatérhettek a legfontosabbhoz, a kézzel írott könyv élményéhez. A pályázat lehetőséget biztosított arra, hogy a gyerekek megírják első saját keménytáblás könyvüket, melyben csak az illusztrációk adottak, az ezekhez kitalált történetet és könyvcímet már ők alkották meg. Az írópalánták elengedhették képzelőerejüket és fejleszthették íráskészségüket.

A meseíró pályázatra 68 iskola, közel 600 gyermek jelentkezett az országból. A pályázat fővédnöke Szkárosi Endre, a Szépírók Társaságának elnöke volt.

A 10 éves Fritsi Bertalan, a Pilisszántói Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola tanulója harmadik, a 9 éves Nagy Emma, a Dunakeszi Fazekas Mihály Német Nyelvoktató Nemzetiségi Általános Iskolából második helyezést ért el, míg a meseíró pályázat első helyezette a porcsalmai Kiss Áron Általános Iskola tanulója, a 14 éves Gaál Dorka lett.

Mágusból nem lesz padlizsán

Szereplők:

Lugodbol (a khm... varázsló)
Tulajdonságai: magas, szomorú
és nem éppen a varázslás megszállottja.

Szürkefark (Lugodbol kandúrja)
Nehéz elmondani, de általában unott arccal
bámul.

Szakáll Banbekula Baranta
Bátor, merész és legfőbb vágya legyőzni
a sárkányt és igazi lovag-vitézzé lenni.

Fügér (erdei manó)
Segítőkész, nagy fülével mindent hall.
Titokzatos.

Lugodbol, Sárkány-Domos varázslója csüggedten meredt a padlóra dobott levélre. Már harmadjára olvasta el, de csak egyre idegesebb lett attól a pár betűtől. Szürkefark unottan bámult gazdájára. Lugodbol egy hete fogadta be a kandúrt, akit az ajtaja előtt lelt egy ködös délután. Azonnal nevet adott neki és megtette varázslói macskának.

Bár Szürkefark a varázslói macska, Lugodbol nem éppen varázslói címre született ember. Az apja, a nagyapja, a dédapja, még az ükapja nagypapája is mágus volt, hát folytatva a családi hagyományt, mágusnak kellett lennie, habár utálta a munkáját. Utálta, mert nem volt valami jó benne. A varázslóiskolában kilencvennyolcszor megbukott, de apja hajthatatlan maradt, ragaszkodott hozzá, hogy a fia is varázsló legyen.

De mi volt abban a levélben, amitől Lugodbol annyira elkedvetlenedett? Az első pár mondat így szólt:

Tisztelt Lugodbol Úr! Egy hét múlva heteknek főjén vizsgáztatjuk Önt. Minden mágusnak három esztendőként felmérjük a varázstudását. A vizsgában kilenc feladatot kell végrehajtania. Ezeket kéri majd a felmérő. Első bűvgyakorlat: egy varangyból főnixet varázsolni.

Itt mindig megakadt az olvasáskor. Végül így döntött:

– Legjobb lesz, ha gyakorlok, bár nem hiszem, hogy ez sokat segítene...

Lugodbol ugyanis még sosem érte el, hogy hivatalosan is varázsló legyen. Csupán apja házában él, a talárjában jár és bűvbotját használja, de nem vált igazi varázslóvá.

Így hát kiballagott a Somos-tóhoz, hisz ott hemzsegek a sárkány-domosi híres kétlábú varangyok. Képesek bármikor színt váltani, hol kékek, hol pedig zöldek. Lugodbol kiválasztott egy smaragdzöld egyedet, és felé tartva apja bűvbotját, így kiáltott:

– Varangybólne mleszalón nacska kfőnix!

Az eredmény? A szörnyvadászok és lovagok azóta is keresik, és regélnek róla, hogy egy szörnyen rusnya húsevő „tyúkbéka” hogyan garázdálkodik egész világszerte.

Lugodbol kudarca után visszatért apja házához, és inkább nekilátott a második feladat gyakorlásának.

– Ó, apám! Te, aki már nem vagy köztünk – gondolta –, miért nem tudok olyan mágus lenni, mint te? ...Második bűvgyakorlat: csontforrasztó főzet készítése – olvasta a levelet félhangosan.

– Csak ezt ne!

Elővette fekete varázüstjét, a polcáról előkereste a hozzávalókat, és összekeverte őket balról jobbra háromszor és jobbról balra ötször, mert így tudta a csodakeverést a főzethez. Ám amikor már reménykedni kezdett, hogy sikerült a csodaszere, az habzani kezdett, pedig Lugodbol úgy tudta, hogy a csontforrasztó főzetnél rosszat jelent, ha a lötty habzani kezd. Szürkefark unottan nézte a varázsló ügyetlenkedését és még mintha ciccegett is volna. Lugodbol gyorsan feltakarított (a biztonság kedvéért bűbáj nélkül), hagyta a főzetet a csoda-csudába (egy igazi mágus így mondaná) és a harmadik bűvgyakorlathoz látott.

Ez nem volt más, mint esős napot napossá tenni, és e napra ködöt csinálni. Tehát két varázslat zsúfolása egy bűvigébe, morgott a mágus. Elkezdte volna a varázslatot, de eszébe jutott, hogy ahhoz esnie kellene, és egy esőfelhő sincs az égen, ő pedig nem szeretne most esőt varázsolni. Ezért kiment az erdőbe sétálni, hogy kitisztuljon a feje. Mindig ezt csinálta, ha végképp kiborult, vagy ha fáradt volt. Pechére, épp ahogy kiment, esni kezdett.

– Ez meg mi? Az előbb az ég felhőtlen volt, most meg csupa fekete folt, amiből esik az eső. Ez nem valami nyerő!

De ha már így esett, hogy esett, Lugodbol elővette a bűvbotját, hogy megpróbálja a napos-ködös bűvgyakorlatot. Sárkány-Domos lakói azóta is emlékeznek arra a napra, amikor egy kisebb

esőből óriási zivatar lett, ami meggátolt egy esküvőt és egy bátor lovagot, hogy legyőzze azt a sárkányt, akiről ez az erdő és a falu a nevét kapta. Lugodbol is menekült a vihar elől, de hosszú talárlában megbotlott, és nekiesett egy nagy kőnek.

– A talárok csak bajt hoznak a mágusokra – nyögte, mikor nagy nehezen hazavánszorgott. – Eltört a bűvbotom. Emiatt az apám, ha még élne, lila padlízánt bájolt volna belőlem, és meg-etetett volna egy falánk nyútiloppal!

Szürkefark nem bírta tovább nézni az úgynevezett „lila padlízánt”, ezért behunyta a szemét, és később eloldalgott valahová. A földön griffköpet, áztatja a kékes szőnyeget.

– Biztos meglöktem az ostoba talárommal – gondolta. – Sebj, faragok magamnak egy új bűvbotot!

Erre felderült a hangulata, mert faragni tényleg szeretett. Eső után kiment az erdőbe, arany sarlóval egy sombokorhoz, és elkészítette a saját varázsszerszámát. Faragás közben igazán boldog volt, és elfelejtette minden gondját. Mikor visszatért a házába az új botjával, nekilátott a negyedik bűvgyakorlatnak.

– Alakváltás-váltás, vagyis úgy alakítsd át magad, hogy felismerhetetlen légy, de nem légy, vagy egyéb állat – olvasta. – Ez talán menni fog.

Kigondolta, hogy szeretne nem úgy kinézni, ahogy most: nincs szakáll, csak bajusz, bár a szakállt jobban szerette, és hosszú orr. Elvégezte a varázslatot.

– Legyek más mint most tan! – mondta és egy tükörrre szegezte a bűvbotját.

Hát, nem épp úgy sikerült, ahogy akarta. Ugyan a bűbáj a tükörképről visszapattant rá (ennek így is kellett lennie), de nem sokat változott, csupán a szakálla felbodorodott, mint egy bari-kád bárány szőre, ami mostanában igen elterjedt állat lett Sárkány-Domoson.

– Úgy látszik, ez sem ment – sóhajtott Lugodbol. – De szerencsére pár perc és a kinézetem újra az eredeti lesz.

Így is lett. Ezután a mágus úgy gondolta, még egy bűvgyakorlatot megpróbál, utána a többi gyakorlást holnapra hagyja.

Ötödik bűvgyakorlat: melegíts fel vizet mágiával. Próba-balszerencse, mondja most már csak így a közmondás Lugodbol tette alapján. Inkább a tál lángolt fel, amiben a víz volt, miközben szegény tál tartalma csak hidegebb lett.

Szürkefark, aki közben előkerült, már-már szánakozva nézett gazdájára egy székből. Lugodbol mindent feladva ledőlt aludni, a tálát pedig később elajándékozta egy igazi főnixnek, hogy az azóta is égő tálban váljon hamuvá, mert az felmelegíti a hamvát. A vizet kiöntötte, természetesen.

Másnap délután nagy unszólásra (ő unszolta magát egész délelőtt) olvasta a hatodik bűvgyakorlatot. Egy erős, fényűző trónt bájolni, ami a legkövérebb uralkodót is elbírja. A pincéből előszedett egy régi trónszerűséget és kipróbálta rajta a varázslatot. Hát, arra a trónra egy kövér király sem ülne, mert az mindenkivel verekedni akar két erős fakezével. Ezt a trónt később elajándékozta valakinek, de erről majd később esik szó.

A hetedik bűvgyakorlat nem véletlenül volt a bűvös hetedik feladat. Azazel megidézése a hetedik pokolból, tehát fekete mágia, démonidézés. Egy szóval sem mondta senki, hogy egy mágus nem foglalkozik fekete mágiával. Lugodbol előkereste apja régi, fekete bőrkötéses démonidéző könyvét, és ráhelyezte a révülő könyvtartóra, és fellapozta az „Azazel megidézése a hetedik pokolból” oldalnál. Az utasítások szerint tizenhárom különböző alakú gyertyát kell rakni egy idézőkör köré, gondosan, hogy a viasz lefolyjon, és pár gyertyán kívül teljes sötétségnek kell lennie a szobában. Lugodbol ezt mind megtette, bár az idézőkör megrajzolásával akadt némi gondja, és a könyv utasításait követve halkán kántálni kezdett, majd egyre hangosabban, egy órán keresztül. Ekkor hirtelen füst lepte el a szobát. Lugodbol nem látott semmit, csak amikor a füst felszállt, akkor látta meg, mit sikerült a kör közepére idéznie. Egy furcsa, nyálkás lény vigyorgott rá, a fején két kicsi szarvval, a szeme nagy és sárga. Minden kétséget kizár, ez nem Azazel démonfejedelem volt.

– Ki vagy te? – kérdezte csodálkozva Lugodbol.

– Fittyfikarc vagyok a második pokolból, és éppen nagyon vihogtam ott, de most idekerülsz, és most nagyon vihogok itt! – visongott nevetve a lény.

– De én Azazel démonfejedelmet akarta idehívni, nem téged! – omlott össze Lugodbol.

– Hihhihi, az lehet, de most én vagyok itt, és jó nagy bajt keverek, meg kavarak. Meg rumlit is! Azám! Hihhihi!

Ezzel elindult ugrálva, hogy felforgassa az egész házat. Szürkefark felugrott előle egy magas polc legtetetejére. Lugodbol csak hosszú hajsza után kapta el, ám Fittyfikarc kiugrott az ablakon, és később csődbe vitt egy egész kastélyt, de ez már egy másik történet.

Ám most már ne húzzuk tovább szegény Lugodbol szerencsétlenkedését, elmondom kurtán, mint a hantavár hantmadár farka.

A nyolcadik bűvgyakorlat: egy tárgy átszabása cérna nélkül, tehát az a tárgy, történetesen Lugodbol kékes-lilás süvege, rajta a család jelével (a kalap és árnyéka) egy rózsaszín női kalappá változott, természetesen nem kalappá akarta, hanem vázává, pedig végül is sikerült átbájlolnia süvegéből kalappá, de a mágusnak ez nem nyújtott vigaszt.

Az utolsó próba, kilencedik bűvgyakorlat, a szerelemitál elkészítése sem sikerült jól: szerelemitál helyett mérget sikerült kevernie. Honnan jött rá? Megitatta egy főnixszel, és megígérte neki, hogy ha hamuvá lesz, belesöpri abba a tüzes tálba, amit cserébe neki szánt. A főnix fellángolt és hamarosan már csak por volt a helyén, amiből újjászületett.

Lugodbol szinte nyomorult mágusszióba esett, és szokásához híven felkapta a botját, és szomorúan elindult az erdőbe sétálni. Közben azon gondolkodott, hogy mi lesz, ha megjön az a bizonyos felmérő, és persze megbuktatja a vizsgán, elveszi a varázsjegyzékét, és puff!... Mert valamiből mégiscsak meg kellene élni.

A falu felé vette az irányt, hátha szerez egy kevés pénzt, aranytallért vagy ilyesmit. Sárkány-Domos faluban ugyanis sok az utazó, kalandor és lovag. Legtöbbjük azért van itt, hogy legyőzze a hírhedt tűzvörös sárkányt, Nagy Vazult, akiről Sárkány-Domos annyira híres. Eddig senkinek sem sikerült megölnie. Sokan odavesztek, vagy amint meglátták, elmenekültek, mert rettenetesen nagy, tüzes, erős, gyors, szárnyas és vörös. De főleg a szemétől rettegnék, ami nagyon titokzatos, félelmetes, s hogyha belenéztél, megremeg a térded.

Lugodbol a faluban rögtön betért a Virgonc Manó fogadóba. A kocsmáros nagy örömmel fogadta, mert a faluban mindenki úgy tudta, hogy ő, Lugodbol nagy mágus. Rendelt egy fapohár csalános-mézes sörteát, és leült egy asztalhoz. Vele szemben egy megtermett, láthatóan messze földről érkezett, sötétbarna szakállas lovag ült. Mikor a mágus megkérdezte, hogy leülhet-e. A lovag igent felelt, majd lelkesen köszöntötte:

– Üdvözöllek, mágus! Te lennél a híres Lugodbol, Sárkány-Domos varázslója?

– Igen, én lennék az. Mit akarsz?

– Rendben. Kérlek, ha megittad a sörteádat, gyere ki velem a fogadó elé, mert nem akarom, hogy bárki meghallja, amit kérek tőled!

Lugodbol gyorsan felhőrpintette az italát, fizetett, és hamarosan már a fogadó előtt tárgyalt a lovaggal, akit – mint kiderült – Szakáll Banbekula Barantának hívtak.

– Lenne egy ajánlatom – szólt Baranta. – Messziről érkeztem, Klemanóból, pár társammal, hogy legyőzzem Nagy Vazult, de egyik társam nemrég eltűnt, másik társam, az az alávaló Gyömbér vitéz pedig tegnap itt hagyott a fogadóban, hogy titokban megölje a sárkányt, de ez a tegnapi nagy zivatar meggátolta benne.

Lugodbol erre feszingeni kezdett, a lovag azonban folytatta:

– És most én próbálnám meg ezt a dicső tettet, de kellene valami, amivel legyőzhetném a sárkányt. Például egy varázskard, mert féltő, másképpen nem tudnám megölni. Arra kérlek – jól megfizetném –, hogy bűbájlj nekem valamit, amivel győzelmet arathatnék a szárnyas gyík felett! Minden álmom Klemano első számú lovag-vitézévé válni!

– Hm, tudok valamit, amivel legyőzheted a sárkányt.

– Biztos egy varázskard – gondolta Szakáll Baranta.

– Ha nem működne, visszaadom az aranyat.

Azzal varázsigt mormolt, és bűbájlott egy... marhányi marharépát.

– Ez... ez beválik? – kérdezte a kardra számító vitéz.

– Remélhetőleg. Ez egy marhányi marharépa, igen ritka zöldvény, a szaga elkábítja a sárkányokat... remélem – mondta Lugodbol. – Legalábbis szerintem, de ígérem... öhm... be... nem bűdös. És ha megbocsátasz, kérem az aranyat, és már megyek is, mert...

– Állj! – mondta Szakáll Baranta. – Gyere velem! Biztosan könnyebb lesz.

Nem igazán bízott meg sem Lugodbolban, sem a marhányi marharépában. Így hát Lugodbol kénytelen-kedvetlen Szakáll Banbekula Baranta oldalán ment sárkányra vadászni. Hamar elérték a Sziklás-oldalt, ahol Nagy Vazul tanyázott. Itt leültek egy sziklára és vártak. Rövidesen megéreztek a perzselő forráságot, amely bizonyára a sárkányhoz tartozott. Hamarosan megjelent a perzselő forráság gazdája is, Nagy Vazul. Tűzvörös fején tüskék meredeztek.

– Mondtam, hogy minden nap erre jár a patak felé – remegett Lugodbol hangja. – Tartsd elé a titkos fegyvert! Mármint a répát, arra gondolok.

A „titkos fegyver” nem vált be, hamarosan két alak menekült lefelé a Sziklás-oldalon, nyomukban egy tűzpiros sárkány tüzet okádva. A lovag egyszer csak lerántotta a mágust egy kő mögé. Épp időben, mert a sárkány egy hatalmas tűzcsóvát küldött arra. Ekkor – talán azért, mert nem látta a két emberkét, akik a szikla mögött kucorogtak, talán mert a lovag által eldobott marharépa szaga mégis hatásos, de lehet, hogy azért, mert meglátott egy kis nyálkás, apró szarvas, nagy szemű démonfattyút, és ijesztőnek találta, ki tudja? – szárnyra kapott és elnyelte a kék ég.

A két üldözött előbújt rejtekhelyéről, és a lovag felkiáltott.

– Te átkozott varázsló, még hogy tehényni lópadlizzán, vagy mi is a neve? Majdnem meghaltunk miatta és miattad! Hazudtál a pénzért, mi?

– Én nem... én azt hittem..., de persze ez se... – próbálta magyarázni a mihaszna mágus, de végül is visszaadta Szakáll Barantának az aranyát, és elballagott az erdő felé. Még sokáig hallotta Banbekula bosszús kiabálását, hogy ezt mindenkinek elmondja, illetve mégsem, mert megbízott benne, és az égő, mint a tüze Nagy Vazulnak – ilyesmiket harsogott utána.

Lugodbol összeomlott, végleg. Csak sétált az erdőben, nem tudta, merre, és gondolkodott, hogy mi lesz most vele. Feleslegessé vált számára minden, és nem akart hazatérni. Maga előtt látta mérges apját, ahogy zokogva szidja, hogy miért van neki ilyen fia.

Addig kóválygott, amíg valahogy egy furcsa kis tisztásra jutott. Körbe tekintett, majd leült egy kőre és bámult maga elé. Egyszer csak észrevette, hogy egy fatönkön zöld ruhás manó áll, két hosszú csipkés füllel, az egyikben fülbevalóval. Az előbb még nem volt ott, az biztos. De azok a fülek nagyon emlékeztették Lugodbol valakire, de sehogy sem jött rá, hogy kire.

– Üdvözöllek, Lugodbol – szólta a manó. – Szólíts csak Fügérnek!

– Üdv, Fügér! Honnan ismersz engem?

– Mindenfélét hallok ezzel a két fülemmel. Nagyok és érzékenyek, akár egy macskáé. Kérnék tőled valamit.

– Ó, Fügér, jobb, ha nem bájlok neked semmit, abból csak baj lesz.

– Én nem kérem, hogy varázzolj – nevetett a manó. – Csak annyit kérek, hogy faragj nekem egy sólyomszobrocskát. Tudod, azt hallottam, hogy jól faragsz.

– Ezt kitől hallottad? – kérdezte Lugodbol.

– Egy barátomtól, talán ismered, de mindegy is. Tessék! – nyújtott felé egy kristályt. – Kérlek, ebből faragd!

Most látta csak Lugodbol, hogy egy lilás-kékes ékkövet szorongat a kezében.

– De úgy hallottam, neked is van sok lilás kristály a polcaidon, amit nem használsz semmire. Ha akarod...

Így kezdődött el Lugodbol új élete. A következő találkozáznál Fügér azt tanácsolta, hogy ne legyen többé mágus, legyen művész (kőfaragó, fafaragó, festő és zenész). Lugodbol így is tett, és rájött, hogy mindezekben jó és sokkal boldogabb lett.

Második találkozója után visszatért a házába. Szürkefark egy papírtekercsen feküdt, valamit piszmogott vele, mintha írt volna. Lugodbol megsimogatta, majd előszedte révülső könyvtartóját, ráhelyezte új kellékeit. Nem volt többé már mágus, levetette talárját, süvegét, elrakta búvbotját, és túladott pár gyertyán, varázsgyertyán. Felhasználta a polcain sorakozó tömérdek kristályt. Azóta egész Sárkány-Domos úgy emlegeti: Lugodbol, a faragó-festő-zenész, aki úgy dolgozik, mintha varázzolna. Lugodbol pedig csak várta a felügyelőt, aki jön őt vizsgáztatni, hogy elmondja neki, ő már túltett a mágusságon. De az nem jött. Az immár mesterré lett Lugodbol boldog volt, nagyon-nagyon boldog, csak az volt a baja, hogy Szürkefark elveszett.

Egy reggelen levelet talált az ajtaja előtt.

Tisztelt Lugodbol Művész Úr!

Bizonyára furcsállja, hogy a vizsgáztató nem érkezett meg a kijelölt időpontra. Nos, igen, én, a felügyelő írom a levelet. Bizonyára emlékszik rá, amikor a kandúrja levelet írt. Ez az a levél! Mi, vagyis én nem csak arra vagyok kíváncsi, hogy hogy varázzol a vizsgáztatott személy, hanem arra is, hogy milyen az illető. Ön becsületes ember, de nem ért a mágiához egy fille-fikarcnyit sem! Már vizsgázott. Én, a felügyelő voltam a kandúrja, akit befogadott. Átváltoztattam magam macskává, hogy felmérjem magát. Rémesen varázzol, ezért megbuktattam, hisz figyeltem minden próbálkozását, de a mostani munkájához ért, jó benne és szereti is. Bocsánat, hogy „elvesztem”, de soha többé nem fog viszontlátni. Miután láttam, hogy Ön nem varázslói címre született ember, manóvá váltam, hogy új munkát találjon. Én voltam Fügér is. Sajnálom, hogy megfigyeltem macskaként, de remélem, boldogan él még sokáig, és nem próbálkozik mágiával. Új munkát találtam magának.

Üdvözlettel:

*Sarnoldi Sámuel, a felügyelő
(macska és manó képében)*

Utóirat:

Ha lesz egy igazi macskája, kérem normálisabb nevet adjon neki, mert ez a Szürkefark rémes.

A levélben állt még az is, hogy ő varázsolta azt a kisebb esőt is, amelyből Lugodbol zivatart csinált. Mókának.

A már nem mágus döbbenten rakta le a levelet. Hát, ez a kép, amit Szürkefarkról festettem, mindig emlékeztetni fog erre, gondolta, majd ő sem tudta, miért, felnevetett. Hát, levizsgáztam!

Lugodbol, aki volt varázsló és sárkányvadász, bűvölt „tyúkbékát” és idézett Fittyfikarcot, most végül megtalálta azt, amiben igazán tehetséges. Mégsem lett tehát lila padlizsán nyúltilop eledel. Persze se Szürkefarkkal, se Fügérrel, aki új munkát talált neki, nem találkozott többé. Az erős pofozó trónt Szakáll Banbekula Barantának ajándékozta, edzeni. Remélte, hogy így végül is csak legyőzi majd a sárkányt, és lovag-vitézzé válik. Faragott és festett magának, de pénzért vagy ajándékba is. Zenélt mindenkinek, mert hamar megtanulta a hangszerek kezelését.

Lugodbol, Sárkány-Domos mindenművésze boldogan nézett Sárkány-Domos mindenművésze, azaz magára.

Íródott Pilisszántón 2019 novemberében.

Nagy Emma

Pálcától kalapácsig

Beköszöntött a tavasz a Nevenincs erdőben. A fák és a bokrok virágba borultak, a madarak pedig vígan csicseregtek. Az állatok felébredtek téli álmukból, s új erővel láttak neki a teendőknék. Az egész rengetegből boldogság áradt, kivéve a berek szélén található kicsi tisztás felől, onnan is egy kis kunyhóból. Itt lakott Koty Vaszil, az öreg varázsló és Bolhafészek névre hallgató lusta macskája.

Az erdő e csücskét szomorúság lengte be. A mágus miatt volt ilyen mélabús a hangulat, ugyanis nem tudott varázsolni. Pedig nagy szükség lett volna a mágiára. Élt ugyanis a közeli hegyekben egy sárkány, s rettegésben tartotta az erdő lakóit. Mindenki Vasziltól várt megoldást a bajra. Gondolta az öreg, egy főzet segítségével ártatlan galambbá változtatja a fenevadat:

– Ahhoz hogy megszelídüljön a sárkány, kell nekem egy fácán! – jutott eszébe. Mivel fácántol-la otthon nem volt, elment a patakhöz levelibékáért, hogy abból varázsoljon szép madarat. Ott pálcájával rámutatott egy kis kételtűre, majd így szólt:

– Ügyetlen kis pálcám, legyen ebből a békából fácán!

Amikor az utolsó szót kimondta, az állat pulykává változott.

– Ebből is lehet csinálni főzetet, jó lesz ez is énnekem! – legyintett a mágus, majd felkapta a kopasznyakút, és hazaindult.

Otthon elővett egy üstöt, s vizet forralt benne. A csörömpölésre felébredt cirmosa, odasomfordált gazdájához, és felugrott a hatalmas fazékra.

– Már megint mit kotyvasztasz? – ásított a macska.

– Először is Bolhafészek, szállj le a kondérról, kérlek! – szólt az öreg.

– Szálljak le a kordélyról? Miért, utazunk? Már meg is érkezünk? – értetlenkedett, kissé még álmosan a kisállat.

A varázsló nagyot sóhajtott:

– A sárkánynak kell a főzet, hogy ne egye meg a hercegnőket! – azzal visszafordult az üsthöz, és taláломra beledobált néhány hozzávalót.

A kotyvalék színe először lilára, majd zöldre változott, végül baljósán feketén sötétlett. Ha ennyi még nem lett volna elég: hevesen bugyborékolni kezdett, majd felrobbant. Nemcsak nagy füst keletkezett, hanem az eső is eleredt a varázslat hatására. Az öreg kirohant az erdőbe, hogy elűzze a fekete felhőket. Égnek emelte varázshotját, de mielőtt bármit mondhatott volna, a pálca beakadt egy hatalmas tölgyfa lehajló ágába, és reccs, kettétört. Szomorúan ment vissza a faházba, ott elolvasta az összes varázsslexikonját, forrasztómágia után kutatva, hogy pálcája újra a régi legyen. De mindhiába, egyik bűbáj se alakult valami mesésen. Pedig szégyen lett volna, ha ezzel az egyszerű varázslattal sem tudott volna boldogulni. Hisz apja, nagyapja, dédapja, sőt ükapja is nagyhírű mágus volt. Talán mégis jobb lett volna versírás, lantpengetés helyett varázsigéket magolni a mágusiskolában – gondolta búsan az öreg.

– Ha a régi pálcán nem lehet segíteni, jobb lesz a nagyapám varázshotját elővenni! – jött rá hirtelen a megoldásra, és nekilátott megkeresni a mágikus tárgyat.

Miközben a szekrény legfelső polcáról vette le a pálcát, fejére borította egy üvegcsé tartalmát. Bizsergést kezdett érezni a kobakján. Felkapta az asztalon heverő kistükrét, és belenézett. Rájött, hogy apja bongyorító elixírjét loccsantotta a fejére.

– Komolyan azt hiszed, hogy nagyapád régi varázshotjától minden megoldódik? Ilyen ügyefogyott varázsló, hogy tudna elboldogulni egy vad sárkánnyal, ha egy ártatlan pálca is kifog rajta? – szólalt meg Bolhafészek.

– Igenis értek a mágiához, megmutatom neked bármi áron! – húzta ki magát kissé bizonytalanul Vaszil.

– Rendben, akkor varázsolj nekem egy tál hűsítő tejet! – húzta gúnyos mosolyra a száját a macska.

– Újdonsült kis pálcám, szavamra figyelj, legyen az asztalon egy tál tej! – azzal botjával a cica elé mutatott.

Egy másodperc sem telt bele, és egy tányér forró leves gőzölgött Bolhafészek előtt.

– Nem pazarolom ilyen butaságokra az időmet, a sárkány miatt jobb lesz felmérni az erőmet! – mondta az öreg, majd sarkon fordult, és elment.

Megállt hatalmas falitükre előtt, és megnézte benne magát, sovány és gyenge volt. Egy újabb varázslat ötlött ekkor a fejébe:

– Dagadó izmom nőjön nekem, pusztá kézzel megyek a sárkány ellen!

Abban a szent pillanatban a Vaszil előtt álló tükörnek duzzadó karjai nőttek. A tükör csak úgy csillogott-villogott a büszkeségtől. Vaszil arcáról végleg lefagyott a mosoly. Nem csüggedt azonban sokáig, elővette apja Kotyvasz Tóbiás poros „Hogyan varázsoljunk mágikus lényeket?” című vaskos könyvét, és fellapozta. Töprengve nézegette, vajon melyik varázslény tudna szembeszállni a tűzokádóval. Végül az izombika mellett döntött, mely kétszer akkora volt, mint a Nevenincs erdő legnagyobb tölgyfája. Teste emberre, feje bikára hasonlított, melyen két jókora szarv meredezett. Dühös tekintete villámokat szórt. A mágus már lendítette is a kezét, és kimondta a varázsigét. Azonban bika helyett egy icipici szörnyecske jelent meg a szőnyegen, fején két apró, veszélyesnek egyáltalán nem mondható szarvacskával. Úgy festett, mint egy földre pottyant fagylalt, ami menten elolvad. Amikor a lény meglátta Vaszil kalapját, megnyalta a szája szélét. Mielőtt az öreg egy szót is szólhatott volna, a kobakján termet, és jóízűt harapott a fejfedőjébe.

– Nem elég, hogy nem lesz bikám, még lyukas is lett a sipkám! – szitkozódott a mágus.

Lehessegette magáról a szörnyet, és elmormolt egy varázsigét, hogy süvegét befoltozza. Persze ezúttal sem járt sikerrel. A fejfedője egy virágokkal díszített női kalappá változott. Ekkor egy utolsó reménysugár villant fel benne. Elővette apja híres-nevezetes szeretetelixírjét, hogy azzal szelídítse meg a tűzokádót. Amikor egy kis fiolába töltött ki belőle, az orrát romlott szag csapta meg. A csodaszer használhatatlanná vált, s ezzel utolsó esélye is elszállt a fenevad betörésére. Azt gondolta, ha ő nem tud a feladattal megbirkózni, megbíz vele valaki mást. Nevezetesen Kamillót, a szomszédos faluban élő lovagot, egyben legjobb barátját. Biztos volt benne, hogy a Telikupa kocsmában megtalálja őt. Így hát elbúcsúzott Bolhafészekről, és útnak eredt. Az erdőn át, egy kis ösvényen vezetett az út, ahol a fogadó állt. A kis csapás mellett hatalmas fák és bokrok zöldelltek. Ágaikon vidám mókusok szaladgáltak, lombjaikban madarak fészkeltek. A varázsló lába mellett nyulak kergetőztek, a cserjék sűrűjéből kíváncsi őzgidák leskelődtek. A mágus azonban szomorúan, lehajtott fejjel lépdelt. Úgy érezte, a helyzete reménytelen. Egyetlen varázslata és főzete sem segített a bajban. Ilyen komor hangulatban ért a Telikupába, ahol rögtön meg is találta az egyik asztalnál ülve Kamillót.

– Mi járatban erre Kotyil komám? – nézett fel borral teli poharából a lovag.

Vaszip beszámolt a sárkányról és hiábavaló próbálkozásairól barátjának. Alig fejezte be a mondandóját, Kamilló rögtön felajánlotta segítségét:

– Egyet se búsulj öregem! Minden nap megküzdök egy-két fenevaddal ..., pontosabban ..., majdnem minden nap ..., na, jó, talán egyszer előfordult, akkor is csak majdnem ... – mondta kissé elbizonytalanodva. – Csak van egy kis gondom, az igazság az, hogy nincsen kardom. – vallotta be a hencegő „hős”.

A varázsló legyintett, jelezvén, hogy nincs semmi probléma, majd versbe kezdett:

– Göcsörtös kis pálcám, szavamat halld, legyen Kamilló kezében egy kard!

A lovag arcáról lefagyott a mosoly, kezében ugyanis fegyver helyett egy hatalmas sárgarépa jelent meg. Hirtelen, mint aki megvilágosodott, a katona a homlokára csapott:

– Vaszip barátom, azt nem is mondtad, hogy ez a fenevad vegetáriánus! Egyszerűbb lesz az ügy, mint gondoltam!

Megragadta a mágus kezét, és a tűzokádó lakóhelye, a hegy felé indult. A sárkány már mesziről megérezte a répa szagát. A bűz forrását keresve kicaplatott barlangjából. Onnan, ahol még pár perccel ezelőtt az igazak álmát aludta. Sárga szeme dühösen villant, orrából szürke füst kigyózott elő. Kamilló szeme ijedséget tükrözött, de azért erőt vett magán, és dadogva megszólalt:

– Hali...! Hogy vagy..., aranyos sárkányka...? Hoztam neked finom ebédet...! – majd az öreghez fordult:

– Te, Vaszip! Ez minket néz... ebédnek!

– Jól mondd barátom, Kamilló, futni ilyenkor nagyon jó! – helyeselt a mágus, azzal eszeveszett rohanásba kezdtek.

A fenevad egészen a hegy túloldaláig üldözte őket. Ott a sárkányvadászoknak sikerült lerázni őt. Amint a tűzokádó eltűnt a láthatáron, a lovag mérgesen kiabálni kezdett.

– Nem elég, hogy nem varázsolsz nekem kardot, még a hírnevemet is tönkreteszed! Mit gondolnak majd az emberek? Milyen katona az, aki nem tud legyőzni egy sárkányt?

Szegény Vaszip magába roskadva ült egy sziklán. Barátját nyilvánvalóan csak a dicsőség érdekelte, nem pedig az, hogy segítsen rajta. Miután Kamilló faképnél hagyta, szomorúan hazaindult. Egész úton a lába előtt heverő kavicsokat bámulta, no meg a cipőjének az orrát. Szíve nehéz volt a bűntudattól.

– Kamillót megbántottam, hírnevét széttiportam. A varázslatom megint rosszul sült el, s ő dühösen tűnt el. – motyogta magában Koty Vaszip.

Tudta, már nincs egy barátja sem, akire támaszkodhatna. Igaz, Bolhafészek még mindig az ő oldalán állt, de valószínűleg abban a pillanatban is az igazak álmát aludta. Ekkor vékonyka hang ütötte meg a fülét:

– Majd én segítek rajtad! – egy kis kobold bújt elő a fák közül.

– Az erdő manója vagyok, a nevem Pityóka. Van számodra egy ajánlatom. Megszelídítem a sárkányt, cserébe csak egyet kérek, ne mindig mások elvárásainak próbálj megfelelni. Foglalkozz helyette inkább olyan dolgokkal, amelyek neked okoznak örömet, s azokban legyél kitartó. Meglátod, az emberek tisztelni fognak érte.

– Vaszip arcán életében először halvány mosoly jelent meg. Vígán tért haza. Rögtön előkereste gyermekkori hangszereit. Miután a pengetést megunt, ecsetet és festéket ragadott, majd neki látott paintingni.

– Ezek még mindig jobbak, mint azok a bűzölgő Varázslóttyeid – ásított álmosan Bolhafészek, majd a másik oldalára fordult.

Az öreg úgy érezte, lelke könnyebb egy tollpihénél, ahogy végre szabadon szárnyalhatott képzelete. Nem érzett ilyet kisfiú kora óta. A kunyhóból végre eltűnt minden varázskönyv és csodaszer, velük együtt a rosszkedv is. Vaszilnak nem kellett sokat várnia, hogy megtalálja mi az, amiben igazán jó. A kőfaragást nagyon megkedvelte. Mindent megörökített, ami a mágiától a szobrászatig vezető tanulságos útra emlékeztette. A levelibékát, mielőtt pulykává változtatta. A sárkányt hatalmas pikkelyeivel, s persze Pityókát, aki segített neki zöld ágra vergődni. Legvégül régi varázsló énjét faragta meg, nagykarimájú kalapjával. Kezében a kalapács sokkal könnyebbnek tűnt, mint egykori pálcája.

Egy hónappal később az újdonsült művész kiállítást rendezett. Az erdő és környéke alkotásainak csodájára járt. Az időközben megenyhült Kamilló is ott volt a vendégek között.

– Úgy látom, egész jól megy az új hobbid, Vaszil komám! Képzeld, rájöttem, hogy nem vagyok lovagnak való. Úgy döntöttem, inkább belevágok a zöldségtermesztésbe. A kertemben van répa, káposzta, cékla és még sok más. Az emberek imádják a zöldségeimet. Egy Pityóka nevű kobold a legfőbb vásárlóm, tegnap is egy szekényi céklát vitt el... Valami sárkánynak szánta.

A varázsló csak titokzatosan mosolygott...

Gaál Dorka

A nyugdíjas varázsló

1. fejezet

Egyszer volt egy nagy csoda,
Egy varázsló iskola.
Csiri bácsi ott dolgozott,
Tanácsokat osztogatott.
De az évek, ahogy teltek,
Csiri bácsi igen vén lett.
El kellett mennie nyugdíjba,
És csak üldögélt a fotelban.
Magányos volt, nem volt társa,
Csak Lucifer a macskája.
Csiri bácsi szomorkodott.
Mihez kezdjen? – gondolkodott.
Sétálni ment az erdőbe,
Ki a jó, friss levegőre.
El is ért a tó partjára,
Ott rálépett egy békára.
A béka nagyot brekegett,
Csiri bácsi felnevetett.
Eszébe jutott egy varázslat:
Átváltoztatlak madárnak!
Varázspálca máris forgott,
Varázsigét el is morgott.
eredmény kicsit bajos,
Békalábú tyúkot kapott.
Megijedt a Csiri bácsi:
Hogy tudtam ilyet csinálni?
Én vezetem az iskolát,
Varázslatban nincsen hibám.
Tönkre ment a varázspálca?
Lejárt a szavatossága?
Készítek egy főzetet,
Hátha újra rendben lesz.
Elővette a nagy üstöt,

Csiri bácsi csak úgy sürgött.
Varázspálca belemártva,
Remélte, hogy lesz hatása.
Odakint a vihar tombolt,
Csiri bácsi egyet gondolt:
– Az esőt én elállítom,
Napsütéssé változtatom!
Varázspálcáját forgatta,
Varázsigét elmondta:
– Hopp, a felhők eltűnjenek,
Napsugarak nevéssenek!
De az eső tovább esett,
Hatalmas szél kerekedett.
Esernyője nem volt nála,
Hazarohant a házába.
Csuromvizes a ruhája,
Kettétörött a pálcája.
Lucifer a macskája,
Gazdáját megsajnálta.
– Pihenj csak, én rendet rakok,
Varázsitalt elpakolok.
Megjavítom a pálcádat,
Nem ér téged többé bánat.
Nagyot nézett Csiri bácsi.
Ez a macska, nem akárki!
Luci Feri beszélni tud,
Nem leszek többé magányos.
Rögtön jobb is lett a kedve,
Belenézett a tükörbe.
Csinálok menő frizurát,
Göndör haját, göndör szakállt,
Meg is lett a varázsigé.
El is olvasta sebtibe.
Varázspálca jól működött,
Göndör fűrtben gyönyörködött.

Boldog volt már Csiri bácsi
 Képes voltam megcsinálni!
 Hálás volt a macskájának,
 Hogy sikerült a varázslat.
 Gyorsan el is határozta,
 Az lesz Lucifer jutalma,
 Varázslatos ebédet kap,
 Amit rögtön be is falhat.
 Csiri bácsi sürgött-forgott,
 Egérleves már rotyogott,
 Lucifer is asztalhoz ült,
 Láng csapott fel, majdnem megsült.
 Tűzben ég az egérleves.
 A varázslat rettenetes.
 Csiri bácsi szomorú lett,
 A varázslás sajnos nem megy.

II. fejezet

Ebben a részben Csiri bácsi
 Azt próbálja kitalálni,
 Hogy miért nem megy a varázslat,
 Utána jár e találynak.
 Belenéz a varázstükörbe,
 Izmosabb karokat szeretne.
 Varázspálcájával köröz.
 Épp a varázstükör fölött.
 Készen is van a varázslat,
 De izmokat nem csinált magának.
 Csiri bá' nem így akarta,
 A tükör lett izompacsirta.
 – Valami nincsen rendben!
 Elő is veszem a könyvem.
 A varázsigét tán elfelejtettem?
 A sorokat összekevertem?
 Tény, hogy egyre csak öregszem,
 A betűk is összefolynak előttem.
 Azért újra megpróbálom,
 A varázskönyv jó barátom.
 Olvasta a varázsigéket,
 Minótauruszt igézett.
 Helyette egy pici szörny lett.
 Nem lett a helyzete könnyebb.
 – Nem fogok belenyugodni,
 Hogy nem tudok varázsolni!
 Keresek könnyebb feladatot,
 Bestoppolom a kalapot.
 Csiri bá' kalapját elővette,
 Az asztal közepére tette.
 Hatalmas lyuk volt rajta.
 Egy varázsigével bevarrja.
 Volt lyuk, nincs lyuk, készen is lett.
 Csiri bácsi mégis mérges.
 – De hisz ez egy női kalap!
 Újabb szégyen a varázslat.
 Dühösen az asztalra csapott:
 – Bájitalat' varázsolok!
 Nem adom fel, megpróbálom,
 Visszatér a tudományom.
 – Mi lehetne nemesebb, szebb?

Megigézem a szerelmet.
 Lucifer talán társra talál,
 Bővülhet a macskacsalád.
 De a bájital füstölni kezdett,
 Halálos mérget terjesztett.
 Csiri bácsi rohant vele,
 A lefolyóba öntötte bele.
 – Ez már szégyen és gyalázat!
 Morogta az öreg magának.
 Jobb lesz sajnos, ha belátom,
 Hogy felsült a tudományom.
 – Haszontalan öreg lettem,
 Sajnos el is keseredtem.
 Nem vagyok alkalmas semmire már
 El is megyek végleg világgá.
 Lucifertől elbúcsúzott,
 Mindent macskájára bízott.
 Világgá ment Csiri bácsi.
 Nem fogjátok megtalálni.

III. fejezet

Színre lép egy új szereplő.
 Morcos Harcos név viselő.
 Ahogy neve is mutatja,
 Mindig morcos ez a koma.
 Csiri bácsi megszemjázott,
 Kocsma ajtón kopogtatott.
 Morcos mellé telepedett,
 Vele jól elbeszélgetett.
 Morcos Harcostól megtudta:
 Részt vett egy nagy háborúba.
 De a kardját elvesztette,
 Ezért morcos az ő kedve.
 Csiri bácsi megsajnálta,
 A varázslást megpróbálta.
 Varázspálcát előkapta,
 A varázsigét is elmondta.
 Morcos Harcos reménykedett.
 Karddal újra nagy hős lehet.
 Sárkány ellen kiáll bátran,
 Győzni fog ő a csatában.
 De kard helyett egy hatalmas
 Répát kapott. – Ez borzalmas!
 Gúnyt űzni akartál velem?
 Én a tréfát nem szeretem.
 A répa finom illata
 A rút sárkányt előcsalta.
 Hőseink jól megijedtek.
 Rögtön futásnak eredtek.
 Nem sejtették, hogy a sárkány
 Vegetáriánus biz' ám!
 Nem akart ő embert enni.
 A sárgarépát szereti.
 Morcos Harcos futás közben.
 A sárgarépát földre lökte.
 A nagy sárkány megtalálta.
 S jóízűen bezabálta.
 A sárkány már el is repült.
 Két főhősünk megmenekült.

Morcos Harcos veszekedett,
Csiri bá'nak nekiesett.
– Majdnem meghaltunk miattad!
Ezt aztán jól megcsináltad!
Szerencsétlen varázsló vagy,
Ne hívj többé barátodnak!
Csiri bácsi csak hallgatott.
Levegőt is alig kapott.
Morcos Harcos jól otthagya,
Szavaival megbántotta.
– Igaza van a harcosnak.
Nem vagyok jó varázslónak.
Mindent csak összekutyulok,
Varázsolni már nem tudok.
Összeszedte az erejét,
Fel is tápázkodott szegény.
Azt sem tudta, hogy merre van.
Elindult búsan, céltalan.
Mesénk hőse bánatában,
Elbújdosott a nagyvilágban.
Reméljük vissza fog térni,
És lehet majd tovább mesélni!

IV. fejezet

Csiri bácsi az erdőbe
Letelepedett egy kőre.
Nem tudta, hogy a szerencse,
Éppen ott lapul mellette.
Egy kobold volt, neve Mázli.
Így szólt: – Szia, Csiri bácsi!
Tudom én minden gondodat,
Mutatom a helyes utat.
– Nem sikerült a varázslat?
Ne emésszen ezért bánat!
Figyelj a szíved szavára,
Mégis úgyja, hogy mit csinálna!

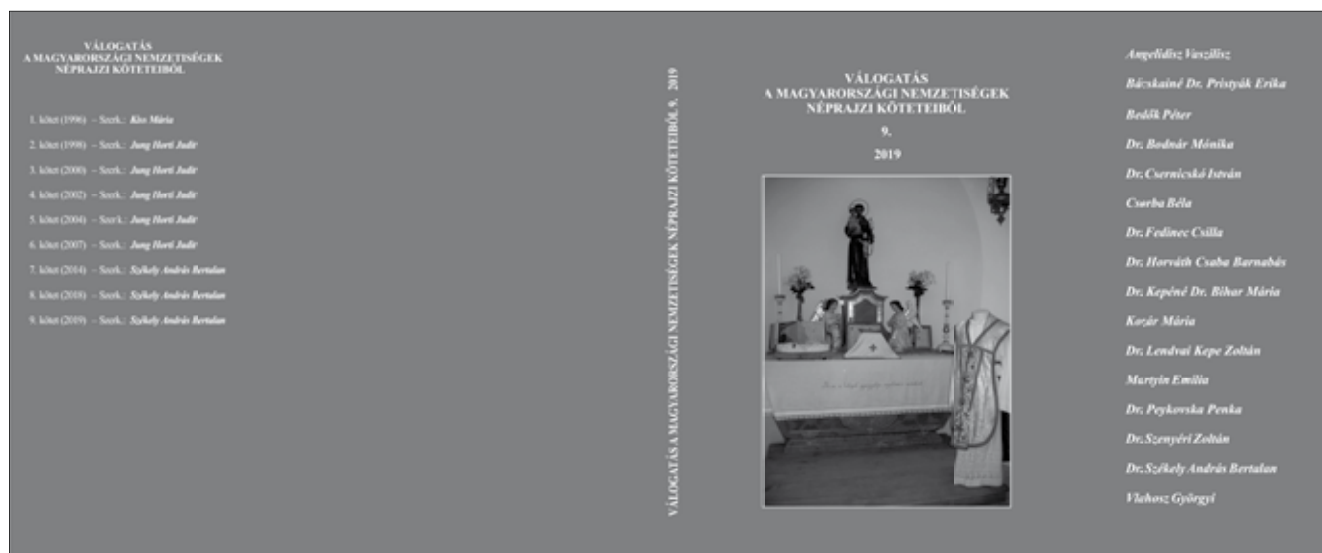

Csiri bácsi haza vágyott,
A macskája már nagyon hiányzott.
Egy percet sem gondolkodott
Nagyon gyorsan hazahúzott.
Érezte, hogy a szerencse
Ott lapul már a zsebébe.
Mert valóban ott ült Mázli.
Hazavitte Csiri bácsi.
Lucifer nagyon boldog volt.
Barátja lett a kis kobold.
Csiri bá' egész nap tett és vett.
Zenélt, faragott és festett.
Rájött, hogy ő az életbe',
Még annyi mindent szeretne.
Figyelte, mi teszi boldoggá,
Így döntött végül a szobroknál.
Készültek sorban az alkotások:
Békák, madarak és sárkányok.
Egész nap fűrt és faragott,
Arca boldogságtól ragyogott.
Aztán a szívének kedvesek:
Lucifer, Mázli is született.
Végül megalkotta saját magát,
Egy boldog varázsló remek szobrát.

Csiri bácsi eldöntötte,
Hogy még meg se ünnepelte
A nyugdíjba vonulását,
Orvosolja ezt a hibát.
Hatalmas nagy bulit csapott,
Mindenki meghívást kapott.
Még Morcos Harcos is betért,
Már nem morgott a kardjáért.
Lucifer Mázlival táncolt,
Csiri bá' meg arra gondolt:
Varázslás nélkül is lehet,
Barátokkal szép az élet.

Egy köszöntőkönyv margójára

A Magyar Néprajzi Társaság Nemzetiségi Szakosztálya elnöki tisztét 2004 óta betöltő **dr. Horváth Sándor** – aki a negyvenkét éve a Társaság tagja – 2019-ben érte el a hatvanadik életévét. **M. Kozár Mária** néprajzkutató ötlete nyomán ebből az alkalomból köszöntőkönyvet készítettek, amelyet a hazai nemzetiségek döntő többségével foglalkozó – zömmel az adott nemzetiségekhez tartozó vagy anyaországi – szakemberek összefogásával, 2020 februárjában az Országos Idegennyelvű Könyvtárban nyújtanak át az ünnepeltnek.

Horváth Sándor sokoldalú munkásságát – azon belül a néprajzi és kultúrtörténeti kutatásban, a felsőoktatásban, a nemzetiségi, regionális és keresztény civil közéletben, a határokon átnyúló kapcsolatokban, a honismereti mozgalomban, a sajtóban, de különösen a muzeológia területén folytatott tevékenységét – M. Kozár Mária, a Szlovén Tudományos és Kulturális Akadémia egyetlen hazai szlovén tagja mutatja be a kötetben. Az ünnepelt munkásságának nagy része múzeumi gyűjteményekhez kötődik. Muzeológusként, osztályvezetőként, igazgatóként dolgozott több múzeumban. Egy évtizedig a Vas Megyei Múzeumok Igazgatóságán megyei múzeumigazgatóként, jelenleg a szombathelyi Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum néprajzos főmuzeológusa, a Néprajztudományi Osztály osztályvezetője és a Vasi Skanzen intézményvezetője több, mint harminc éves szakmai tapasztalattal. Képesítése szerint néprajzkutató, szerb-horvát nyelv- és irodalomtanár, teológus-egyház történetész. Kutatási területe a magyarországi horvátok néprajza és története, a népi vallásosság, Nyugat-Magyarország néprajza és művelődéstörténete.

Dr. Horváth Sándor a Pro Ethnographia Minoritatum kitüntetés átvétele után, Eperjessy Ernő, Deáky Zita és Begovác Zsófia társaságában (2011)

Angelidisz Vaszilisz és Vlahosz Györgyi az általuk vezetett *A Görög Kultúráért Alapítvány*, a magyarországi görög örökség megőrzéséért végzett munkáját foglalja össze. Az Alapítvány közel két évtizedes fennállása alatt számos rendezvénnyel, kiadvánnyal büszkélkedhet, amelyek igen szűkös pályázati, illetve önkormányzati támogatással, ellenben rend-

Válogatás a magyarországi nemzetiségek néprajzi köteteiből 9.

Szerk.: Székely András Bertalan. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 2019., 214 oldal

kívül sok önkéntes munkával jöttek létre. Koncertek, táncelőadások, filmbemutatók, nyelviskola indítása jelzik az út első állomásait, amelyeket azután az *Agora* görög kisebbségi kulturális folyóirat elindítása, irodalmi estek, könyvkiadás követtek. Mindvégig a magyar és a görög kultúra szellemi összetartozásának képviselője, közös jellemzőinek felmutatása volt a céljuk. Éppen ezért tudományos gyűjtőmunkát és kiállítási tevékenységet is folytatnak.

Bácskainé dr. Pristtyák Erika geográfus, a Nyíregyházi Egyetem docense a nyíregyházi tirpákság hagyományaival és jelenkori értékteremtésével foglalkozik. A XVIII. század közepi újjátelepítés során ide érkező tót ajkú, evangélikus vallású, a bokortanyákat kialakító népesség leszármazottai napjainkra érték el, hogy identitástudatuk helyreállt, melynek köszönhetően a hagyományápolással is törődnek. A tanyák fejlődésében több szakasz figyelhető meg: A megtelepedés évtizedei és küzdelem a protestáns templomért (1753-1803), a bokortanyák megerősödése az iskolaalapításokkal 1865-ig, dinamikus fejlődésük az 1910-es évekig, majd a háborús évek utáni legmagasabb népességszám 1960-as években történt eléréséig. Hanyatlásuk az országos településpolitikának, az urbanizációs folyamatoknak, a falu- és tanyasorvasztásnak is betudható. 1990-re a lassan elnéptelenedő, az iskolák teljes megszűnését elősegítő infrastrukturális elmaradás már nem tűnt behozhatóknak.

A rendszerváltás időszaka után megkésve, egy évtizedes megtorpanással indultak meg a körükben is a változások. Agrárgazdasági és társadalmi megújulás figyelhető meg. Tanulmányában a tirpák szlovák identitású szakember napjaink szuburbanizációs és hagyomány-újraélesztő folyamatát vizsgálja.

Bedők Péter történész a vallás és identitás összefonódását vizsgálja a XIX-XX. századi Muraközben. A protestantizmus rövid térhódítását és a helyi földesurak katolizálását követően (1623, Zrínyi V. György) Légrád kivételével a teljes Muraköz katolikus többségűvé vált. Muraköz (Međimurje) a zágrábi püspökséghez (1852-től érsekség), azon belül pedig a bekcsényi főesperességhez tartozott. A nacionalizmus késő XVIII. századi megjelenését követően alapvető problémává vált, hogy az etnikailag majdhogynem teljesen homogén muraközi horvátság egyáltalán nem ismerte a magyar nyelvet, miközben közigazgatásilag a szűkebben értelmezett Magyar Királysághoz, azon belül is Zala vármegyéhez tartozott. Az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharcot követően a terület 1861-ig Horvátországhoz került, akkor azonban visszakerült Magyarországhoz.

A következő évszázadban az egyházigazgatási vita, különböző erősséggel folytatódott egészen az első világháborúig. A dualizmus kori magyar asszimilációs törekvésekkel szembeni legnagyobb ellenállást a muraközi horvát papok képviselték. Ők jelentős társadalmi szerepet tölthettek be az értelmiségi réteg hiányával küszködő helyi horvát közösségek életében, és erőteljesen felléptek a magyarosítás el-

len. A területet soha sem sikerült egyházigazgatásilag Magyarországhoz csatolni, a katolicizmus és a horvát nemzeti identitás összeforrt a Muraközben.

Dr. Bodnár Mónika néprajzos-muzeológus egy elnéptelenedő ruszin falu, Tornabarakony szakrális emlékeit veszi górcső alá. Tornabarakony a történeti Torna megye egyik kihálófélben levő helysége. Korábbi elnéptelenedését követően a XVII-XVIII. században görögkatolikus vallású ruszin telepések népesítették be. A falu rövid történetének ismertetését követően a helyi templom és szakrális kismélekek (keresztek, emléktábla, emlékmű, szobor, kápolna, a mezei oltár) kerülnek bemutatásra.

A falu a XVIII. században minden bizonnyal fatemplommal rendelkezett. A ma is álló görögkatolikus kőtemplom 1869-ben épült, felszentelése 1870. január 13-án történt. Ikonosztázt azonban csak bő száz évvel később, 1979-ben készítetttek. A szakrális kismélekek átlagéletkora mintegy 100 év, a legidősebb még a XVIII. századból származik, a legfiatalabbat 2013-ban állította a közösség. Többségüket többször felújították, újjáépítették az elmúlt évtizedek, évszázadok során. Ezek egyenkénti története a település történetének szerves része.

Dr. Csernicskó István beregszászi nyelvészprofesszor és történész kutatótársa, dr. Fedinec Csilla az ukrán-ruszin paradigma egy szeletét: a helyesírás kérdéskörét járja körül. A XIX. század második felében a Kárpátok két oldalán, azaz Magyarország északkeleti részén, illetve Galícia területén párhuzamosan ment végbe a nemzeti ébredés a ruszin (latinos változatban: rutén) lakosság körében. Az első esetben a többi Magyarországon honos kisebbséghez képest megkésített nemzeti ébredésről beszélünk, amely nem lépett ki a magyar történeti tér és kultúrkör kereteiből, megőrizve egy archaikus nyelvallapot. A második esetben központi gondolattá vált az önálló államiság megteremtése. Ennek a politikai követelésnek megfogalmazói ukránként azonosították magukat, s a nemzet- és államépítés egyik legfontosabb építőkövévé – a hasonló európai példáknak megfelelően – a sztenderd nyelv kodifikálását emelték. Az ukrán eszme fokozatosan államteremtő kohéziós erővé vált, a ruszin peremterületek pedig a szomszédos népek asszimilációs bázisává. A perem-központ paradigma nyelvi, nyelvpolitikai szempontú elemzése a szerzők tanulmányának tárgya. A nyelvhatár mind a mai napig nem azonos az államhatárokkal, így a jelenben is időszzerű kérdést feszegetnek.

Csorba Béla irodalmár és néprajzkutató, az Újvidéki Egyetem oktatója *Kossuth Šumadiában* címmel a szerbiai városban valójában nem járt magyar forradalmár politikusról az ott élők körében megmaradt képzeteket villantja fel. Kossuth Lajos személye meglepően mély nyomokat hagyott a szerb nép képzeletvilágában. A Magyarország kormányzójának menekülésével kapcsolatos történetek még a közelmúltban is érdeklődésre tarthattak számot a szélesebb közvéleményben. Annak ellenére, hogy

Kossuth sohasem járt Szerbiában. Az országhatárt Orsovánál lépte át, mind magát, mind kíséretét a török katonaság védelmére bízva, mégis máig tartja magát a vélekedés a magyar szabadságharc vezérének állítólagos šumadiai rejtőzködéséről. A délvidéki Temerinben élő szakember szerb és magyar nyelvű közlések alapján elemzi az ezzel kapcsolatos kortársi és újabb kori vélekedéseket.

Dr. Horváth Csaba Barnabás történész, politológus és keletkutató a legújabb kutatásait teszi közzé a magyar őstörténet interetnikus vonatkozásairól. Egy ausztrál szakfolyóiratban a közelmúltban angol nyelven megjelent tanulmánya alapján – röviden összefoglalja a finnugor nyelvek eredete kapcsán megfogalmazott következtetéseit, és a szkíta kultúrára, valamint a magyarság eredetére vonatkozóan ebből következő megállapításokat. A tanulmány a legfrissebb genetikai adatokat a régészeti és nyelvészeti adatokkal kombinálva igyekszik meghatározni az uráli nyelvcsalád földrajzi eredetét. Végeredményben azonban nemcsak az uráli nyelvcsaládot illetően jutott az eddigi elképzelésektől lényegesen eltérő következtetésekre: a magyarság eredete kapcsán is meglepő foratókönyv kezd kirajzolni.

Dr. Kepéné Dr. Bihar Mária és *dr. Lendvai Kepe Zoltán* szlovéniai néprajzkutatók a két nép közös értékei szempontjából mutatja be az alsólendvai Népújságban megjelent cikksorozatukat. A tanulmány az újságírás és a néprajztudomány a szlovéniai magyarság körében megvalósult több évtizedes szoros együttműködésének egyik megjelenési formájára összpontosít. A szerzőknek a szlovéniai magyarság egyetlen sajtótermékében, a Népújságban 2017 és 2018 között megjelent néprajzi ismeretterjesztő cikksorozatából válogat néhány írást, melyek a szlovén és magyar kultúra összefonódására mutatnak rá. A szerzőpárosnak az elmúlt tizenhét esztendőben több mint hatszáz tudományos-ismeretterjesztő írása jelent meg a lapban. A 2016 januárjától útjára indult Magyar Értékek Tárháza című rovat első két évadát a hungarikumoknak szentelték, az utolsó, 2018-as évadában pedig azokat a személyeket, kultúrtörténeti értékeket mutatták be, akik, illetve amelyek a magyar és a szlovén nemzet közötti interetnikus kapcsolat gyümölcsei.

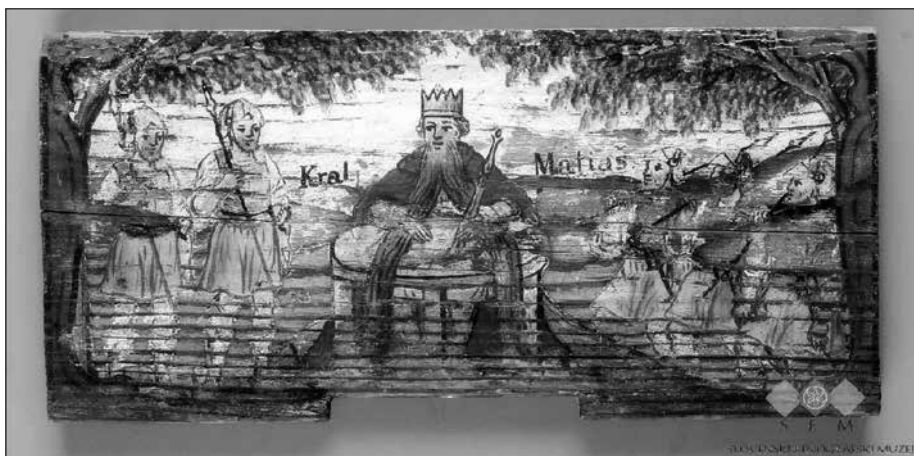
Martyin Emília hazai román néprajzkutató a karácsonyi kolindálás népszokásával foglalkozik a magyarországi románok körében. A naptári ünnepek különböző történeti korokból származó szokásokat, rítusokat, hiedelmeket foglalnak magukban. Az időjárás, a vegetáció változásához, a mezőgazdaság munkafázisaihoz kapcsolódó kereszténység előtti ünnepek hagyományaira ráakódtak a keresztény egyházi ünnepek, így egy-egy ünnep hagyományanyaga egyaránt tartalmaz ősi világi és vallási elemeket.

Ezek közé sorolhatjuk a kolindálást, a románok legelterjedtebb és legkomplexebb szokását is, mely Románia szerte ma is élő hagyomány vagy eredeti, vagy a hagyományörző együttesek által újjáélesztett formájában. A magyarországi románok településein a vallásos tartalmú kolindák maradtak meg leginkább. Ennek magyarázata lehet, hogy a szokás visszaszorulása után a karácsony előtti kisbőjt időszakában ezeket még napjainkban is éneklék a templomi szertartások keretében.

Dr. Peykovska Penka néprajzkutató, a Bolgár Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének kutatója a magyarországi bolgár kertek és kertészek viszonyait tanulmányozta az 1930-as években. A bolgárkertészek XX. századi bevándorlása Magyarországra Bulgária szempontjából a legfontosabb nemzetközi gazdasági migrációk közé tartozik. Annak ellenére, hogy mint emberi erőforrás a külföldi állampolgárok munkaereje általában nem játszott fontos szerepet a korabeli magyar gazdaságban. A keresőknek csak egy százalékát jelentették – ennél

Karácsonyi kolindálók
Pusztatoottlakán napjainkban
(Martyin Emília felvétele)

Mátyás király emléke
a szlovén néphagyományban
(népi falestmény)

nagyobb volt az arányuk, felülreprezentáltak voltak a napszámosok, kereskedők, iparosok és cselédek között (2%). 1930-ban a bolgárkertészek koncentrációs mutatója viszont a kertészet gazdasági ágazatában az összes foglalkoztatott 10,6 %-át tette ki.

A tanulmány vizsgálja a bolgárkertészkedés fejlődését Magyarországon az adott időszakban, miután a gabona világpiaci árának zuhanása közvetve lendületet adott a zöldségtermesztés fejlődésének. Az elemzés tárgyát a magyarországi bolgárkertészek munkavállalási engedélyei képezik. Az ilyen jellegű források fényt derítenek a bolgárkertészet magyarországi területi megoszlására, az egyes települések kertjeinek pontos elhelyezkedésére, méretükre, a magyar munkavállalóknak a bolgárkertészkedésben való részvételére. Ezek mellett rámutat a bolgár rendszerű magyar kertek, valamint az azokban dolgozó bolgárkertészek létszámára, társadalmi szerkezetére, migrációjuk kiindulópontjaira, arra hogy milyen módon vándoroltak be, hogyan szervezték munkájukat. A fent említett forrásokból származó információ tanulmányozása alapján pontosítja, hogy mekkora volt a bolgárkertészkedés aránya és jelentősége Magyarországon a két háború közötti időszakban.

Dr. Szenyéri Zoltán történész, kutatótanár a Dombóvár környéki települések német nemzetiségű lakosságának létszámváltozását vizsgálta. Tizennégy helység németiségének 1949-2011 közötti lélekszámát tekintette át. A tolnai németiség térségbeli megmaradását elősegítette, hogy tömbszerűen helyezkedett el. A németek elleni megtorlás első hulláma 1944-1945 fordulóján, ezrek Szovjetunióba hurcolása volt. Az 1945. május 14-én megtartott pártközi értekezleten döntöttek a minél szélesebb körű kiszállításukról. Természetesen az 1945 augusztusában megtartott potsdami konferencia németeket érintő határozatai is kellettek ahhoz, hogy a tragédia kiteljesedjen. A kitelepítettek létszámát nehéz megállapítani, hiszen nem mindenhol maradtak fenn egyértelmű dokumentumok. Az 1949-1980 közötti népszámlálásokon mindig jóval kevesebben vallották magukat német nemzetiségűnek, mint amennyit a kutatók és a mindenkor kormányzat sejtettek. 1990-re a régi félelmeknek meg kellett szűnniük a németiség körében, de a hivatalos felmérés eredményei nem ennek ellenére mutattak lényeges növekedést. 2001-2011 között a bevallási hajlandóság összességében Dombóvár környékén is jelentősen nőtt, amit a kutatók sokféleképp értelmeznek.

Dr. Székely András Bertalan művelődésszociológus, nemzetiségkutató a vallás és a hazafiság folyamatosságáról értekezik az erdélyi magyarörmények önazonosságával összefüggésben. Középkori előzmények után a hagyomány szerint 1672-ben Moldvából és Galíciából érkezett az általuk jól ismert szorosokon az első nagyobb örmény csoport Erdélybe, amelyet többéves folyamatként kell értelmeznünk. Apafi Mihály fejedelem jó szívvel fogadta, majd Besztercén, Gyergyószentmiklóson, Csíkszépvízen,

A csíkszépvízi örmény temető (Sz. Opre Mária felvétele)

Görgényszentimrén, Petelén, Marosfelfaluban, Kantán, valamint saját ebesfalvi birtokán letelepítette őket. 1680-ban olyan privilegiális szabadságlevelet adott nekik, hogy bizonyos gazdasági szolgáltatások ellentételezéseként egész Erdélyben szabadon folytathattak kereskedést. Sokan közülük egyszerre voltak iparosok és kereskedők. Az örmények saját *companiáját* az autonómia sajátos formájaként kell értelmeznünk. Később az általuk kiépített Szamosújvár és Erzsébetváros vált még jelentős központjukká.

A következő évszázadokban kibővültek a csoportjogaik: a XIX. századtól már választójoggal rendelkeztek, képviselőik volt az erdélyi országgyűlésben, és közigazgatási állásokat is betölthettek, birtokokat vásárolhattak. Jelentős közéleti, katonai és kulturális, tudományos személyiségeket adtak az országnak. Oly mértékben beilleszkedtek, integrálódtak az erdélyi, majd a magyarországi társadalomba, hogy azzal teljes mértékben azonosulni tudtak úgy, hogy az identitásukban máig egyidejűleg van jelen az örmény származás és a magyarsághoz tartozás tudata. A szerző a tanulmányában a táj és az örmény katolikus vallás összefüggéseinek vizsgálata során, e nép hitbéli szilárdsága és magyar patriotizmusa egymást erősítő tényeit fejt ki.

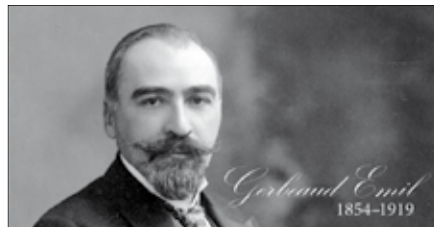
A vázolt tematika jól szemlélteti, hogy a néprajz mellett a különböző társdiszciplínák szakemberei a maguk sajátos szemléletével erősíthetik a nemzetiségtudományt. A Horváth Sándor tiszteletére összeállított könyv írásainak gyakorlatilag mindegyike új, ez alkalomra készült dolgozat, így a hagyomány szerint, a válogatáskötet nevet megtartva – nem először – eredeti alkotásokkal gazdagítja hazai kisebbségkutatást. A kiadványt „A magyarországi nemzetiségek néprajza” sorozatot kilencedik éve főszerkesztőként is jegyző Székely András Bertalan szerkesztette. Köszönet a megvalósítás lehetőségéért a tizenhat szerzőnek, a támogató *Miniszterelnökségnek*, az ötletgazda, egyben szaklektor M. Kozár Máriaának, a műszaki szerkesztő Máté Györgynek, a fordító Gergely Eszternek és a kötetet magas színvonalon kivitelező debreceni Kapitális Nyomdának.

Gerbeaud és a zserbó

A híres cukrász családnevét nemcsak a rangos pesti cukrászda, hanem – magyaros átírással, csupa kis betűvel – a maig közismert és kedvelt sütemény is őrzi. Gerbeaud Emil (Èmile Jean Antoine Gerbeaud – a szerk.) a Genffel határos svájci kisvárosban, Carouge-ban született, 1854-ben. Felmenői mind cukrászok voltak, így már gyerekkorától ebben a szakmában nevelkedett. Inaséveit Nyugat-Európában, német, francia és angol földön töltötte, első saját üzletét 1879-ben, a francia Saint Étienne városában nyitotta meg. A tőle másfél évtizeddel idősebb neves pesti cukrász – Kugler Henrik – párizsi útja során, 1882-ben ismerte meg. Két évvel később az ő hívására települt át feleségével a magyar fővárosba. Hitvese – a szintén svájci Ramseyer Eszter – egy genfi csokoládégyáros családból származott, így az első perctől kezdve a magánéletben és a szakmai kiteljesedésben is legfontosabb támaszának bizonyult. Gerbeaud-ék döntésében Kugler európai hírneve és kapcsolatrendszere mellett a magyar munkaerő, illetve a friss magyar termékek (tojás, tej, vaj, liszt stb.) olcsósága is szerepet játszott.

A Kugler-Gerbeaud társulás sikerre volt ítélve. Kugler honosította meg Magyarországon a mignont, ami jó időre kuglerként köznevesült, Gerbeaud pedig Pesten is népszerűvé tette a párizsi krémes és vajás süteményeket, sokféle pralinét s pasztillát is. Újítása volt a macskanyelv és a konyakos meggy, amelynek diadalútja világszerte maig tart. Kugler 1870-től működött a Gizella téren (ma Vörösmarty tér) a „Kugler Henrik cs. és kir. udvari czukrászda” cégtábla alatt, amint azt korabeli látképek ábrázolják a sarokház körül sétáló párokkal, családokkal, az épület előtt álló „Kugler” feliratú áruszállító lovaskocsival. Gerbeaud egyedüli tulajdonossá válása után „Kugler Henrik utóda Gerbeaud” lett a hivatalos elnevezés, amely 1908-ban azt új vállalkozási formára utaló „Rt.”-vel is kiegészült. Ovális emblémájuk a „Kugler GERBEAUD Henrik” volt.

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum a nagy cukrász halálának centenáriuma kamaratárlattal emlékezik a cégre és az alapítókra. A vitrinekben kézzel írott, francia nyelvű terméklíretek sorakoznak, fekete fedelükön „Fruits – Maison Kugler” (Gyümölcsök – Kugler Ház) vagy „Étude de Cacaos Kugler” (Kakaó-tanulmányok Kugler) aranyozott címekkel. Az ábrák között krumpliszások, gombás kosarak és boroshordók is felbukkannak. A korabeli metszeten felismerhető a mai, hagyományörző enteriőr, ám az előkelő hölgyek széles karimájú, tornyos kalapot hordanak, darázsderékkel

Gerbeaud Emil
mellképe

(Fotó: MKVM archívum)

feszengenek földig érő szoknyában, az urak pedig frakkot és cilindert viselnek. Az elegáns közönség körében olykor az uralkodócsalád tagjai és arisztokraták mellett politikusok, gazdag gyárosok, kereskedők, bankárok egyaránt feltűntek. Világhírű művészek – köztük Liszt Ferenc – is többször megfordultak itt. A kéziratos francia menükártyák szegélyét rokokó virágfüzéreket tartó angyalok díszítették, de nemcsak erre, hanem a csomagolásra is sokat adtak.

Neves iparművészek tervezték a csomagolópapírokat, a karton díszdobozokat a bádogszelencéket, a fedeles skatulyákat. „Cacao por” barna alapon arany betűkkel és középkori páncélos lovassal, „Thé Impérial” vajszínű mezőben zöld tealevél mintasorokkal, „Thiergarten” cirkuszi porondon zenélő állatokkal, „Les Maltaises” tengerparti idill népviseletes parasztpárral – böngészhetjük a feliratokat, képeket. A díszítő ábrákön akad még rokokó társaság a parkban, de fapapucsban, főkéntben, matrósapkában játszadozó holland gyerekcsoport is. A fővárosi látképek között felfedezhetjük a millenáris „Ős-Buda várát” vagy a „Pastilles du Parlement” elnevezésű terméken az Országház árnyrajzát. Népes tárgycsoport a virág formájú változatok részlege, így a „Pastilles á la violette” lila ibolyákkal ékes, a tarka árvácska önmagáért beszél. A rózsaszín dobozka gobelinnel, gyöngyhímzéssel, netán vert csipke technikával készültek a minták (az utóbbi a „Pastilles chocolat fondantes” terméket borította). A kerek kartondobozokat aranszálas paszománttal szegélyezték, oldalukat brokáttal vonták be. A konyakmeggy találó ötlettel, fekete selyemre festett japán cseresznyevirággal és arany bojtal díszített ovális dobozba került. A keleties ihletésű stíluskategóriában felfedezhetünk még stilizált törökös úríhímzést és népies vadvirágokat is búzakalással. Az újabb termékek csomagolásai között tallózva, a lila tónusú Sissi-portré mellett Gerbeaud szakállas arcmása kelti fel a figyelmet, de a nyelvüket nyújtogató bájnegédes cicák a „Langues de Chat” macskanyelvs dobozán is emlékeztetnek. Az ironia is helyet kap: a kerek márványasztalra könyöklő hölgyek pletykálgatásának zsánerjelenete révén, könnyed karikatú-

Díszdobozok virágos mustrával, Kugler-Gerbeaud páros felirattal

(Fotó: MKVM)

ra modorban... Az eklektikus múltidézt kétkarú réz kínáló teszi teljesebbé, szőlőgírlandos talppal. Akantuszleveles ágain fodros peremű üveg tányérok állnak, bennük macskanyelv és konyakmeggy halmokkal. A fehér porcelántányér szélén, a palmetta-motívumos koszorúban feltűnik a jól ismert, kétnevű embléma.

Már az 1885-ös Országos Kiállítás díszoklevele jelezte a szakma elismerését. Gerbeaud két évvel a betelepülése után, 1886-ban csokoládéüzemmel bővítette tevékenységét. Az elnyert díjak, érmek koszorújában a később gyárrá fejlesztett üzem képével egy postai levelezőlap népszerűsítette – „Kugler Henrik utóda Gerbeaud csokoládégyára Budapest” felirattal – a céget. Az 1896-os millenniumi kiállításon a vállalkozás a régi királyi pavilont bérelte ki „Pavillon Royal Gerbeaud” névvel, így a Városligetben is fogadni tudta, majd azután is hosszú esztendőkn át szolgálta illusztris vendégeit. Az ezredévi ünnepségig folytatott munkássága elismeréseként aranyérmet kapott és a Ferenc József-rend kitüntetését is elnyerte. Mivel termékei a világ távoli tájain is egyre inkább elterjedtek, úgy az 1898-as brüsszeli, mint az 1900. évi párizsi világkiállításon bevásárolták a nemzetközi bíráló bizottságba. Párizsban a francia becsületrendet is átvehette. 1905-ben, amikor üzlettársa elhunyt, Gerbeaud már négy telephellyel rendelkezett Budapesten: a Gizella tér 7-ben és a belvárosi Kossuth Lajos utca 20. alatt cukrászdája és irodája működött, csokoládégyára az ugyancsak belvárosi Duna u. 1-ben üzemelt, a Városligetben pedig – a már említett – Royal-pavilon várta a vendégeket. Mindezeket fenntartva, terjeszkedett tovább a kettős monarchia Adria-parti területein is. 1909-ben megvásárolta a fiumei csokoládégyárat, a népszerű Abbázia (ma Opatija) mediterrán üdülőhelyén pedig cukrászdát nyitott.

A Gerbeaud házaspár magyarországi üzleti tevékenységének negyedszázados évfordulóján a Buda-

pest Székesfővárosi Cukrászok és Mézeskalácsosok Ipartestülete nagyszabású ünnepséget rendezett. Ezen száznál többen, köztük arisztokraták, udvari és minisztériumi tanácsosok, hivatalnokok, újságírók és a cég alkalmazottai vettek részt, amelyről külön albumot adtak ki. *Fémes Beck Vilmos*, a neves szobrászdinasztia sarja, réz emléklakettet készített a házaspár profil-portréjával, alatta ezzel a szöveggel: „1884-1909 / Gerbeaud Emil és neje / 25 éves munkálkodásának emlékére szeretettel ajánlják / Margit, Olga, Marie”. Pályatársaik és vendégeik mellett beosztottaik is tisztelték, szerették őket. A családias légkör dokumentuma 1912-ből egy két nyelvű „Zeugnis-Bizonyítvány”, *Tetl Mária* felíró részére, aki kifogástalan magaviselete és szorgalma által, teljes meglegedésünket kiérdemelte. Távozás saját kérelmére történt”. A cég bemutatott éves üzleti jelentései szerint a bevételek egészen az első világhé- gésig folyamatosan növekedtek.

A népszerű portrészobrász, *Stróbl Alajos* – a műtermi dokumentumfotók szerint – tisztí egyenruhát viselt, miközben 1918-ban Gerbeaud Emil mellszobrát mintázta. Modellje hanyag eleganciával, kigombolt ingnyakában lazán átvett kendővel ült előtte. Miközben ezt a patinázott bronzpéldányt a múzeum őrzí, a feleségéről egyidejűleg készült mellszobor eltűnt vagy végleg megsemmisült. A világháborúval és a Monarchia összeomlásával járó problémákat (áru- és nyersanyaghiány, bér- és áremelkedés stb.) a cég megszorításokkal s korlátozásokkal átvészelte. A határokon túli veszteségeket, valamint az 1918-as forradalom és a kommün okozta károkat nehezebb volt kiheverni. Gerbeaud súlyosan megbetegedett, s végül rövid szenvedés után, 1919. november 8-án, hajnali 3-kor elhunyt. Temetésére a Kerepesi temetőben (ma: Fiumei úti sírkert) nagy tömeg gyűlt össze, nyughelye máig ott található.

Az óbudai Korona tér 1. sz. alatt megtekinthető kamarakiállítás április 5-éig látogatható.

W. I.

A Gerbeaud-cukrászda belseje (korabeli metszet) MKVM-archívum

Kihűlt világ

Farkas István (1887-1944) művészete

Ezzel a címmel látható kiállítás a Magyar Nemzeti Galéria földszintjén március elsejéig. Farkas István a két világégés közötti modern festészet egyik legeredetibb alkotója volt, akinek tehetségét a korabeli francia és hazai műkritika egyaránt elismerte. Kolozsváry Marianna kurátor a tőle megszokott alapossággal százhetven alkotást válogatott össze öt külföldi és tucatnyi hazai gyűjteményből, a címszerplő és kortársai munkásságából. Miközben a festő magánélete és életműve egyaránt élénk tárul, így a nemzetközi kontextusba is szervesen beágyazódik.

Noha Wolfner István néven – a híres Singer és Wolfner könyvkiadó társtulajdonosának fiaként – a „napos oldalra” született, sorsa tragikusan alakult. Édesanyját ötévesen elvesztette, zsarnoki természetű apja viszont (akit ő egyenesen szadistának nevezett) a testi-lelki bántalmazásig terjedő szigorral nevelte. Miközben fikarcnyi érzelmet nem pazarolt rá, minden anyagi lehetőséget megadott az idegen nyelvek tanulására (német, francia, angol), a hegedülésre, festésre, lovaglásra és teniszezésre. A szülői ház szoros baráti köréből olyan neves egyénisé-

gektől kapott jó szót és tanácsot, mint Mednyánszky László – aki rendszeresen magával vitte „festészeti csavargásaira” –, Lyka Károly művészettörténész, a Művészet folyóirat vezetője és Herczeg Ferenc író, a korszak népszerű lapja, az Új Idők főszerkesztője. Apja a Nemzeti Szalon alapítói közé tartozott. Fia már 1914-ben, gimnazistaként szerepelt itt két képevel. Érettségi után előbb a nagybányai művésztelep nyári kurzusán, Ferenczy Károlynál tanult, aztán Fényes Adolf budapesti műtermében, majd a Képzőművészeti Akadémián Ferenczy osztályában. Münchenben Melchior Kern szabadiskolájában és a párizsi Académie de la Palette-ben folytatta a tanulmányait. A későbbi „Párizsi iskola” tagjai közül Fernand Léger és Marc Chagall is volt tanulótársa, műteremszomszédja pedig Rainer Maria Rilke és Bölöni György. Ekkoriban kubista képeket festett, amelyekről csak két fekete-fehér műtermi fotó maradt fenn. 1914-ben, az első világháború kitörésekor, ellenséges ország állampolgáraként, mindenét hátrahagyva kényszerült távozni. Apjának akart bizonyítani akkor is, amikor – erőszakától irtózó természete ellenére

Farkas István:
**Szirakuzai
bolond**
(1930)
tempera, fa
(Szépművészeti
Múzeum – MNG)

– 1915-ben önként jelentkezett a Monarchia hadseregébe. Ekkor magyarosította nevét hivatalosan. Tiszti iskolát végzett, és tényleges katonai szolgálatot teljesített több arcvonalon is, mígnem olasz hadifogságba került, ahonnan egy év után, 1919-ben szabadult. Hadi érdemeit több kitüntetéssel is elismerték.

1920-ban olaszországi és tiroli tanulmányútra ment. A következő évben együtt dolgozott Nagy Istvánnal Dömsödön és Balatongyörökön, s akkor fedezte fel életre szólóan a „magyar tenger” varázsát. 1924 őszén nyílt első gyűjteményes tárlata az Ernst Múzeumban 117 képpel, majd miután feleségül vette a szintén festőművész Kohner Idát – báró Kohner Adolf bankár és műgyűjtő leányát – Párizsba költöztek. Ottani tárlatokon szerepeltek együtt, rendszeresen közölték munkáik reпрóit, a Montparnasse-on béreltek műtermet, ahol francia fotográfusok mellett André Kertész is készített felvételeket. Fontos technikai váltás volt Farkas művészetében, amikor az olajfestékről áttért a temperára, a vászonról a simára csiszolt, gipszszel bevont falemezre. A bohémvilág felkapott kávéházai – a Le Dôme és a La Rotonde – törzsvendege lett, a nyarakat családjával Barbizonban, illetve a dél-francia tengerparton töltötte. Egyre gyarapodó baráti köréből André Salmon költőt, esztétát annyira megihlették legújabb képei, hogy tíz szabadverset írt róluk, amelyek a Correspondances (1929) című reprezentatív mappában a reпрók mellett jelentek meg. Farkas István a velencei biennálén is szerepelt. Sikeres párizsi tárlatáról francia és belga lapok egyaránt elismeréssel írtak, aztán Brüsszel, Ostende és Németország következett, továbbá amerikai társas kiállításokon is részt vett. Apjának 1932-ben bekövetkezett halála után kénytelen volt hazaköltözni, és átvenni a kiadócég vezetését. Az év februárjának végén gyűjteményes kiállítása volt az Ernst Múzeumban 130 művével, amelyet 1936 elején ugyanott újabb bemutatkozás követett 127 alkotással (olaj és tempera, akvarell és rajz vegyesen). Szerteágazó elnök-vezérigazgatói teendői egyre jobban lefoglalták, de továbbra is rendszeresen „ingázott” Pest és Párizs között. A két fővárosban párhuzamosan épült karrierje: előbb odakinn Salmon publikált könyvet róla, majd itthon Nyilas-Kolb Jenő az Ars Hungarica sorozatban. 1935-ben a Munkácsy-céh tagja lett. 1937-ben a székesfőváros megvásárolta Virágcsendéletét.

Egy érdekes szakmai sajátosság (részben zárkózottságával, részben szokatlan társadalmi státuszával magyarázható), hogy a tárlatokon vele együtt szereplő művésztársai nem tekintették egyenrangúnak. A Szinyei Társaság például sosem hívta meg a tagjai közé. Még 1938 júliusában sem, amikor pedig Kertben című képe elnyerte az általuk oda ítélt Nemes Marcell-díjat. A Gresham-kör sem keresett vele kapcsolatot. A zsidótörvények miatt 1938-tól nem engedélyezték a Magyar Művészet további megjelenését, 1941 végétől pedig kiadójából el kellett bocsátani zsidó munkatársai egy részét, és meg kellett szüntetnie a zsidó írók foglalkoztatását. 1944 februárjában még szerepelt az Új romantika tárlatán. Már-

cus idusán a budapesti francia követség kulturális attaséja figyelmeztette a németek megszállási tervére, de ő nem akart elmenekülni. A végsőig bízott védettségében, ugyanis 1938-ban igazolást kapott arról, hogy első világháborús harcvonalbeli szolgálataiért Károly-csapatkereszt viselésére jogosult, 1939 végén pedig ugyanezekért a hőstettekért a kivételezett zsidók közé sorolták. Nemsokára azonban távoznia kellett saját cége éléről is. 1944. április 5-én saját kezűleg varrta fel a sárga csillagot. Április 15-én a Sajtókamara főtitkára félszáz zsidó újságíró nevét adta ki a németeknek. Azonnal jelentkeznie kellett a volt rabbiképző Röck Szilárd utcai épületében berendezett kiségitő toloncházban, ahonnan később a kecskeméti téglagyár gyűjtőtáborába vitték. A kiállítás utolsó, üres termének közepén olvashatók a sebtében ceruzával írt, kétségbeesett segélykérő levelei és cetli-töredékei. Családtagjai és befolyásos barátai minden tőlük telhetőt megtettek a megmentéséért, sorra kilincseltek a magyar és német illetékeseknél. A nyolcvanegy éves Herczeg Ferenc személyesen ment audienciára a kormányzóhoz is, ám a fogolyszállító vagonok és szerelvény-részek hol véletlen, hol téves összevissza csatolásai nyomán, június végén az osztrák Strasshof némileg enyhébb lágere helyett Kassán keresztül Auschwitz-Birkenau haláltáborába jutott. Ott aztán rögtön a gázkamrába irányították. A Horthy Miklós által kinevezett Sztójay Döme miniszterelnök „Mentesítő okiratát” csak két hónappal később keltezték...

Az életrajzi adatok a képek témáira és keletkezésük idejére is utalnak, így feleslegessé teszik részletezésüket. Az egységesen szürke falmezőkön jól érvényesülnek a száraz, áttetsző színtónusok, egy sorozatnál ezt még fehérre mázolt rámaikkal is fokozzák, Farkas eredeti szándékai szerint. Arasznyi fekete-fehér vázlatok nemcsak a vitrinekben sorjáznak, hanem a világító boxokban is váltakoznak szüntelen filmvetítéssel kombinálva. A festményeken párhuzamosak: a francia és magyar helyszínek a párizsi vendéglők teraszaitól a városligeti kerthe-lyiségekig, vagy a Rivierától a Balaton-partig, de ritka kivétel a konkrét címadás, mint a Szirakuzai bolond (1930) temperával vagy a Szigligeti hegyek (1937) olajjal festett falemezen. Sokkal gyakoribb a rejtélyes kalapos, szemüveges, kesztyűs, sétatálcás alakokhoz és elmosódott kísértetekhez jobban illő, általános fogalmazás, pl. 1931-ből a szinte teljesen néptelen „Naplemente” (Alkony) a végtelenbe vezető úttal. Vagy ott „A dombon” (Dombtetőn) a semmibe vesző lépcsősorral, meg a „Vörös asztal” háttal ülő nője és álló férfiája, az 1934-es „Vihar után”, valamint a „Végzet” egymásba karoló emberpárja, de emlékezetes 1941-ből a „Háborús emlék” távlati tája is. Az „Azt mondta” befejezetlen állítása, illetve a „Történt valami?” őszi csendéletének nyitva hagyott kérdése összecseng a talányos „Vége” velünk mereven szembe néző, idős és fiatal férfi mellképével...

Wagner István

Farsangi finomságok

Két böjtös időszak, az advent és a nagyböjt, két keresztény ünnep, a karácsony és a húsvét közé ékelődik a farsang, a maga pogány gyökerű szokásaival. A vízkeresztől hamvazószerdáig tartó időszak a bőségről, vidámságról szól. Nem csoda, hogy az emberek olykor kicsapongóan áldoztak a kulináris élvezetek oltárán, amikor egyébként komolyan vették a böjtöt, megtartották az egyházi előírásokat. De nemcsak a jóllakásért ettek-ittak, mulatoztak, a sok étel elfogyasztása a termékenység- és terményvárászló hiedelmek szerint a következő év bőségét volt hivatott biztosítani. A zsíros, húsos ételek, zsírban sült édességek büntetlenül nyújtottak időszakos kalóriatöbbletet a rákövetkező szűkös hetek előtt. Bálok, lakodalmak, disznóvágás – a farsangi hetek jellegzetes eseményei voltak akkor, amikor az emberek mindennapi tevékenységét közvetlenül befolyásolta a természet körforgása és a vallási élet. Mára elhalványult ez a háttér, ettől függetlenül szívesen részt veszünk egy-egy disznótoros vacsorán, kicsik és nagyok jelmezbálgáról nem maradhat el a farsangi fánk, és ha ellátogatunk a hazai farsang legnagyobb, leghangosabb rendezvényére, a mohácsi busójárára, belekóstolhatunk a környék nemzetiségeinek ételeibe is. Összeállítottunkban farsangi finomságok receptjeit gyűjtöttük össze, érdemes kipróbálni őket, jó étvágyat kívánunk hozzájuk!

Savanyú becsinált leves

Hozzávalók: 40 dkg sertéshús, 2 dl tejföl, 2 tojássárgája, 10-10 dkg sárga- és fehérrepa, 5-5 dkg zeller és karalábé, egy csokor petrezselyem, 1-2 evőkanál zsír, ecet és só.

A kisebb kockákra vágott sertéshúst kevés zsírban megpirítjuk, majd megsózzuk, és felengedjük körülbelül 1,2 liter vízzel. Amikor a hús félig puhára főtt, hozzáadjuk a felkockázott zöltségeket, a vágott petrezselymet, és puhára főzzük. Ezután a levest levesszük a tűzről, és belekeverjük a tojássárgájával elhabart tejfölt, végül pedig kevés ecettel enyhén savanykásra ízesítjük.

Sváb disznótoros savanyúmártás

(Sauere Brei, Sauerpri, Schlaht pri)

Hozzávalók: 40 dkg oldalasvág, 40 dkg comb, 40 dkg máj, 2 vese megtisztítva, kiáztatva, 1 szív, 2 nagy hagyma, 2-3 babérlevél, csipet pirospaprika, zsír, liszt, só, a tálaláskor ecet, esetleg tejföl.

Felkockázzuk a vesét, szívet, májat és a kétféle húst. Evőkanálnyi zsíron megdinszteljük az apróra vágott hagymát, rátesszük a vesét, a szívet és a húsokat. Kétszer-háromszor átforgatjuk, pirítjuk. Sózzuk, és egy csipet pirospaprikával meghintjük. Kétszer annyi vízzel öntjük fel, mint amennyi a hús mennyisége. Lassan rotyogtatjuk. Ha félig megfőtt, beletesszük a májat is. Amíg a hús megpuhult, elkészítjük a rántást. Négy-öt evőkanál lisztből és zsírból sötétebb, „vastag” rántást kavarunk. A megfőtt húshoz lassan hozzákeverjük a rántást, és jól összeforraljuk. Tálaláskor pici ecettel ízesíthetjük.

Cserepes csülkös babgulyás

Délszláv eredetű étel, valaha kukta gyanánt szolgált a lefedett cserépedény: ott lehetett hagyni, miközben készült az étel. A földeken dolgozó emberek

feltették a füstölt hússal ízesített babot egy agyagedénybe, és tüzet gyújtottak mellé. A cserépfazék a tűzzel nem érintkezett, csak a hő melegítette fel annak tartalmát. Kukorica vagy szőlő kapálása közben olykor raktak a tűzre, megkóstolták az ételt, közben folytatták a munkát. A cserépedény sokáig tartotta a meleget, így még később is meleg ételt lehetett enni. A mohácsi busójárást egytálétele, amit otthon is elkészíthetünk szabadtűzön téli kerti partik alkalmából vagy cserépedényben a sütőben, de akár kuktában is.

Hozzávalók (hat fő számára): fél kg füstölt sertéscsülök, 15 dkg fejtett bab, 10 dkg lángolt kolbász, 3 db burgonya, 3 db sárgarépa, 2 db fehérrepa, 1 fej vöröshagyma, 1-1 db zellergumó, karalábé, paprika, paradicsom, 2 gerezd fokhagyma, 2 evőkanál fűszerpaprika, paprikakrém, gulyáskrém, valamint petrezselyem, zellerlevél, köménymag, babérlevél és szemes bors ízlés szerint. A csipetkéhez 1 tojás, 2 evőkanál liszt.

A cserépedénybe alulra tesszük a csülköt, kolbászt, aztán az előző este beáztatott babot, a feldarabolt zöltségeket és fűszereket. 3 liter meleg vízzel felöntjük, odatesszük a tűz vagy parázs mellé, illetve betesszük a sütőbe. Kb. két óra múlva ízesítjük a paprikakrémmel, gulyáskrémel, s ekkor adjuk hozzá a feldarabolt krumplit. Így még húsz percig rotyogtatjuk. Miközben forr, beleszagatjuk a galuskát. Sózni az összetevők miatt nem, vagy csak utólag, kóstolás után szükséges.

Sváb disznótoros töltött káposzta

Hozzávalók: 1 kg kolbászhús, 1 kg savanyú káposzta, 25 dkg rizs, 1 pohár tejföl, 2 fej hagyma, 2-3 gerezd fokhagyma, 2 babérlevél, 15-20 szem egész bors, 1-1 evőkanál zsír és liszt, 2 kávéskanál só.

A savanyú káposztát kimossuk, és egy nagy fazékba tesszük. A rizst puhára főzzük, lecsepegtetjük. A hagymát finomra vágva egy kanálnyi zsíron

üvegesre dinszteljük. Összegyúrjuk a húsmasszát, a rizst, a párolt hagymát, és vizes kézzel gyerekköül nagyságú gombócokat formálunk. A gombócokat beágyazzuk a káposzta közé, felöntjük kb. 6 dl vízzel. Beletesszük a babérlevelet és a borsot, és lefedve, lassú tűzön mintegy két órán keresztül főzzük. A végén kiszedjük a gombócokat, és berántjuk a zsírból, lisztből és finomra vágott fokhagymából készült rántással. Visszatesszük a gombócokat, és még egyszer összeforraljuk. Tejföllel és puha kenyérrel forrón tálaljuk.

Részes csirke

Hozzávalók: egy csirke, 12 dkg füstölt szalonna, 8 dkg vaj, 3 dl fehérbor, majoránna, őrölt bors és só.

A megmosott csirkét kívül-belül megsózzuk, belsaját majoránnával, külső felületét borssal fűszerezzük. Az így előkészített csirkét magas falú tepsibe helyezük, leöntjük olvasztott vajjal, továbbá aláöntjük a fehérbort. Sütőben, letakarva pároljuk. Az elpárolgott bort szükség szerint pótoljuk. Amikor a csirke megpuhult, hajsálvékony szalonnaszeleteket borítunk rá, és ropogósra sütjük.

Disznótoros hájas pogácsa

Hozzávalók: 1 kg liszt, 60 dkg háj, 5 dl tej, 5 dkg élesztő, 4 evőkanál kristálycukor, 1 csapott evőkanál só, a kenéshez egy tojás.

A lisztet átszitáljuk (így könnyebb a tészta), és elkeverjük a hájjal. A tej egyik felébe a sót, a másik felébe pedig a cukrot és az élesztőt tesszük (a só soha nem tesszük az élesztőhöz). A tejet meglangyosítjuk. A lisztes hájhoz hozzáöntjük a sós és a cukros tejet, majd jól kidolgozzuk. Letakarva megkelesztjük. Amikor megkelt, átgúúrjuk. (Ez nagyon fontos!) Kinyújtjuk, éles késsel bevagdossuk a tetejét, és kiszaggatjuk. A pogácsákat megsodorjuk, tepsibe tesszük, és felvert tojással megkenjük mindegyiknek a tetejét. Előmelegített sütőben megsütjük.

Gibanica

Szintén a mohácsi sokadalom sós desszertje, de ismert édes (diós, almás, mákos, túrós) változata is, közös bennük a töltelék közötti rétestészta réteg.

Hozzávalók: 2 csomag réteslap, 25 dkg tehéntúró, 20 dkg fetasajt, 5 tojás, 3 dl tejföl, só, 1-1 dl tej és olaj.

Zsírral kikenünk egy kb. 26x40 cm-es tepsit. A fetasajtot és a túrót villával összetörjük, majd elkeverjük a tejfölt is. Egy másik tálba felütjük a tojásokat, beletesszük a sót, és egy evőkanál olajat. Kissé felverjük, és hozzáöntjük a túróhoz, majd jól átkavarjuk az egészet. Egy kis tálban elkeverjük az egy-egy deciliter tejet és olajat – ezt használjuk majd a réteslapok megkenésére. Nedves konyharuhára

helyezzük az első réteslapot. Megkenjük kenőtollal az olajos tejjel, és belerakjuk a tepsibe. Még két réteslappal megismételjük ugyanezt, így három lap lesz a sütemény alja. Ezután hat réteslapot darabokra tépegetünk, s a túrós töltelékkel felváltva a tepsibe rakjuk. A réteslapokat összegyűrgetve, csomókba rakjuk le, a töltelék pedig közé, alá és ráhelyezzük a tépett, gyűrött réteslapdarabkákat. A maradék három réteslapot egyesével megkenetjük a tejes-olajos keverékkel, és rárakjuk az egész tetejére, beborítva a töltelékes részt. Amikor az utolsó réteslapot is leraktuk, annak a tetejét is megkenjük az olajos tejjel, és 170 fokra előmelegített sütőben kb. 50 percig sütjük, hogy a teteje szép piros legyen. Még langyosan nagyobb kockákra vágjuk, és tálaljuk.

Leveles tepertős pogácsa

Hozzávalók: 70 dkg liszt, 40 dkg zsíros tepertő, 4 dkg élesztő, 2,5 dl tej, 2 kockacukor, 3 dkg só, 3 tojássárgája, 1 evőkanál ecet.

A tepertőt kétszer ledaráljuk, az ecettel összekeverjük, azután 20 dkg liszttel összegyúrjuk. Tányér alakúra, laposra formálva félretesszük. A langyos tejben az élesztőt két kockacukorral megfuttatjuk, az 50 dkg liszt közébe tesszük. Hozzáadjuk a három tojássárgáját, a sót, azután jó hólýagosra kiverjük, mint a rétestésztát. Tíz percre leborítjuk lábassal, azután kinyújtjuk vékonyra, két részben, tányér alakúra. A kettő közé tesszük a félretett, liszttel összegyúrt tepertőt. A szélét körülnyomkodjuk, negyedórát pihentetjük, kisujnyira nyújtjuk, újra hajtjuk még kétszer úgy, hogy közben mindig pihentetjük negyedórát. A harmadik nyújtás után két cm magasra hagyjuk, bevagdaltjuk, 3 cm átmérőjű szaggatóval szaggatjuk. Tojással megkenve, forró sütőben, erős tűznél sütjük.

Csörögefánk

Bár nálunk Hagyományok-Ízek-Régiók (HÍR) védjeggyel rendelkezik a forgácsfánk vagy herőce néven is ismert édesség, a kelt tésztából készült szalagos farsangi fánk mellett szerte Európában sok nemzet kedveli. A lengyeleknél *chrusty* vagy *faworki*, a bolgároknál *kukurini*, az ukránoknál *verhuni* néven fut a farsangi receptek között.

Hozzávalók: 35 dkg liszt, 5 tojássárgája, 1 kávéskanál cukor, kevés tejföl, csipet só, a sütéshez zsír vagy olaj.

A lisztet a tojássárgájával, a cukorral, egy csipet sóval és annyi tejföllel gyúrjuk össze, hogy nyújtható legyen. A tésztát négy részre osztjuk, majd nyújtjuk ki kb. 3-4 mm vastagra. Derelyevágóval 7-10 cm-es rombuszokra vágjuk, és az alakzatok közepét behasítjuk. A bevágáson áthúzzuk a rombusz egyik sarkát, így sütjük ki forró olajban vagy zsírban. Fahéjas porcukorral, esetleg lekvárral tálaljuk.

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 27. Heft 1.

In der ersten Ausgabe des Jahres stellen wir die Preisträger von „Preis für Minderheiten” vor, sowie berichten wir über den Gedenktag der Vertreibung der Ungarndeutschen, der in der Siedlung Mátyás im Komitat Fejér veranstaltet wurde. Das Nicolae Balcescu Gymnasium in Gyula feierte das 70. Jubiläum seiner Gründung, zu diesem Anlass wurden auch die Werke von rumänischen Künstlern ausgestellt. Am ersten Januarwochenende wurden in Pécs, im Kodály-Zentrum, die vor 25 Jahren gegründeten deutschen Minderheitenselbstverwaltungen im Rahmen der traditionellen Galaveranstaltung begrüßt, sowie wurden die Ehrennadeln überreicht. Im Interview mit dem serbischen Milán Rusz kann man über die Möglichkeiten und über die Hoffnungen der „in zwei Kulturen beheimateten Schauspieler” lesen. In der Rubrik JUBILÄUM stellten wir das vor 30 Jahren gegründete Forschungszentrum der Slowaken in Ungarn, sowie dessen erste Direktorin Anna Gyivicsán vor.

In der Rubrik AUSSTELLUNG erinnern wir uns an den vor 100 Jahren geborenen schweizerischen Emil Gerbeaud, der die berühmte Konditorei in der Innenstadt von Budapest gegründet hat, die bis heute als beliebtes Kaffeehaus gilt. Unsere Zeitschrift erscheint in der Faschingszeit, da dürfen die Fotos über den Maskenkarneval in Mohács, sowie die traditionellen Faschingsrezepte auch nicht fehlen.

Die Zeitschrift BARÁTSÁG erscheint zum nächsten Mal am 15. April.

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 27. No. 1

In the first edition of the year we are presenting the recipients of the Pro Minoritate award and we are reporting on the Memorial Day of the expulsion of Germans from Hungary, held in Mátyás, Fejér county. The Nicolae Balcescu Romanian Secondary School of Gyula held the 70th anniversary of its foundation and Romanian artists from Gyula exhibited their works on the occasion. On the first weekend of January the 25 year old German nationality self-governments were greeted with a traditional gala in Pécs at the Kodály Center and the Ehrennadel Awards were handed over. You can read about the possibilities and hopes of the bicultural actors” in an interview with the Serbian Milán Rusz. In our ANNIVERSARY column we are introducing the Research Institute of the Hungarian Slovaks, founded 30 years ago, together with its first director, Anna Gyivicsán.

In our EXHIBITION column we remember the Swiss Emil Gerbeaud, born a 100 years ago who built the downtown confectionery of the capital, still a hugely popular cafe. This issue comes out during the carnival season, so we are presenting a photo selection of the winter farewell ceremony of the Busó of Mohács and close our first issue with recipes of the carnival.

The next issue of BARÁTSÁG comes out on the 15th of April.

Lapzárta: 2019. január 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2020. április 15-én jelenik meg.

BARÁTSÁG

TARTALOMJEGYZÉK 2019

Címlapunkon közölt művek

- Glass, Ingo: Az alapszínek mozgása és alapszínek a térben
XXVI. évfolyam, 3. szám, borító 1
Ingo Glass objektjeiből
XXVI. évfolyam, 3. szám, borító 2
Hock Ferenc: Dunabogdány télen
XXVI. évfolyam, 1. szám, borító 1
Korniss Dezső műveiből
XXVI. évfolyam, 1. szám, borító 2
Szentandrassy István: Madonna – Tél
XXVI. évfolyam, 6. szám, borító 1
Szentandrassy István alkotásaiból
XXVI. évfolyam, 6. szám, borító 2
Szyksznian Wanda: Androméda
XXVI. évfolyam, 2. szám, borító 1
Szyksznian Wanda alkotásai
XXVI. évfolyam, 2. szám, borító 2
Szyksznian Wanda: -struktúrák- 5.
XXVI. évfolyam, 5. szám, borító 1
Szyksznian Wanda -struktúrák-
című sorozatából
XXVI. évfolyam, 5. szám, borító 2
Yengibarjan Mamikon: The refuge /
A menedék
XXVI. évfolyam, 4. szám, borító 1

Képriportok

- A tótkomlói szlovák iskola
70 éves jubileuma képekben
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9731. old.
- Blickpunkt 2019
XXVI. évfolyam, 6. szám, borító 3

- Elballagtak... a hazai nemzetiségi
gimnáziumok diákjai
XXVI. évfolyam, 3. szám, borító 4
- JELEN/LÉT – pillanatok
XXVI. évfolyam, 2. szám, borító 4
- Országos Nemzetiségi Rajz- és
Fotópályázat
XXVI. évfolyam, 3. szám, borító 3
Bajtai László: 25 éves a BARÁTSÁG
XXVI. évfolyam, 2. szám, borító 3
Blažetin, Branka és Balatinac, Stipan:
Dan Hrvata – Horvát Nap Baján
forrás: Hrvatski glasnik
XXVI. évfolyam, 6. szám, borító 4
Jantner László: Jubilált a Magyar
Foltvarró Céh
XXVI. évfolyam, 5. szám, borító 3
Somogyi Zsuzsanna: Ünnepe Acsán
XXVI. évfolyam, 4. szám, borító 3-4

Riportok, interjúk

- A DUNART.COM9 művésztelep
életéből
XXVI. évfolyam, 4. szám, borító 2
- Harmincnégy diák kapott
nemzetiségi tanulmányi
ösztöndíjat
forrás: MTI
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9797. old.
- Hatvanéves a német nemzetiségi
oktatás Gyulán
Megnyitották a jubileumi évet az
Implom József Általános Iskolában
fotók: Rusznák Csaba
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9802. old.

- Ruszin Búcsú Sajópálfalán
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9793. old.
- Tanösvények üzenete
forrás és fotók: LDU Presse
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9786. old.
- Történetek képekben
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9853. old.
- Várna, a kereszténység védőpajzsa
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9873. old.
- Balányi Klára: A szívem
az örményeké
Beszélgetés Krajcsir Piroskával
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9812. old.
- Balányi Klára: Az anyanyelv
a legszebb örökségünk
*Pedagógusnapi beszélgetés Kreisz
Erzsébet igazgatóval*
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9667. old.
- Balányi Klára: Barátság első látásra
*Beszélgetés Hadzsikosztova
Gabriellával*
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9734. old.
- Balányi Klára: Év végi interjú Soltész
Miklós államtitkárral
fotó: kormány.hu
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9844. old.
- Balányi Klára: Hetven éves
a Budapesti Szlovák Iskola
fotók: Somogyi Zsuzsanna
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9728. old.
- Balányi Klára: Közös feladatunk
tartalommal megtölteni a kereteket
*Interjú Dr. Fürjes Zoltán helyettes
államtitkárral*
fotó: Bajtai László
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9604. old.

Balányi Klára: Mit csinál ma Berényi Mária?
Interjú a Magyarországi Románok Kutatóintézetének igazgatójával
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9708. old.

Balányi Klára: Örökségünk a pacsker
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9858. old.

Bécsi Éva: Görög félisten a Levesben
Beszélgetés Kollatos Fotios-szal
 XXVI. évfolyam, 1. szám, 9558. old.

Csupor Réka: Mediterrán
 ingyencségek Pünkösdfürdőn
Lefti néni, a görög származású magyartanár óbudai taverájára
 fotók: Szász Marcell
 forrás: Óbudai Anziks
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9686. old.

DO: Magyarországi görög portrék:
 Dr. Miliosz Nikolett
 forrás: kalimeraeger.hu
 XXVI. évfolyam, 5. szám, 9790. old.

Gohér Krisztina: Dr. Sokcsevits
 Dénes kapta a Jaroslav Šidak-díjat
 Horvátországban
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9854. old.

Gohér Krisztina: Kulturális hidakat
 építünk...
Beszélgetés Gojtán Annával, a HOŠIG igazgatójával
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9670. old.

Gohér Krisztina: Ünnepelesen
 átadták a Croatica új székházát
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9673. old.

Kempf Zita: „Nem akartam elhinni,
 hogy annyit érek...”
Sztojka Edina, a hétköznapi roma hős
 fotó: Déri Miklós
 forrás: Roma Sajtóközpont
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9680. old.

Manz Alfréd: Ulmer Schachtel/ulmi
 dereglye Baján, a Duna utcában
 fotók: Manz Ingrid (BlickPunkt)
 XXVI. évfolyam, 4. szám, 9732. old.

Mayer Éva: Tapasztalatok
 a nemzetiségi választások után
 fotó: Ludové noviny/www.luno.hu
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9846. old.

Mészáros Márton: A partjelzőt nem
 szokták szidni
Doncsev Toso, a bolgár és a magyar
 fotók: Magyar Kurír/Lambert Attila
 forrás: Mértékadó
 XXVI. évfolyam, 5. szám, 9798. old.

Pethes Mária: „Próbálunk mintát
 teremteni...”
Molnár István Gábor fotográfus, operatőr, helytörténeti kutató, közösségépítő
 forrás: Gondola Kulturális Magazin
 XXVI. évfolyam, 2. szám, 9612. old.

Vig György: Nyilas Misi és
 a történelem
Bán Béla négy élete
 fotó: Antal István
 forrás: Óbudai Anziks
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9696. old.

Vrabec Mária: A tolmács
 fotó: Somogyi Tibor
 forrás: ujszo.com, Pozsony
 XXVI. évfolyam, 2. szám, 9614. old.

Tanulmányok, dokumentumok, publicisztikák, megemlékezések

- A csehszlovák-magyar lakosságcsere emlékezve
 XXVI. évfolyam, 5. szám, 9828. old.
- A Pro Cultura Minoritatum Hungariae 2019. évi kitüntettei
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9664. old.
- Címeráldás és közösségi házavatás
Aranylapok, aranynapok a magyarországi ruszinok történetében
 forrás: a Vatikáni Rádió és a Magyar Kurír tudósítása alapján
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9872. old.
- Koch Valéria emlékest és kiállítás-sorozat 2018/19-ben
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9706. old.
- Meghívó
25 éves a BARÁTSÁG folyóirat
 XXVI. évfolyam, 1. szám, 9543. old.
- Átadták a Nemzetiségekért Díjakat
 fotók: Bajtai László
 XXVI. évfolyam, 1. szám, 9544. old.
- Átvették mandátumukat az országos önkormányzati képviselők
 fotók: Gohér Krisztina
 XXVI. évfolyam, 5. szám, borító 4
- Gratulálunk!
Szlovéniai elismerés a Mukics családnak
 fotók: Eöry, Silva
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9687. old.
- GRATULÁLUNK! – Szalayné Sándor Erzsébetnek
 fotó: Gémes Sándor (IM.)
 XXVI. évfolyam, 2. szám, 9608. old.
- Kérdések és válaszok
Felkészülés a nemzetiségi önkormányzati választásokra
 XXVI. évfolyam, 2. szám, 9606. old.
- Több mint egymilliárd forintot támogatás a helyi nemzetiségi oktatási intézményeknek
 fotó: Gohér Krisztina (Croatia)
 XXVI. évfolyam, 2. szám, 9609. old.

- Történelmi bűn a német nemzetiség egykori elűldözése
 fotók: Lehoczky Péter (MTI) és I.F./Neue Zeitung
 XXVI. évfolyam, 1. szám, 9547. old.
 - Új elnököt választott a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9666. old.
 - Ünnepeelt a BARÁTSÁG
 fotók: Bajtai László
 XXVI. évfolyam, 2. szám, 9634. old.
 - Vitázik a világ ifjúsága XIII. nemzetközi döntője
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9876. old.
- Balányi Klára: Elhurcoltakra emlékezve
 XXVI. évfolyam, 5. szám, 9784. old.
- Bikfalvi Géza: A horvát kultúra kalocsai gyökerei
 XXVI. évfolyam, 5. szám, 9794. old.
- Diószegi György Antal, Dr.:
 Hunyadi János egyetemessége a magyar-bolgár barátság és a kereszténység egysége fényében
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9873. old.
- Eiler Ferenc: Magyar nemzetiségpolitika és a magyarországi németek az elmúlt száz évben
 XXVI. évfolyam, 2. szám, 9642. old.
- Filákovity Radojka: Vagyok, aki vagyok, nem kell választanom
Kettős identitással az élet
 forrás: wmn.hu
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9850. old.
- Gombos János: A magyarországi szlovákok története a betelepüléstől a polgári fejlődésig
 XXVI. évfolyam, 5. szám, 9803. old.
- Gróf Antal: Hogyan tanította Szigethi József igazgató a balatonkiliti katolikus gyermekeket?
 XXVI. évfolyam, 2. szám, 9616. old.
- Hegedűs Sándor: Főhajtás és szembenézés
A roma vészorkorok áldozataira emlékezünk
 XXVI. évfolyam, 3. szám, 9674. old.
- Hegedűs Sándor: Karácsony a nagyvilágban
Új címszavak a Karácsonylexikonból
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9860. old.
- Hollerné Racsó Erzsébet: Görög emléktábla-avatás Tótkomlóson
Emlékezés, koszorúzás és közös tánc
 fotók: Somogyi Zsuzsanna
 XXVI. évfolyam, 6. szám, 9876. old.

LDU Presse: Magyarországi Német
Önkormányzatok Napja
fotók: Bajtai László
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9548 old.

M. Kozár Mária: A szombathelyi
szlovének két évtizedes
közösségüket ünnepelték
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9554 old.

M. Kozár Mária: Rönkhúzás
Szakonyfaluban
fotók: szerző
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9610. old.

Mayer Éva: 2019-ben is választottunk!
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9783. old.

Mayer Éva: BÜCSÚZUNK – Bajtai
Lászlótól
fotó: Somogyi Zsuzsanna
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9663. old.

Pecsenya Judit – Uhrin Erzsébet:
Jubiláló szlovák iskolák
*Emlékezés a 70 éves békéscsabai
szlovák iskolára*
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9727. old.

Popovics Szilárd, dr.: Hattinger-
Klebaskó Gábor vers- és
prózaíró verseny Komlósán
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9679. old.

Szuda Krisztina Eszter: Az alföldi
szlovákok áttelepülési
motivációi és e migráció hatása
a lakosságszámra, különös
tekintettel Tótkomlóra (részlet)
fordítás: Avar Hajnalka
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9828. old.

Vízer Balázs: Plovdiv és Matera
Európa Kulturális Fovárosai 2019-ben
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9684. old.

Próza művek

Dagmar Mária írásai
fordítás: Maruzsné Sebó Katalin
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9620. old.

Doncsev Toso elbeszélései
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9688. old.

Ember Mária: Hajtúkanyar (részlet)
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9638. old.

Hadzsipetkova Krisztina: Az élet
Poliban...
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9886. old.

Jurik, Luboš: Egy évszázadnál
hosszabb év
Alexander Dubček élettörténete
(részletek)
fordítás: Árgyelán Erzsébet
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9645. old.

Kocsar, Hracja: Nahapet (részletek)
fordítás: Dzsitjánne Krajcsir
Piroska
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9879. old.

Kondacs Pál: Elnémult kórterem
(Onemelő izba)
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9817. old.

Marton Mária: Ki hitte volna!
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9821. old.

Nagy Kiril írásából
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9568 old.

Radnics Manda: Lelkigyakorlat
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9882. old.

Tislér Jolán: A kék kenyér
Forrás: Napút online
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9564 old.

Versek, műfordítások

- Nyári versek:
Takáts Gyula: Június; Kassák
Lajos: Július; Radnóti Miklós:
Naptár – Augusztus
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9700. old.
 - Őszi versek:
Ady Endre: Párisban járt az ősz;
Kányádi Sándor: Valami készül;
Szilágyi Domokos: Ősz
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9723. old.
- Áts Erika versei
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9890. old.
- Berényi, Maria román nyelvű versei
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9562. old.
- Berényi Mária versei
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9711. old.
- Blazsetin István versei
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9881. old.
- Dagmar Mária versei
fordítás: Kormos Sándor
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9619. old.
- Dekic-Bodoljaš, Marko versei
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9885. old.
- Dolnozemszký, Juraj verseiből
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9570. old.
- Fábiánová, Eva szlovák nyelvű versei
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9567. old.
- Juhász Gyula: Húsvétra
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9603. old.
- Koch Valéria versei
fordítás: Ember Mária
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9707. old.
- Michaelis, Josef német nyelvű versei
fotó: Bajtai László
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9560. old.
- Nagy László: Pirosoodik Húsvét
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9603. old.
- Papuček, Gregor verseiből
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9572. old.
- Sutarski, Konrad versei
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9891. old.

Könyvekről

Bús Péter János: Nemzetiségi
néprajzi kötetek bemutatója
*Beiträge zur Volkskunde der
Ungarndeutschen*
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9621. old.

M. Kozár Mária: Két szlovén
népmesekötet bemutatója
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9622. old.

Maruzsné Sebó Katalin: Nyomot
hagyni magunk után
Kondacs Pál könyvének megjelenésére
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9815. old.

Maruzsné Sebó Katalin: Renesancny
kruh/Reneszánsz kör
Dagmar Mária Anoca verseskötetéről
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9618. old.

Székely András Bertalan, Dr.:
Új néprajzi kötet jelent meg
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9712. old.

Színház, film, tévé, rádió

- Filmünnep a Művész Moziban!
Abgedreht! 2019
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9682. old.
 - JELEN/LÉT Fesztivál 2019
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9624. old.
- Bécsi Éva: Élményeim a JELEN/
LÉT Országos Nemzetiségi
Színházi Fesztiválon
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9631. old.

Kiállítás

- Egység és sokszínűség
Örmény Biblia és vallásos társadalom
forrás: MTI és OSZK
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9703. old.
- Balányi Klára: Kiállítás a budai
szerb örökségről
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9551. old.
- Ébli Gábor: Identitáskereső
*Franciaországi magyar művészek
kiállítása a Szöllősi-Nagy-Nemes
Gyűjteményből*
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9704. old.
- Gohér Krisztina: A horvát és a
magyar csipke: közös örökségünk
*Csipkekiállítás a Hagyományok
Házában*
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9555. old.
- Gohér Krisztina: Poklade –
a mohácsi busójárás megújuló
hagyománya
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9556. old.
- Wagner István: A flamand festészet
fénykora
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9892. old.

Wagner István: „A nagyvilág művésze vagyok...”
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9834. old.

Wagner István: A szürrealista mozgalom Dalitól Magritte-ig
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9776. old.

Wagner István: Az ismeretlen Görgei
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9654. old.

Wagner István: Csak tiszta forrásból!
Hagyomány és absztrakció Korniss Dezső (1908-1984) művészetében
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9592. old.

Wagner István: Egy budai barokk festő: Falkoner
Vándortárlat magyar, szerb és horvát együttműködéssel
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9652. old.

Wagner István: Minden múlt a múltam
#huszadikszázad#privátfoto#fortepan
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9701. old.

Wagner István: Ragyogj! – Divat és csillogás
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9894. old.

Wagner István: Száz esztendő a Gellért
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9590. old.

Wagner István: „Szubjektív” iparművészeti tárlat
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9832. old.

Rajzok, festmények, műalkotások

Berényiné Lami Mónika
üvegfestményei
fotók: Bajtai László
XXVI. évfolyam, 1. szám, borító 3

Kaján Tibor: Kisebbségek
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9884. old.

Kiss Adél grafikái
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9559., 9563., 9589. old.

Korniss Dezső alkotásai
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9592. old.

Ruszev Roszen grafikája
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9889. old.

Stefanková, Mária grafikái
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9620. old.

Umenhoffer Pál alkotásai
XXVI. évfolyam, 1. szám, borító 4

Mellékletek

Balányi Klára, Mayer Éva, Hegedűs Sándor: A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata
Magyarországi nemzetiségi körkép
fotó: Huppert Anna
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9737. old.

- bevezető – II. old.
- Borbély Anna – III. old.
- Bockovac Tímea, Dr. – IX. old.
- Gergye Eszter – XI. old.
- Lásztity Péro – XV. old.
- Káplán Szofia – XIX. old.
- Menyhárt Krisztina – XXIII. old.
- Tuska Tünde – Uhrin Erzsébet – XXVI. old.
- Pachné Heltai Borbála – XXVIII. old.

Mayer Éva, Hegedűs Sándor, Török Tamás: Lami István Emlékülés / *Pamätné zasadnutie Štefana Lamiho*
fotók: Bajtai László, Ludové noviny/www.luno.hu
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9573. old.

- Köszöntők:
- Szalayné Sándor Erzsébet – II. old.

- Dr. Fürjes Zoltán – III. old.
- Hollerné Racsó Erzsébet – V. old.
- Paulik Antal – V. old.
- Király Katalin: Lami István (1925-2010) munkássága – VII. old.
- Novák Ferenc: Visszaemlékezések egy barátira – IX. old.
- Takács András: Kapcsolatom Lami Pista barátommal – XI. old.
- Hollósy Tiborné: Lami István, a népművelő – XII. old.
- Gyivicsán Anna: Kiállításmegnyitó – XIII. old.
- Bányi József: Lami István emlékezete – XIV. old.

Szélpál Éva: Tartalomjegyzék 2018
XXVI. évfolyam, 1. szám, 9594. old.

Gyerekeknek

- Rejtvények
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9773. old.

Hegedűs Sándor: A diák, aki rosszul olvasott
XXVI. évfolyam, 4. szám, 9770. old.

Házaink tája

Böjt és húsvét
XXVI. évfolyam, 2. szám, 9656. old.

Forró levesek hideg napokra
XXVI. évfolyam, 6. szám, 9896. old.

Krumplisaláták
XXVI. évfolyam, 5. szám, 9836. old.

Szász levesestál
XXVI. évfolyam, 3. szám, 9716. old.

Szélpál Éva összeállítása